

Tartalom

MÉCSSES A TE IGÉD

IFJ. CSERHÁTI SÁNDOR / Quo vadis, Domine? 201

FIGYELŐ

SZABÓNÉ MÁTRAI MARIANNA / Építő szavak a Bibliában 202

SZABÓ LAJOS / Lelkigondozó szavak igehirdetésben
és beszélgetésben 204

SIMONFI ZSUZSANNA / Krisztusi szó
a nemzedékek párbeszédében 208

ZÁBORSZKY CSABA / Lelkigondozás az előregedő gyülekezetben 211

DEÁK JÁNOS / Ésaías és a háború 214

ZÓLYOMI MÁTYÁS / Ruttkay Leventére emlékezünk 216

SÜMEGHY JÓZSEF / Bárány Gyula 218

KITEKINTÉS

KLAUS WOLLENWEBER / Az Ökumenikus Charta
és az Európai Unió 219

SOLYMÁR MÓNIKA / Jézus Krisztus meggyógyít
és kiengesztel egymás iránt 224

AZ IGEHIRDETŐ MŰHELYE

PÉTER JENŐ / Szentháromság ünnepe 226

BARCZA BÉLA / Szentháromság ünnepe után 1. vasárnap 227

NOVOTNY DÁNIEL / Szentháromság ünnepe után 2. vasárnap 228

ZSUGYEL ADÉL / Szentháromság ünnepe után 3. vasárnap 230

VE CZÁN PÁL / Szentháromság ünnepe után 4. vasárnap 232

KRÁMER GYÖRGY / Isten nyitott tenyere 233

RIBÁR JÁNOS / Nagypénteki igehirdetés 235

RUDOLF BULTMANN / Marburgi prédikációk (részlet) 237



IFJ. CSERHÁTI SÁNDOR

Quo vadis, Domine?

„Az Emberfia azért jött, hogy megkeresse és megtartsa az elveszettet.” (Lk 19,10)

Szörnyű vízió: a liturgikus öltözet már rajtam; Biblia, Agenda a kézben, és indulok. El a kétértelműségek bizonytalan világából, ahol nem az én saját előfeltevéseim vagy az egyházi közeg kanonizált paneljei szerint kérdeznek (ha egyáltalán kérdeznek), ahol engem is a teljesítményem alapján mérnek, ahol bármikor megkérhetnek, hogy beszéljek már érthetőbben, ahol sosem tudhatom, kit látnak bennem; jóindulatú csodabogarat, sanda ideológust, ingyenélőt vagy éppen potenciális pedofil családgyilkost. Oda, ahol ismernek és elismernek, ahol valós és többnyire még átvitt értelemben is felnéznek rám, ahol egy koordinátarendszeren mozgunk, ahol a munkának szolgálat a neve; amely titulus jótékonyan véd, ápol és eltakar.

De mehetek igehallgatóként is, a nagyobbik kapun át. El onnan, ahol érdekek strukturálják a közösséget, ahonnan csak akkor hiányzom, ha szükség volna rám, ahol a másik oldala(i)mról is ismernek, ahol elveszettnek érzem magam, vagy azért, mert képtelen vagyok átvenni, vagy azért, mert túlságosan is jól elsajátítottam az élet-halál harc logikáját. Oda, ahol helyem van, ahol keresnek, ha sokáig elmaradtam, ahol már a felcsendülő ismerős előjáték is a „mi”-tudat meghitt melegébe ringat, ahol a porszemlétem tudatával együtt is végtelen összefüggések metszéspontjában láthatom magam, ahol újra és újra hallhatom, hogy fontos vagyok, sőt azért vagyok, mert neki drága vagyok.

A sekrestyén vagy a főkapun át, de megyek, hogy létrejöjjön a találkozás egymással és velem. És ahogy tennem be a lábam... Ő szembe jön velem, kifelé menet.

– Hová mész, Uram – ilyenkor?!

– Oda, ahonnan te menekülsz; mert az Emberfia azért jött...

Persze, ez így önkényes sarkítás; hiszen a Feltámadott mindenütt jelenvaló, egyszerre több ügye is lehet. Hiszen ő mondta azt is, hogy *ahol ketten vagy hárman az ő nevében...* A misszió és a már meglévő pástorolása egyaránt fontos, egymás ellen nem kijátszható feladatok.

Mégis. A kijelentés túlon túl egyértelmű. Semmi *is* vagy *és*, még nyomokban sincs mellérendelő szerkezet. Mintha ez lenne az alapvető jézusi irány, jézusi mozdulat; sőt az „*azért jött*” még többről vall: maga Jézus az elveszettet kereső isteni mozdulat. Hiszen így lettem én is egykor az övé. Talán épp

ez a mondat volt a pásztorbot, amely visszarántott a sziklás meredély széléről. Azóta azonban a helyzet, a helyzetem megváltozott. A nyáj lelkes, de mindenesetre ismert, elismert tagja vagyok. Már tudom, hogy a nyájmeleg minden csatangolásnál fontosabb, mára már a zsigereimbe ivódott: a megtaláltak közé tartozom. Érthető hát, hogy ma már bánt az „*azért jött*” kizárólagossága. És ha még a vonatkozó példázat „*nagyobb öröm lesz a mennyben*” kitételét is melléteszem, kicsoda kifogásolhatná jogos sértettségemet. Azért lettem az Ország másodrendű polgára, mert a veszélyes csavargás helyett a megtalált ahol meghitt biztonságában maradok? Valójában nem a helyzetem, az optikám az, ami megváltozott. A helyzet, a *viszony* lényege ugyanaz maradt. A *megtalált* perfekturna félrevezető; új minőséget sejtet, de ha elhiszem, hogy más lettem, akkor ő – a viszony másik oldalán – sem lesz számomra Megváltó, Szabadító többé. Magam felől nézve továbbra is az *elveszett* vagyok, ha nem a világ útvesztőjében, akkor az új identitás csapdájában vergődve. Valamikor csak ő volt, és a megtaláltság mindent betöltő öröme. Azóta a hazataláltból háziúr lett, de legalábbis örökös bérlő, s lett az örömből „ön”- és „mi”-tudat, a mentsvárból fellegvár, amely magasan a környező *istentelen* világ fölé emelkedik. Ahova engem egykor ölben vittek, oda ma már csak fölkapaszkodni lehet; a gyenge méltán visszahull, egyszerűen nem *érdemes*. Mert a „mi”-tudat markáns „ők”-tudatot feltételez, s ahol már két tábor, kétféle ember van, ott megszületik az érdem, s ahol érdem van, onnan lassacskán kiszorul a kegyelem.

„*Mindnyáján olyanok lettünk, mint a tisztátalanok, minden igazságunk olyan, mint a szennyes ruha. Elhervadunk mindnyáján, mint a falevél, bűneink elsodornak bennünket, mint a szél. (...) Tekints ránk: mindnyáján a te néped vagyunk!*” – hangzik majd az előttünk álló vasárnapok egyikén. Ha visszanyerhetném ezt a többes számot, ezt a „mi”-tudatot, amely talán kevesebb büszkeségre, de annál több öröme ad okot, hiszen általa újra *viszonyban*, újra az ölben; útban hazafelé vagyok.

Ha visszanyerem ezt a helyes optikát, kiderül, hogy a szörnyű vízió is optikai csalódás volt; ő nem velem szembe-, hanem előttem megy, be a sekrestyén vagy a főkapun át, hogy létrejöjjön a találkozás...



„Krisztusi szót adj” – ezzel a címmel tartották március végén Révfülöpon az evangélikus oktatási intézmények vezetőinek konferenciáját. A témában öt előadás hangzott el. Közülük hármat jelen, kettőt pedig a következő számunkban teszünk közzé. Az első előadásnak figyelemre méltó aktualitást ad, hogy az alapjául szolgáló könyvet időközben második kiadásban is megjelentette a Kálvin Kiadó, ahogyan arról lapunk is hírt ad.

SZABÓNÉ MÁTRAI MARIANNA

Építő szavak a Bibliában

Néhány szemelvény Ingo Baldermann bibliai didaktikájából

A Biblia élő könyv. Nem tankönyv, amelynek tartalmát el kell sajátítani, hanem a tanulás könyve, amelynek segítségével képet kaphatunk arról, hogy kicsoda az Isten. Nem bizonygatja Isten létét, nem is lát el ilyen értelemben érvekkel és filozófiai fegyverekkel. Elvezet viszont olyan útra, amelyen lassan és óvatosan tapasztalatot szerezhettek Istenről. Nyelve feltár valamit Isten valóságából. Elsődleges, találkozás-szerű élményt ad, nem teológiai megállapításokat. A párbeszéd lehetőségét nyitja meg. Nem lezár, hanem feltár valamit. „Itt bárki megtalálhatja azt a nyelvet, amellyel először lehet közeledni Istenhez, az óvatos és kemény kérdések nyelvét, a félelem és a kételkedés nyelvét, de a várakozás és a reményességét is, végül pedig a vigasztalást nyert bizonyosságát is.”²

A zsidóság körében a tudós embert – a Biblia tudósát – *tanulónak* nevezték. Olyan embernek, aki nem az ismeretek birtokosaként, a tárgyat uraló tudós biztonságával jár mások előtt (ilyen magabiztosan kezelt, birtokolt tudásra nem tehet szert Istennel kapcsolatban soha senki), hanem aki kérdez. Mégpedig érzékenyen tud kérdezni. Mélyen érinti a felismerés, és életét a megtanult dolgok mértéke szerint kész megváltoztatni. Ilyen tanulásra hív a Biblia.

Azt is megállapíthatjuk, hogy a Biblia nem tekinti a tudás konténerének a tanulót. A Biblia a tanulás könyve, olvasója nem lesz nekrofil didaktika áldozata. Nem lesz tartály, ami csak arra jó, hogy elnyelje, engedelmesen befogadja a tanítást, amibe csak tölteni kell az anyagot, neki nincs kérdése, nincs véleménye, vele nem kell dialógust folytatni. A Biblia a dialógus könyve. Az életünk értelmét felismertető tanulás könyve. Igényli az olvasó, a tanuló aktivitását, találkozását a mondanivalóval, a tartalommal. Igényli a reflexiót. Ha találkozni akarunk a bibliai szövegekkel, és belőlük tanulni akarunk, akkor nem szabad sem passzivitásba visszahúzó-

nunk, sem teoretikus síkra emelkednünk. Rólunk van szó. Helyettünk beszél, és a mi szánkba ad szavakat. A feltárás, felfedezés, megmutatás útján vezet. Egzisztenciális élményt ad, nekünk szóló, megérintő, megszólító tapasztalattá válik.

Mindezek alapján vizsgáljuk meg, hogyan beszél a Biblia két alapélményünkről, a félelemről és az örömről.

A FÉLELEM NYELVE: A PANASZ ÉS A KÉRÉS

Luther a Biblia könyveihez írt előszavaiban a Zsoltárok könyvéről a következőket írja: „Az emberi szív ugyanis olyan, mint egy hajó a háborgó tengeren, amelyet a világ négy sarkából fúvó viharos szelek hajtanak. Az ilyen viharok azonban megtanítanak a komoly beszédre és arra, hogy megnyissuk szívünket, s kiöntsük mindazt, ami a mélyen van. De mi az a zsoltárokban, ami leginkább tekinthető komoly beszédnek ilyen viharos szelek között? Hol találhatóunk szebb szavakat az öröm kifejezésére, mint a magasztaló és hálaadó zsoltárokban? Vagy hol találhatsz panaszosabb és jajgatóbb szavakat a szomorúságra, mint a panaszkodó zsoltárokban? És (mint mondtuk) a legszebb bennük az, hogy ezek a szavak Istennel perelnek és Istenhez szólnak; ettől nyernek ezek a szavak kétszeres komolyságot és életet. Ezért van az is, hogy bárki bármilyen állapotban olyan szavakra talál a zsoltárokban, amelyek megfelelnek helyzetének, mintha csakis neki és helyette mondták volna el.”³ Két szempontot húzzunk alá Luther szavaiból: a *kétszeres komolyság* szempontját, hogy a legnagyobb örömet és a legmélyebb fájdalmat Istennek mondják el; és hogy a zsoltárok szavaiban bárki *magára ismerhet*, a saját érzelmi kifejezését találhatja meg a zsoltárok szavaiban.

– Magára ismerhet az, akit szinte elnyelnek a bajok: „Se-

¹ Baldermann 1989.

² Uo. 13. o.

³ Uo. 46. o.

gíts meg, Istenem, mert nyakamig érnek a vizek! Feneketlen iszapba süllyedtem, nincs hol megállnom.” (69,2–3)

– A védtelen, kiszolgáltatott ember: *„Hatalmas bikák vettek körül, bekerítettek a básáni bivalyok. Föltátozták rám szájukat, mint a marcangoló, ordító oroszlán.” (22,13–16)*

– Akit még az álom is elkerül: *„Belefáradtam a sóhajtozásba. Egész éjjel könnyekkel áztatom ágyamat.” (6,7–8)*

– S aki perbe száll Istennel: *„Uram, miért állsz oly távol, miért rejtőzöl el a szükség idején?” (10,1)*

– Aki nem talál kiutat: *„Körülvettek a halál kötelei (...) A sír kötelei fonódtak rám.” (18,5–6)*

– Akit magára hagytak: *„Elfelejtettek, mintha meghaltam volna, olyan lettem, mint egy kallódó tárgy.” (31,13)*

– És aki menekülne: *„Miért is nincs szárnyam, mint a galambnak, hogy elrepülhetnék, és nyugton lehetnék?” (55,7)*

Túl azon, hogy érezzük Luther igazságát – ezek az én szavaim, az én érzéseim –, figyeljük meg az idézett helyek jellegzetességeit! Legfeltűnőbb talán az, hogy nem a külső körülményeket elemzi, nem az okokat keresi, hanem *belülről* írja le a félelmet és a szenvedést. Megszólaltatja. A félelem mélységei kapnak hangot, nevükön nevezi ezeket a mélységeket, ezáltal körvonalazza őket. Megfoghatóvá válnak. Amíg minden oldalról körülvesz a félelem vagy a kétségbeesés, áthatolhatatlanul, meghatározhatatlanul, kontúrok nélkül, alakítatlanul, addig nem lehet kiutat találni. A névtelen, arctalan félelemnek megsemmisítő hatása van. Ezt a pszichológusok is tudják. A zsolttáros azonban sohasem magában panaszkodik. Mindaz, amit elmond, amit elsír és elpanaszol, az egy partnerhez szól. Nagyon látványosan mutatja be ezt a 130. zsolttár 1–2. verse: *„A mélységből kiáltok hozzád, Uram! Uram, halld meg szavam, fűled legyen figyelmes könyörgő szavamra!”* Szinte kitapinthatjuk itt az imádkozó erőfeszítését, hogy áttörje a félelem áthatolhatatlan burkát. Erőfeszítése nem bizonytalan, hanem nagyon is meghatározott irányban történik. Ahhoz szól, aki a „Te” minden időben és minden körülmények között. Ahhoz, aki mindig megszólítható – kiáltással, kérdéssel, kétségbeeséssel, hívással. Istenhez szól. És szinte előbb megszólalnak a zsolttárok bizakodó szavai, a bizalom szavai, mint ahogy megoldódna a probléma, enyhülne a helyzet szorítása. Szűnik a rettegés, pedig a körülmények, a helyzet ezt még nem indokolják. Ilyen módon szólal meg a 3. zsolttár 3–7. verse, továbbá Zsolt 4,2–4; 6,9–11; 40,2–3; 63,7–10. Ha még több zsolttárt idéznénk, meglátnánk, hogy a bizalom megtapasztalása ugyanolyan erős és megragadó képeket hív a zsolttáros ajkára, mint a félelem és a szenvedés. Isten olyan neveket kap a bizalom megélése közben, mint világosságom, pajsom, sziklaváram, pásztorom, énekem, menedékem, segítségem stb. „Mindezekben az imádság elemi struktúráit ismerjük fel. A félelem kimondása áttöri a némaság bezáró falát; az Isten meghallgatására való hivatkozás megnyitja a magány börtönét, s a könyörgés meg a bizalom szavai a félelem képeivel más, nem kevésbé erős képeket szegeznek szembe.”⁴

AZ ÖRÖM NYELVE: MAGASZTALÁS ÉS HÁLAADÁS

Magasztalás, hálaadás, dicséret. Elkoptak a szavak. A dicséretnek pedagógiai melléköngéje van: a tanár dicséri meg a jól tanuló diákokat (bár ma már korántsem annyira dicséretre, mint inkább a teljesítmény elismerésére vágnak a diákok). A szó fentről lefele irányuló mozgást mutat. Aki fönt van, megdicséri azt, aki lent van. A magasztalás épp fordítva: aki magasan van, azt magasztalják az alacsonyabban állók. Dicsérni. Hajlamosak volnánk azt mondani, jelentése azonos azzal, hogy elismerni. Pedig a szó többet takar, és kár is volna leszűkíteni a teljesítményelismerés relációra, főként azért, mert mostanában túl gyakran szegényítjük meg magunkat ilyen módon. Akkor is dicsérünk, amikor lelkesedve beszélünk valamiről, pl. valakinek vagy valaminek a szépségéről. Ha örömmel leljük valamiben. A dicséretben ez az öröm jut szóhoz.

Az örömmel éppúgy szüksége van szavakra, mint a rettegésnek és a fájdalomnak. Nem bír létezni szavak nélkül. A néma öröm fullasztóvá válik. A monológ is. Jó felfigyelnünk arra, hogy a Biblia nem ismer monologizáló örömet. Nem is ismerhet, mert Istent ismeri minden öröm forrásaként, tehát neki mondja el az öröm szavait. Az öröm adomány, amely adományozójára mutat. Így körvonalazódik az öröm a dicséretben és a magasztalásban.

Klaus Westermann hívja fel a figyelmet arra, hogy a bibliai héberben nincs külön szó a köszönetmondásra. Csak a magasztalásnak van szava. Ez olyan erőteljes szó, hogy magában foglalja a köszönetmondást is. Ebből azt az érdekes következtetést vonhatjuk le, hogy a kérésnek nem a köszönet az ellenpólusa, hanem a magasztalás. Mi ebben a figyelemre méltó? A magasztalás az adományt, illetve az adományozót helyezi a középpontba. A köszönetnél én vagyok a fontos, aki a köszönet szavát kimondom. Talán azt is érezhetjük, hogy a magasztalás örömből fakad, a köszönet sokszor kötelességből. Például szolgáljon Zsolt 139,13–18.

Jellegzetes fordulata a zsolttárokknak, hogy a magasztalás imperativusba ágyazódik (Zsolt 103,1–2; 22,24; 148,1–13a stb.), mégpedig gyakran egyre táguló köröket érint a felszólítás: én – a gyülekezet – a teremtett világ – a mennyei gyülekezet. Miért van szükség felszólításra? Kézenfekvő a válasz: minden ember hajlamos arra, hogy természetesként, járandóságként fogadja mindazt a jót, ami jelen van az életében. Kényelmesen, magától értetődően fogadjuk Isten ajándékait. Fel kell hát szólítanunk önmagunkat az istendicséretre. Ezen túl amiatt is, mert a valóság, amit átélünk, ritkán egyértelmű, többnyire inkább ambivalens. Csodáljuk a természet szépségét és kedvességét, de átéljük ijesztő és félelmetes voltát is. Megtapsztaljuk az életet örömként és a félelem forrásaként is. Könnyebb szem elől téveszteni a szépet és a jót, mint gondolnánk. Erőszakosan nyomul látókörünkbe az ijesztő, a visszás, a kiábrándító tapasztalat, és háttérbe szorul az, ami jó és szép. Az úton pedig gyors egymásutánban következnek az állomások: elapad az öröm – elfogy a párbeszéd képessége – bezárul a világ körülöttünk – végül képtelenek vagyunk bármiféle tevékenységre. Szükségünk van az öröm energiájára, hogy meg-

⁴ Uo. 51. o.

álljunk ezen az úton. Keresztényektől sem idegen az életérzés, amely azt sugallja: én magam nem érek semmit, az élet pedig tele van rosszal és gonoszsággal. Szükségünk van az öröm energiájára, hogy visszaforduljunk. Az igazi öröm, amely a magasztalásban talál szavakat, épp a félelemmel és a sötétséggel veszi fel a harcot. Ha nem így lenne, akkor csak néhány felhőtlen óra ajándéka volna az öröm. A bibliai öröm pedig legtöbbször a reménység hangján szólal meg, vagyis a mélységből és az éjszakából. Nagyon szép példa erre a 23. zsoltár 5. verse: „Asztalt terítesz nekem ellenségeim szeme láttára.” „Az itt felhangzó magasztalás alapjában véve paradox forma, nem a beteljesedett pillanat örömeiből, hanem a szenvedésből és a szomorúságból szól a magasztalás, nem a meggazdagodásból, hanem a megszegényedésből. Ez csak azért lehetséges, mert van remény, amely bizonyosabb és valóságosabb, mint a jelenlegi szorongatottság.”⁵ A reménység hangját pedig a 73. zsoltár fogalmazza meg a legerőteljesebben.

⁵ Uo. 60–61. o.

Végül Bonhoeffer szavára figyeljünk, aki arra figyelmeztet, hogy ezt a reménységből táplálkozó magasztalást csak az tudja kimondani és elénekelni, aki az egyszerűbb, az egyenes formán begyakorolta. Vagyis az, aki meg tudja köszönni a látható jót és szépet. „Helyénvaló itt Bonhoeffer figyelmeztetése, hogy ti. az utolsó lépést nem tehetjük meg az utolsó előtti előtt... Mindennek megvan a maga ideje, s a fő dolog az, hogy lépést tartsunk Istennel, s ne akarjunk mindig néhány lépéssel megelőzni Őt.”⁶

HIVATKOZOTT MŰ

Baldermann, Ingo: *A Biblia a tanulás könyve. A bibliai didaktika alapjai.* A Református Zsinati Iroda Sajtóosztálya, Budapest, 1989.

⁶ Uo. 61. o.

.....

SZABÓ LAJOS

Lelkigondozó szavak igehirdetésben és beszélgetésben

„A nyelvet nem azért kaptuk, hogy egymásnak kölcsönösen csalódást okozzunk, hanem hogy a gondolatainkat közölni tudjuk egymással.” (*Augustinus*)

„A beszéd egy varázsvessző. Mártírvallatává és gyilkos fegyverré is válhat.” (*Fritz Dietrich*)

VALÓBAN NYUGODT ÉS BÉKÉS HELYEK?

Legtöbbször úgy tekintünk egy istentiszteletre, a templomi atmoszférára és egy lelkigondozói beszélgetésre, mint nyugodt és békés területre. Azzal az érzéssel közeledünk feléjük, hogy valóban nyugalmat, biztonságot és stabil, rendezett üzenetet közvetítenek. Vajon hányszor tettünk szert más tapasztalatra? Mindkét oldalon érdemes a kérdést átgondolni: akár mi voltunk a közvetítők, akár nekünk szólt az üzenet.

Gondoljunk most csak az igehirdetésre! Egy megszólaló lelkész, igehirdető előtt, körül hányféle érzés, friss tapasztalat és pillanatnyi hangulat kavargog! Nem véletlen, hogy a jó prédikációt szinte törvényszerűen meg kell, hogy előzze egy rövid „megingás”. Olyan érzés a szószéken a megszólalás előtt, hogy „talán jobb lenne egyetlen szót sem szólnom”. Bizonyos ismeret és tapasztalat birtokában a lelkész tud olvasni az igehallgatók arcáról, meg tudja érezni a közösség hangulatát, lelkületét. Magabiztossá azonban ebben az ösz-

szefüggésben sem válhat. Hiszen előfordulhat, hogy a legtisztább vigasztaló szándékkal szólalunk meg, és éppen ezzel sikerül valakinek sebet okozni, valakit megbántani. Személyesen éltem át egy ilyen helyzetet nem olyan régen. Böjt második (Reminiscere) vasárnapján prédikáltam egy nagynak mondható, kétszáz fős gyülekezet előtt arról a történetről, hogy Jézus meggyógyítja a sorvadttá kezűt szombaton (Mt 12,15b–21). Címet is adtam mondanivalómnak: *A gyógyító Krisztusra emlékező gyülekezet.* A vázlat három pontja határozottan kirajzolódott a prédikációban:

- A finom kéz mozdulata Jézusnál.
- Az életre keltett prófétai szavak.
- Az elveszett reményű népek reménységet kapnak Jézus közelében.

Úgy gondoltam, minden rendben van ezzel az igehirdetéssel. A nehézség akkor jelentkezett, amikor ugyanitt, a délutáni szeretetvendégségen egy hajdani gimnáziumi osztálytársam megszólított, és kertelés nélkül kimondta, amit érzett: bárcsak ne jöttem volna el délelőtt meghallgatni a prédikációt! Pár hete temette el a férjét súlyos rákbetegség után. A nehéz időszak minden mozzanata felidéződött benne az igehirdetés alatt, borzasztó fájdalmat okozott neki minden szó. Az igehirdető nézőpontjából szemlélve az esetet: észre sem vettem őt, a harminc évvel ezelőtti gimnáziumi osztálytársat a tömegben. Az igehallgató felől nézve

ez volt a kérdés: hogyan bírom végighallgatni ezt a prédikációt, amely mindvégig a gyógyító Krisztusról szól? Megdöbbentő volt a tapasztalatcsere, amelyet természetesen

követett egy hosszabb beszélgetés arról, hogy talán mégsem hiába hívta el a barátnője (egy másik évfolyamtárs) erre az istentiszteletre. Lehet, hogy el kell kezdenie más-képpen gondolkodni önmagáról, a családjáról, a jövőjéről? Vajon nem a felfelé tekintés első, nehéz mozzanata ez a nap? Azt gondolom, sok hasonló helyzetet él át mindenki, aki prédikál, igehirdetést hallgat vagy lelkigondozói beszélgetést folytat. Nincs biztos és teljes nyugalom ott, ahol pedig legtöbbször ezt gondolják és ezt várják.

Ez a bevezető példa azt mutatja, hogy nagyon érzékenyek lettünk azokra a szavakra, mondatokra, amelyek a személyes életterületünkbe akarnak beleszólni. Az igehirdetés pedig éppen ezt szeretné elérni. Az igehirdető beszéde a személyes élet területére érkezik meg.

Semleges beszéd	„Nem bántott semmi, nem is találtam érdekesnek, megvolt...”
Sablonbeszéd	„Távol volt minden mai kérdésemtől, ezt már régóta tudom, a szószékről általában ezt hallom, semmi újat nem jelentett számomra...”
Indulatos beszéd	„Borzasztóan agresszív beszéd volt. Nem tudom, igazából mit is akart, nem is tudtam követni végig a mondatokat, megtámadva éreztem magam...”
Elvont beszéd	„Száras elméleti fejtegetés. Nem is érdemes vele foglalkozni, úgysem mond olyan mondatokat, amelyek mai, élet-teli és friss üzeneteket hordoznának. Az igehirdető tudományát hirdetik.”
Ismétlő beszéd	„Elmondta más szavakkal azt, amit előtte felolvasott a Bibliából. De hogy én ezzel mit kezdjek, arra nézve nem mondott semmit sem.”

MILYEN SZAVAK VÁLNAK LELKIGONDOZÓ SZÓVÁ MA?

Azok a szavak, amelyek közel kerültek hozzám *már az elhangzás ideje alatt*. Nem kellett külön fegyelmezni magamat, hogy figyeljem meg és próbáljam nagyon gyorsan rögzíteni. A legegyszerűbben azt is mondhatjuk, a lelkigondozó szóval az igehirdetésben akkor találkozunk, amikor a „hozzám szolt”, „azt a pontot találta el, ahol érzékenyen, elevenen érint” jól ismert érzését átéljük. Ráérezett az igehirdető a problémára, pedig előtte nem is beszéltünk róla, mégis így történt... Lelkes pillanatok ezek. Nagyon fontosak mindkét oldalon. Valójában ugyanarra az eseményre készül fel az igehirdető és az igehallgató is. Miért gyakori mégis az, hogy *egyáltalán nem sikerül közel vinni az átadandó üzenetet?* Hogyan fordul elő, hogy amit az igehallgató hallott, nem volt más, mint

Nagyon könnyen válhatunk kérlelhetetlenül kritikussá, ha csak a negatív tapasztalatainkra gondolunk. Azokra az „élményeinkre”, amelyek kapcsán – ma egyébként is divatos alapállással – általánosan elmarasztaljuk a prédikációt, mint a lelkigondozás szintjét el nem érő eseményt. Pedig nagyon fontos azt is számon tartanunk, hogy mi történik akkor velünk, és mi játszódik le bennünk, amikor a felemelő, kiségtető és gyógyító igehirdetéssel találkozunk. Amikor elér minket az igehirdetés szava. Nem valószínű, hogy hosszú hetek alatt ne érjen bennünket pozitív, nekünk szóló üzenet a prédikáció által. Vajon nem szelektív-e túlságosan az emlékezetünk: őrszi a rosszat, és könnyen felejtí a jót? Ezzel kapcsolatban érdekes kérdés az is, hogy egy prédikációból tisztán tartalmi üzenetet őrzünk-e meg magunkban, vagy inkább a tartalmi üzenettel való személyes találkozásunk élményét, egy érzést, amely hosszú ideig megmarad, előtör, és a hallottak továbbgondolására készítet. Homiletikai vizsgálódások az utóbbi támasztják alá, és erőteljesen hangsúlyozzák ennek a találkozásnak és gondolkodásnak, érlelődésnek a fontosságát.

A 20. század elején *Eduard Thurneysen* még nyugodtan megfogalmazhatott kategorikus kijelentéseken nyugvó definíciót arra vonatkozóan, hogy mikor tekintünk egy beszédet igehirdetésnek és egy beszélgetést lelkigondozásnak. „Lelkigondozást végezni ezért mindig annyi, mint Isten parancsolatát hirdetni, és az embert engedelmesség alá vetni.”¹ De azt sem mondhatjuk ki ma hozzá hasonlóan nyugodtan, hogy minden lelkigondozás a prédikálás alkalmával valósul meg. A másik nagy, kériugmatikus lelkigondozást tanító teológus, *Hans Asmussen* tételeit is nehéz lenne átültetni a mai helyzetre. Ismert tanítása szerint a lelkigondozás ott jön létre, ahol „Isten igéjét egyik embertől a másikig hirdetik olyan beszélgetés formájában, amelyben az egyének fejére olvassák az evangéliumot. Van egy szükségszerű távolság – úgymond – az igehirdető és hallgatója között. A lelkigondozás ezt a távolságot csökkenti.”² Érezhetjük, hogy ezen az úton nem lenne könnyű ma megérkezni oda, ahol a hallgatóink vannak. Információs túltelítettség jellemzi a mai igehallgatót, megszámlálhatatlan irányból tartanak igényt a figyelmére, és akarják őt megnyerni. Ez a helyzet alapvetően nyugtalanná, sőt gyanakvóvá teszi az őt megszólító, a privát területére belépni szándékozó üzenettel szemben, és nagyon nehezen képzelhető el, hogy partner legyen abban a prédikációban, amely „fejére olvassa” az evangéliumot. Mindezen túl jól tudjuk, mennyire megszorodott a „vallásos kínálat”, milyen sokféle hangon próbálják megszólítani az emberek lelkét. Új vallási jelenségek áradata éri el az életünket, sok esetben pergőbb, harsányabb, látványosabb kommunikációval, mint amilyen a mi hagyományos keresztény kommunikációnk. Nem ritka, hogy a tradicionális keresztény prédikáció csak mint egy „lassított felvétel” képes feltűnni ebben a kommunikációs kavalkádban.

A prédikáció vizsgálatánál ma mindig két meghatározó

¹ Thurneysen 1950. 46. o.

² Uo. 6–9. o.

környezetet kell szem előtt tartanunk. Az egyik az a közeg, amely teljesen természetesen fogadja az ige hirdetését, annak hangszínét és stílusát is, mert már kialakult elfogadói kapcsolat közte és az ige hirdetés között. A másik azonban az a légkör, amelyet egy sokszínű hallgatóság teremt, de még mindig védett környezetben (templomban, egyházi iskolában stb.). Itt már nem uralkodik az az elfogadói egyetértés és tűrés, ami az előbbinél eleve adott volt, hanem jelentkezik a szembe fordulás, a belekérdezés, az ellenállás, esetleg az elutasítás nyílt vagy burkolt formája. Ez az utóbbi környezet jellemző szinte kivétel nélkül a médiában megjelenő keresztény kommunikációra, a nagy nyilvánosság előtt elhangzó kazuális prédikációkra és az egyházi személyek külső, társadalmi rendezvényeken való megszólalására. A két környezet adja a kérdést, hogyan és milyen nyelven kell megszólalni. Küldetésünkhöz vajon inkább illik a sajátosságot hangsúlyozó, elkülönülő magatartás és nyelvhasználat, vagy éppen az lenne az evangélizáló hang, amely beillik az adott környezetbe?

Azt biztosan leszögezhetjük, hogy lelkigondozói jellegűvé csak azok a szavak válnak mindkét helyzetben, amelyek

- a megszólítottak életének felvállalását tükrözik;
- az adott időpontban (kairosz) a megszólított felszínre kíváncszó kérdéseit válaszadásra méltatják (ez elsősorban a kérdések komolyan vételét jelenti, a velük való foglalkozást, nem pedig a receptszerű választ);
- a személyes érintettséget átélhetővé teszik.

Ha ez a mentalitás hiányzik a kommunikációból, nem fogunk tudni eljutni odáig, hogy mindazt, amit tanítani, átadni és elfogadásra felkínálni szeretnénk, valóban bemutathassuk. Illetve hiába mutatjuk be, a hallgatóktól távol és rajtuk kívül marad. Csak gondosan előkészített szavaink válhatnak lelkigondozó szóvá akár a konkrét ige hirdetési kereteken belül, akár azon kívül. Ebben a folyamatban segítségünkre lehet a kortárs szépirodalom és költészet olvasása. A protestáns prédikátorok gyakran éltek és élnek ezzel a fontos eszközzel. Nemcsak a történelem kínál erre szép példákat, hanem ma élő ige hirdetők széles köre is.

KINEK VAN SZÜKSÉGE LELKIGONDOZÓI SZAVAKRA?

Nem tévedünk akkor, ha nem szűkítjük a kört, hanem azt választjuk erre a kérdésre, hogy a kereszténység *teljes mai kommunikációs nyelve a lelkigondozói nyelv*. Az a nyelv, amely képes arra, hogy az állandó igazságtartalmat és a változó kérdéseket úgy fejezze ki, hogy az emberközeli és életközeli legyen. Nem él vissza ugyanakkor azzal az emberi igénnyel, hogy mindenki szeretne valahová tartozni, egy közösséghez, egy csoporthoz. A keresztény kommunikáció nem hatást akar elérni úgy, hogy közös érzelmekre, akciókra, hiedelmekre építve manipulálja a hallgatóit, hanem *az örök mondanivaló folytonos újrafogalmazásán fáradozik*. Egy technika uralta világban, az internet, a mobiltelefon és az elektronikus média által meghatározott színtéren az ige hirdető az emberi kommunikáció legegyszerűbb eszközével dolgozik: az *élő beszéddel*. Be-

szélgelni tud az emberrel az életéről. Legalábbis ritka ez a tevékenység a fent körvonalazott korban és környezetben.

Ige hirdetőnek és ige hallgatónak, sőt magának az egyházi közéletnek is erre a *lelkigondozói nyelvre* van (lenne!) igazán szüksége. Minden más nyelvi forma, irányzat nehezíti és elidegeníti a keresztény üzenetet eredeti küldetésétől. Nem térhet el legfontosabb eszköztől, a lelkigondozó szótól, mert a kapcsolatot építő, azt rendező és buktatókon át is megtartó erőt éppen ez a nyelv közvetíti. Tudomásul kell vennünk azt, hogy nem a mi eszközünk a hatalmi, a tekintélyelvű, a kizárólagosságigényű, az egyoldalú, a távolságtartó, a kimért, a hivataloskodó, a rátarti, a választ nem is váró, az ellentmondást nem tűrő nyelv. Ma is, ige hirdetőként is, visszaélünk időnként azzal a helyzettel, amely a templomi környezet elrendezéséből következik, hogy ti. elmarasztaló, hibáztató és számon kérő hang szól „felülről”, mintha az ige hirdető maga sohasem ülne a templompadban, vagy mintha a hallgató meg sem szólalhatna. Nem az ige hallgató fejére olvasott bűn kiáltó szava, harsány színei és agresszív közeledése ébreszt mozgást, indulást. Sokkal inkább a szó, amely érthető és megért, reményt ébreszt, távlatot nyit, lehajol és felemel. Vagyis a lelkigondozó szó.

Mindenkinek szüksége van erre a hangra, aki a vallásos érzékelés helyzetébe akar kerülni. Ma ezért is fontos kutatási terület a spirituális módszertan alkalmazási és cselekvési logikája. Ezt a kutató munkát összegzi egyik művében *Manfred Josuttis* göttingeni gyakorlati teológus,³ amikor a „szent működését szolgáló hivatásnak” tekinti az ige hirdetőt. Megkérdezhettük: hogyan, milyen képzés által válhat valaki alkalmassá arra, hogy a „szent erőterébe(n) kíséren embereket”. Amikor a vallásos érzékelés módszertanát tárgyalja, akkor *a hallás, az álmodás és a látás*⁴ területét vizsgálja.

Az ige hirdetés összefüggésében a hallás kérdése kerül érdekes megvilágításba. „A protestáns teológia számára a vallásos hallás a prédikáció eseményében valósul meg. Amikor az emberek ebben a személyek közötti történésben Isten szavára ráhangolódnak, akkor elkezdődik a megértésért való fáradozás, majd ezt követően az emberen túli hatalom érvényesíti hatását. Aki az ige hirdető szavait hallja, azt Isten igéje megragadhatja. De az ige hirdetőnek magának is, ahhoz, hogy a szószéken prédikálni tudjon, speciális módon hallania kell. Amit elmond, az nem lehet csupán teológiai meggyőződésének vagy saját kegyességének a kifejeződése, hanem mondanivalójának engedelmségben, egy másik hangra figyelve kell megszólalnia.”⁵ Itt utal Josuttis arra, hogy a bibliai történetek is beszélnek a hagyományos akusztikai korlátok legyőzéséről. Az a hang, amelyre figyelni kell, képes arra, hogy *„létre hívja a nem létezőket”* (Róm 4,17). Képes arra, hogy embereket állítson szolgálatába. *„Így szólt hozzám az Úr igéje: Mielőtt megformáltak az anyaméhben,*

³ Josuttis 2002.

⁴ Uo. 199–258. o.

⁵ Uo. 201. o.

már ismertelek, és mielőtt a világra jöttél, megszenteltelek, népek prófétájává tettelek.” (Jer 1,4) Ez a hang kényszerít beszédre szükségben és veszélyben egyaránt: „Mert ha az evangéliumot hirdetem, azzal nincs mit dicsekednem, mivel kényszer nehezedik rám. De jaj nekem, ha nem hirdetem az evangéliumot!” (1Kor 9,16) Ez a hang ítéli meg és küldi vissza az embert a porba: „A halandót visszatéríted a porba és ezt mondod: Térjetek vissza, emberek!” (Zsolt 90,3) Ez az isteni hang ígéri meg azoknak, akik hozzá tartoznak, hogy „bizony, hamar eljövök” (Jel 22,20).

Így teszi fel Josuttis a kérdést: „Hogyan tudják az emberek az élet hangzavarában ezt a szent hangot meghallani? A vallásos hagyomány különféle lehetőségekkel számol.”⁶ Külső és belső hangra osztja a szerző a lehetőségeket, amelyekben az isteni hang jelentkezik. Lehet személy és természeti jelenség; hang és szó, sok más egyéb. A szószékről érkező szó csak egy a lehetőségek közül, még ha elsődleges is, amelyekben az isteni szó eljut az emberhez. Eltérhetnek a módok és az utak, személyek, külső és belső erők és élmények, de mindegyikben szükséges a hallás, a szent hang meghallása. Mindenkinek szüksége van a meghallás képességére ahhoz, hogy részesüljön a szent erőtér ajándékaiban. Ám ez a hallás nem kutatható és nem vizsgálható a mindennapi kommunikációnk gyakorlata alapján. Ebben az értelemben a prédikáció sem és a lelkigondozói szavak sem értékelhetők közvetlenül a tapasztalati vizsgálat segítségével. Olyan figyelemre van itt szükségünk (hallgatózó, fülelő, kémlelő, kutató, leselkedő gyakorlatra), amely csak itt jellemző. Ilyen pl. a meghajlásban kifejeződő, egész testre kiterjedő, a fejünk búbjától a talpunkig terjedő meghallás, vagy a felállás helyzetében a fordítottja. Ez a feszült figyelem, hallgatás más vallásokban is ismert. A zen buddhizmusban például az élet csengését képesek meghallani az emberek. A keresztény lelkiségnek is meg kell találnia azt a csendet, hallást és figyelést, amelyik képessé teszi a hang-erővel, hangzavarral teli világban a lelki koncentrációra. Szétesett, széthullott test és lélek képtelen arra, hogy valóban figyeljen, észrevegyen és magába is fogadjon valamit a nem hétköznapi és nem technikai hangzásból.

Hogyan ülünk le a templomban? Milyen mozdulattal nyitjuk ki az énekeskönyvet? Hogyan nézünk szét a térben? Abban a környezetben, ahol a szent mélységével, gyógyító szavaival és felemelő érzésével szeretnénk találkozni. Indít-e erre, segít-e ebben a mai evangélikus igehirdetés környezete, amely szintén része az előkészített szavak, gondolatok átadásának? Neveljük-e, szoktatjuk-e erre a hallásra a következő nemzedéket?

A lelkigondozói nyelvet mindannyian igényeljük az egyház hétköznapi kommunikációjában is, és természetesen a kiemelt, speciális kommunikációban, az igehirdetésben is. Az egyetemes papság elve alapján a szólás is, a hallgatás is minden megkereszteltet érint. W. Trillhaas óta sokszor idézzük, hogy a „lelkigondozás a Krisztus testének gondozása a

tagjaiban”.⁷ Ő még – jó ötven évvel ezelőtt – természetesen szinte kizárólag azt a sajtóságot, eredeti lelkigondozást érti a definíción, amely a Krisztus egyházának sajátos cselekvéséből fakad, és tagjait érinti. De nála is megjelenik már ennek a tevékenységnek a második, szélesebb köre, amelyet ma egyre jobban ismerünk: a távolabbra terjedő, a tágabb értelemben vett lelkigondozás. A kettő át- meg átfedi egymást. Beletartozik a kerítésen keresztül folytatott beszélgetés, a sekrestyei gyónás, a kórházban zajló párbeszéd, a születésnap látogatás, de a betegágynál elénekelt énekvers, az istentiszteleten hangzó ének vagy a látszólag rideg egyházi közigazgatás kommunikációja is. Mindezek – akár tudott módon, akár nem is tudatosított formában – a lelkigondozás, a kísérés helyzetévé és tevékenységévé válhatnak.

A lelkigondozás fent idézett, hétköznapi gyakorlatát oly fontosnak tartó Christian Möller így ír: „A keresztény gyülekezetben mindenki válhat hétköznapi értelemben a felebarátja pásztorává és őrzőjévé. A lelkész csak abban különbözik, hogy ő az a pásztor, aki nyilvánosan állítatott erre a posztra. Minél érzékelhetőbb szolidaritásban értelmezi és végzi pásztori munkáját gyülekezete hétköznapi, »privát« pásztoraival, annál inkább azok javára válik lelkigondozói munkája, akik az élet hétköznapijain tájékozódnak.”⁸

Definíciót is megfogalmaz Möller, amikor megkérdezi, milyen is az a nyelv, amelyre valóban szüksége van a lelkésznek, és honnan tehet szert erre. „Milyen ez a nyelv? Azt gondolom, ez a megigazulás nyelve, amely egy embert megkülönböztet a cselekedeteitől, és őt Isten előtt többnek tudja, mint a cselekedeteinek összessége. Ez a nyelv pedig a bibliai szövegekben le van jegyezve. De nem hagyja magát csak úgy egyszerűen, válogatás nélküli bibliai citátumok által megidézni! Azt akarja, hogy újra felfedezzük, mégpedig a szentírási szöveg figyelmes hallgatásával és tanulásával, majd pedig a hétköznapi élet szavainak meghallásával. Éppen az evangélium szavainak hallgatása mint a szeretet nyelvének hallgatása révén válik valaki Jézus nevében az elveszettek és a gyengék pásztorává. Aki nyilvánosan erre a pásztori tevékenységre hivatott el, és erre a tisztségre fel is hatalmazták, annak ezt a meghallást alaposan tanulnia és mindig újra gyakorolnia kell annak érdekében, hogy ebben a hivatásban meg is tudjon maradni. Ezáltal marad a jó pásztor hangja mindenki számára hallható a keresztény gyülekezet hétköznapi lelkigondozásában, amely nem más, mint Krisztus testének gondozása az ő tagjaiban.”⁹

A jó pásztor hangjának a meghallása tehát mindig aktuális feladat a lelkigondozói nyelv elsajátítása érdekében. Ebben a munkában kerül közel egymáshoz az igehirdetés és a lelkigondozói beszélgetés. Napjainkban azt érzékeljük, hogy rövidül a prédikációra fordítható idő, és növekszik a spiritualitással rendelkező beszélgetések iránti igény. Ezért e két kérdés találkozik a gyakorlati teológiában:

⁷ Seelsorge ist die Besorgung des Leibes Christi in seinen Gliedern. Trillhaas 1950. 87. o.

⁸ Möller 1990. 121. o.

⁹ Uo.

⁶ Uo.

– Lelkigondozói beszélgetés-e az igehirdetés?
– Lehetséges-e ma még az igehirdetéssé váló lelkigondozói beszélgetés?

Végső megállapításunk az lehet, hogy igehirdetéseink javulásának – gyógyulásának – egyik fontos segítője, ha elindulunk a lelkigondozói szavak felé, és tudatosan elhagyjuk azt, ami ettől idegen. Ehhez sokkal több csendre, alázatra és felkészülésre van szükség abban az értelemben, hogy fejlődjön a hallásunk úgy a bibliateológiai, mint a mindennapi élet kérdései terén. Talán erre gondolt *Andorka Rudolf* is, amikor 1994-ben arról írt, hogy mit vár a prédikációtól: „Én különösképpen szeretem, ha az igehirdető új és súlyos gondolatokat fogalmaz meg, ha azt látom, hogy mélyen elgondolkozott az ígéhez kapcsolódó mondanivalóján, ha azt érzem, hogy szinte birkózik a problémákkal. Még akkor is örülök ennek, ha nem értek egyet azzal a megoldással, amelyhez az adott kérdésben eljut a prédikáció.

Az ilyen prédikáció is alkalmas arra, hogy felismerjem a problémákat és az istentisztelet utáni napokban, hetekben én magam is elgondolkozzam rajtuk. (...) legyenek nyitottak a műveltség és tudomány értékei, a társadalmi haladás és általában a modernség irányában, ne a gettóba zárást segítsék elő, hanem a magyar társadalom javításában való aktív közreműködést, az ökumenikus párbeszédet és együttműködést a többi vallásokkal és egyházakkal, általában a mienktől eltérő nézetekkel szembeni toleranciát.”¹⁰

Ennek az elvárásnak és a mai krízishelyzeteknek, a sokk vergődésnek, bizonytalanságnak az ismeretében, amelyről egy a hétköznapi életteret „meghalló” igehirdető tudomást szerez, még inkább elfogadható az az elmozdulás, amelyben nem kioktató, távolságtartó vagy fennkölt prédikációra van szükségünk, hanem a hallgatókhoz közelebb

¹⁰ Andorka 1994.

kerülő, lelkigondozói szóra. A hangszín akkor lehet lelkigondozói, és a szavak akkor válnak lelkigondozóivá, ha azt az emberek életében, a környezetünkben való aktív részvétel előzi meg és kíséri. A látogatás népszerűtlensége, a beszélgetések fogyása, a másik ember iránti figyelem csökkenése ellenkező irányba vezetnek. A lelkigondozói szavak mögött mindig ott kell lennie

- a megküzdött háttérnek – *megalapozott beszéd*;
- a maga mellé embereket állító, motivált „jó pásztor” életnek – *dialógus*;
- az előre néző, perspektívát mutató, érdeklődő tekintetnek – *reményteljes üzenet*.

Az elszemélytelenedő egyház először intézményeket épít, és alapfunkciókat delegál, majd szervez, bonyolít, vitatkozik, dönt, határoz, nyilatkozik – és kevésbé lát, érez, figyel, segít és közelít! Pedig az ellenkezőjére van nagy szükség!

„Fogd el a lélek árján fénylő forró ígéket:
táplálnak, melengetnek valahány világévet
S a te múlt dalodba csak vendégségbe járnak,
a sorsuk öröklét, mint sorsod öröklét,
társukként megölelnek és megint messze szállnak.”
(Weöres Sándor: *Ars Poetica*)

HIVATKOZOTT MŰVEK

- Andorka Rudolf: Mit vár egy evangélikus értelmiségi a prédikációtól? *Lelkipásztor*, 1994/10. 349–351. o.
Josuttis, Manfred: *Religion als Handwerk. Zur Handlungslogik spiritueller Methoden*. Chr. Kaiser, München; Gütersloher Verlagshaus, Gütersloh, 2002.
Möller, Christian: *Seelsorglich Predigen*. Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen, 1990.
Thurneysen, Eduard: *A lelkigondozás tana*. Református Konvent, Budapest, 1950.
Trillhaas, W.: *Der Dienst der Kirche am Menschen*. Chr. Kaiser, München, 1950.

SIMONFI ZSUZSANNA

Krisztusi szó a nemzedékek párbeszédében*

A generációk közötti párbeszéd kérdése nem teoretikus probléma, hanem mindnyájunk által naponta megélt valóság. Valóságos feszültségek, valóságos konfliktusok, valóságos gyötrődések, de remélhetőleg valóságos oldódások és egymásra találások kísérik. Szükségszerű-e, hogy a nemzedékek egymáshoz való viszonya ilyen legyen, volt-e más vagy lehetne-e más? Ezekre a kérdésekre első lépésben egy problémátörténeti megközelítés segítségével kereshetnénk fele-

letet. Történeti dokumentumok, irodalmi művek, néprajzi és kultúrantropológiai vizsgálatok eredményeinek feldolgozása hozzásegíthetne minket ahhoz, hogy az emberiség történetét a nemzedékek együttélésének változásai által ragadjuk meg. Hiszen egy vizsgált kor jellemezhető lehet azáltal is, hogy a generációk egymáshoz való viszonyát mi határozza meg, létező konfliktusait mi jellemzi, milyen megoldások kínálkoznak, és ezeket ők hogyan élik meg. Mindezeket a kérdéseket nem diakronikusan, hanem szinkronikusan, nem történetiségükben, hanem jelenlegi állapotukban szeretnénk megvizsgálni és saját szituációinkra

* Elhangzott 2003. március 26-án Révfülöpön, az evangélikus intézményvezetők konferenciáján.

vetíteni. Sőt továbbmenve, szeretnénk értelmezni, hogy mit jelent a krisztusi szó ezekben a szituációinkban.

Nem a 20. és 21. század sajátja, hogy a nemzedékek közötti viszony nem felhőtlen. Csak egy mindnyájunk által ismert bibliai helyet szeretnék felolvasni annak igazolásául, hogy még az egyház első hajtásai számára, az elsőként megalakult keresztény gyülekezetek családjában is ismert volt a probléma. Ezt olvassuk a Kolossébeliekhez írt levélben: „*Ti gyermekek, engedelmeskedjétek szüleiteknek minden tekintetben, mert ez kedves az Úrban. Ti apák, ne ingereljétek gyermekeiteket, nehogy bátortalanokká legyenek.*” (Kol 3,20–21) Sokat sejtető a kifejezés: ne ingereljétek. Akkor ez a konfliktusos jelleg állandó velejárója lenne a nemzedékek kapcsolatának? S ezzel kapcsolatos lehetőségünk is csupán arra korlátozódik, hogy valamilyen elviselhetővé tegyük egymás és magunk számára ezt a kellemetlen kísérőjelenséget? Talán foglalkozni sincs vele miért. Ne adjuk föl ilyen könnyen!

Nézzük meg, mi jellemzi a mi ilyen jellegű viszonyainkat! Természetesen most sem egy mindenre kiterjedő elemzést, hanem néhány, talán használható szempontot szeretnék adni.

A 19–20. század emancipációs, demokratizációs mozgalmainak következményeként előbb megkérdőjeleződött, majd fel is számolódott az emberi kapcsolatok tekintetében korábban adottként kezelt hierarchikus jelleg. Nemcsak különböző társadalmi rétegek mozdultak fölfelé azért, hogy kiléptek korábbi hierarchikus viszonyaikból, nemcsak a nők emancipációja hozott nem várt – és ma gyakran nem kívántnak minősített – eredményeket, de gyökeresen megváltozott a gyermekhez való viszony is. A gyermek ebben a folyamatban került az érdeklődés középpontjába, s ennek a folyamatnak az eredményeként jutott új, korábban általa nem gyakorolt jogokhoz és viszonyaiban új pozíciókhoz. Ezzel párhuzamosan valóságos formát kezdett ölteni az a mítikus elképzelés, hogy az ember egalitárius törekvéseinek megvalósítása – néhány új kategória bevezetésének segítségével – kivitelezhető. Ilyen kategóriának tekinthetünk bizonyos jogi intézményeket, mint például az általános választójog. De nem kizárólag politikai természetű fogalmakat, hanem az emberi jognak az élet egészét végigkísérő intézményrendszerét is. Természetes velejárója mindennek, hogy – amiképp az emberi kapcsolatok általában megváltoztak – a generációk egymáshoz való viszonyát szabályozó különböző tradíciók is erejüket és érvényüket veszítették. Amíg korábban tudni lehetett, hogy ki kihez milyen nyelven, milyen hangot megütve, beszédét milyen gesztusokkal és egyéb metakommunikatív eszközökkel kísérve forduljon, és azt is tudni lehetett, hogy ezért cserébe mi jár, addig az új – néha átláthatatlan – emberi viszonyok újfajta viszonyulásokat és ennek megfelelő kommunikációt kényszerítettek ki. Természetesen a korábbi századokban is változott ez időről időre. De semmiképpen sem ilyen sebességgel, nem ilyen forradalmi módon, hanem sokkal kíméletesebben és természetesebben. Változott a kommunikáció, de az em-

bert meghatározó tradíció lassú alakulása által, s az új viszonyulást sem az egyes embernek kellett kiküzdenie magából, hanem a tradíció hozta létre benne. Mi jellemzi ma – véleményem szerint – a nemzedékek közötti párbeszédet? Az, hogy elveszett ez a jellege s a tradíciók általi meghatározottság lehetősége, az ezáltal kínált egyértelműség és biztonság. Nem az nyújtott biztonságot, hogy a nemzedékek békésebben, nagyobb egyetértésben, csiszoltabban éltek együtt és kommunikáltak, hanem az, hogy az ellentétek jellege, természete, kezelésük módja és az ezeket kísérő érzelmek átélése szabályozott volt, s az ennek alapjára szolgáló minták kézzelfogható közelségben, magától értetődően álltak rendelkezésükre. Nemcsak a szorosan vett kommunikáció működött ilyen módon, hanem a nemzedékek egymás iránti megnyilvánulásainak tágabb köre is. A gyerekek is, a szülők is és az öregek is tudták, mivel tartoznak egymásnak, kinek hol a helye, mi a feladata, mire milyen kötelezettségek hárulnak. Lehetett ez ellen lázadni, lehetett ebből kilépni, lehetett ezeket a szabályokat megszegni, létjogosultságuk mégsem az individuum elhatárolásán, döntésén múlt. A tradíció adta a szerepet, a mintát, a létezés, a cselekvés, sőt még a cselekvés elutasításának teljes dimenzióját is.

Mi van ezzel szemben ma? Az ember alapvető magára hagyatottsága. S ezt a mai szóhasználat szabadságnak nevezi. A tradíció hiányát szabad identitásválasztásnak, az elárvult embert pedig, aki a manipuláló, valódi arcukat fel nem fedő ideológiák közt tétován hanyódit, szabad döntésre képes individuumnak. Ebben a helyzetben, a saját magához ilyen defektussal viszonyuló embert kapcsolataiban is ez a bizonytalanság jellemzi. Mivel nem tudja, hogyan definiálja önmagát, nincsenek megadható koordinátái. Nem tudja, hogy kicsoda valójában, nem tudja, hogy hol kezdődik és hol végződik ő és a másik ember, nem ismeri sem saját határait, sem lehetőségeit. S mivel nem tudja megragadni saját irányultságát, késztetéseit, érzelmeit, vágyait, mivel nem tudja értelmezni önmagát, megteszik ezt helyette mások. Átveszik életfunkcióinak működtetését bizonyos piaci érdekeltségek, reklámok, médiasztorok, valóságshow-k vagy esetleg politikai manipulátorok. Ennek következtében pedig a másik ember felé, egy másik nemzedék tagjai felé is vagy nagyfokú bizonytalansággal, tanácstalansággal közeledik, vagy – ha az aktuális ideológia sikeresen kábítja – üres fölényvel, marionettbábuként mozog. Kétségbeesetten vagy manipulált meggyőződéssel.

Úgy tűnik, a mai embernek nincs önmagáról és a másik emberről való tudása – magától. Ezt a tudást, ezt az alapvető tudást veszítette el az ember, miközben individuummá emancipálta magát. Ma már nem tudunk szeretni, szülni, nevelni, egymáson segíteni magától értetődően, egyértelműen, mindezekre képtelenek vagyunk valamilyen felvilágosító szakirodalom, valamilyen tréning, terápia vagy egy mindent megvilágosító guru segítségével nélkül. A mai ember minden új eszmét, megol-

dást, technikát sejtető vagy ezeket erőszakoló ígéret elé azzal a szánni való reménykedéssel áll, hogy most végre megtudja, amit eddig nem tudott magáról és a másik emberről: a gyermekéről, a házastársáról, talán a szüleitől, de elsősorban önmagáról. És kitartóan bizakodik újra és újra a mágusok receptjeiben, akik a különböző önismereti vagy kommunikációs tréningek során felfedik a titkot előtte, és eljut végre önmagához. Úgy tűnik, a mai ember csak ezeknek a külső – bár sok esetben tisztességes szándékkal és célokkal működő – segítségnek az igénybevételével tudja felépíteni önmagát és kapcsolatait. A munkahelyén kommunikációs tréning segíti a csapatszellem kialakítását és ezáltal a hatékonyságot, s ha végleg megakad a gyerekekkel, majd egy családterápiás foglalkozás javít valamit a helyzeten. Talán mindannyian tapasztaltuk már, hogy fogadóórán egyik-másik szülő milyen segélykérőn csüng a pedagóguson, s reménykedve issza szavait, amelyekből talán megtud és megért valamit gyermekéről. Mintha nem az ő életének része lenne! S ez nem kizárólag időhiány, az elégtelen törődés, a kevés foglalkozás számlájára írható. A gyermekével kapcsolatos bizonytalanságban az önmagával kapcsolatos bizonytalanság ölt testet. Hiszen olyan kevés a megbízható ismeret, önmagunkról is kiderülhet bármikor valami eddig figyelembe nem vett. Gyermekünket is sokszor ezzel a zavarodottsággal vesszük körül: nem merünk határozottan kérni, elvárni, nemet és igent mondani vagy meggyőződéssel kényeztetni, engedékenynek lenni, hiszen meggyőződéseink ugyanolyan korlátozott érvényűek, igazságaink ugyanolyan törekenyek, mint körülöttünk minden.

Ez a bizonytalanság okozója annak is, hogy a nemzedékeknek egymás iránti kiszolgáltatottsága egyre nagyobb. Gyermekünk ezek között az amorf viszonyok között hányódnak, tévelyegnek, s a várható sérülések kivédése érdekében derekasan törnek-zúznak. Nem hiszem, hogy ők nagyon élveznék saját mozdulataikat, és ezek bizony nekünk is igencsak fájnak. A kaloda vagy a kényszerzubbony csak időlegesen teremt nyugalmat. Ők pedig egyre kiszolgáltatottabban várják, hogy végre valamiféle általuk is értelmezhető rendezettség és következetesség vegye körül őket.

Az első, amit észre kell vennünk, hogy ebben az esetben a pedagógiai és a teológiai megközelítésnek ugyanaz a síkja. Erről az egybeesésről szeretnék néhány szót szólni.

Teológia és pedagógia. Milyen viszonyban áll a kettő egymással? A pedagógiának lényegéből fakadóan rendelkeznie kell egy antropológiai alappal vagy antropológiai középponttal, amely meghatározza, hogy mit gondol az emberről. Legyen bármilyen elkötelezettségű, minden pedagógiai iskola és irányzat tartalmaz valamilyen ember- és gyermekképet. Némelyik kifejti ezt, mások talán tudatában sincsenek ennek, mégis e szerint működnek. Az, hogy erre a filozófiai alapvetésre mennyire szüksége van a pedagógiának, hogy milyen fontos lenne ezt kidolgozni és tudato-

san vállalni, ez egyáltalán nincs benne a pedagógiai közgondolkodásban.

A teológia is valami nélkülözhetetlent akar mondani az embernek az emberről. Annak a kérdésnek tehát, hogy kicsoda az ember, igazi helye számunkra itt van. A keresztény indíttatású pedagógia a keresztény tradíció antropológiájára építi fel magát. Ilyen értelemben a keresztény pedagógiát teológiai igazságoknak pedagógiai szituációkra való vonatkoztatásaként is értelmezhetjük. Koncz Sándor egykori sárospataki teológiai tanár Comeniusról írt tanulmányában Comenius pedagógiai tevékenységét egyenesen gyakorlati teológiai munkának tekinti, s a pedagógiát alkalmazott teológiának. Ez az összefüggés, ez a szoros kapcsolat jogosít fel, de kötelez is minket arra, hogy a pedagógiai szituációk elemzésekor a teológiai megközelítésre is igényt tartsunk. Ezért tesszük föl most azt a kérdést, hogy mit jelent a krisztusi szó a nemzedékek párbeszédében.

Szeretnék visszautalni a korábbi helyzetelemzésemre. Hol és hogyan szólalhat meg a krisztusi szó ezen az emberi identitásokat és kapcsolatokat kimunkáló piacon? Milyen marketingmunka segíthetné, hogy piacképesebb legyen? És milyen lenne a megfelelő krisztusi hang: erőteljes, magabiztosságot sugárzó vagy inkább lágy, gyöngéd, nagyon empátikus? Az egyház gyakran esik abba a tévedésbe, hogy azt hiszi, versenybe kell szállnia, hogy versenyképesnek kell lennie; versenyképes hitet és versenyképes tudást felkínálni. A krisztusi szó pedig nem versenyképes.

Mit jelent igazán a krisztusi szó a kommunikáció szempontjából? És mit jelent a nemzedékek egymáshoz való viszonyában? Talán vizsgálunk kellene azokat a szavakat, amelyekről biztosan tudjuk, hogy ő mondta? Elemeznünk kellene, hogy ő hogyan kommunikált, milyen gesztusai voltak a szülei felé vagy később hogyan fordult a gyermekekhez? Gyakran esünk abba a hibába, hogy szavait, tetteit, életét pusztán mintaként akarjuk használni, és arra kínáljuk föl másoknak is. S a legnagyobb veszély nem ennek az esetleges sikertelensége, hanem az, hogy az erre való törekvés közben valami fontosabbat tévesztünk szem elől: Krisztus szava nem azt mondja meg, hogy mit és hogyan cselekedjünk, hanem azt, hogy kik vagyunk. A krisztusi szó önértelmezésünk forrása. Azzal a kérdéssel megyünk oda hozzá, hogy mit cselekedjünk, hogyan éljünk, mit kezdjünk egymással, s az ő szavának, válaszának következtében megértjük, hogy a kérdés igazából az volt, hogy ki vagyok én, és kicsoda a másik ember.

Ki az ember valójában? Ki vagyok én? Mivel vagyok azonosítható? Életemnek melyik eleme, vonatkozása fejez ki engem? Mivel vagyok azonos inkább: a sikereimmel vagy a kudarcaimmal, vagy egyikkel sem? Mi alkot igazán engem: a múltam, a jövőm, a defektusaim vagy esetleg a reményeim? És a másik ember? Ő mivel írható le? Mit látunk benne? És a gyerekeink? Ők kicsodák? Az akaratos, makrancos, toporzékoló kölykeink, flegma, arrogáns kamaszaink, akik annyira átlátnak rajtunk! Ők mivel azo-

nosak? A flegmaságukkal? Az ember keres valami olyat, amiben megkapaszkodhat, amit felmutathat, amivel jó azonosnak lenni vagy másokat azonosnak látni. Dicsőséges hadjárattal, megmászott, szédítő magassággal, forradalmasított eljárással. De mi van a végleg elvesztett csatákkal, a kudarcba fulladt kísérletekkel és az elfekvőkkel? Aktuális magazinunk mára rendelt közhelye: talán próbálkozzunk a pozitív gondolkodással! Ugye, ezt talán mégis hagyjuk.

Akkor mi a válasz? Kicsoda az ember valójában, ha nem az, amit fel tud mutatni, amit már elért, vagy aminek eredménye még benne rejlik? Milyen más jellegű önértelmezé-

sünk jöhet létre a krisztusi szó nyomán? Hogyan tekintsünk ezáltal önmagunkra és a másik emberre? Nagyon egyszerűen: úgy, mint Isten képmását hordozó teremtményre. Akiben nem az a jó, a becsülendő, az értékelendő, amit teljesített és kihozott magából. Még az iskolában sem az az értékük gyermekeinknek, mint amit értékelhetünk, hanem az, hogy Isten képmásai. Nem kell különbnek sem tartanunk őket, mint amilyenek eddig tartottuk, és nem lesz ezután se más a feladatunk velük kapcsolatban, mint eddig. Csak rendüljünk meg, ha rájuk nézünk, és mint Mózes az égő csipkebokor előtt, oldjuk le saruinkat az Isten képmása előtt. Mert szent a hely.

ZÁBORSZKY CSABA

Lelkigondozás az előregedő gyülekezetben*

Mennek az évek, az idő fut. Esztendők jönnek, melyekről azt mondjuk: nem szeretem ezeket... Megöregszünk. Isten kegyelméből február 16-án betöltöttem a 75. évemet. Hálát adhattam kis családommal együtt, hogy Isten megtartott és megáldott. Még mindig végezhetek szolgálatokat a balassagyarmati gyülekezetben, az Evangélikus Szeretetházban, a városi Idősek Otthonában, a kórházi kápolnában. Örömmel szolgáltam első gyülekezetemben, Felsőpetényben.

A LEGNAGYOBB MŰVÉSZET

„A legnagyobb művészet tudod mi? derűs szívvel megöregedni. Pihenni ott, hol tenni vágyol, szó nélkül tűrni, ha van, ki vádol. Nem lenni bús – reményvesztett, csendben viselni a keresztet!”
(Túrmezei Erzsébet)

Ne vegyük tragédiának az öregedést, számolni kell vele. Olyan, mint a természetben az ősz! Ha szép volt a tavasz, a nyár is érlelte a termést, akkor ősszel értékes lehet a gyümölcs.

Jézus így szól Jn 15-ben: „...aki énbennem marad, és én őbenne, az terem sok gyümölcsöt.” Milyen igaza van a költőnek: „derűs szívvel megöregedni.” Olyan művészet ez, amivel nem dicsekedhetünk mindig. Végezzük a magunk munkáját a családban és a munkahelyen. Közben azonban ott vannak mellettünk szüleink és nagyszüleink. Nem mondhatja a keresztény ember, Krisztus követője: nincs időm, nem tudok segíteni állandóan. Gondoljunk gyermekkorunk és ifjúságunk idejére. Mennyi szeretetet, segítséget kaptunk szüleinktől,

csak *hálások lehetünk* értük! Hitben neveltek, Isten házába kísérték, még mindig segítik gyermekeiket, ha élnek.

Fájó és megdöbbenő, amikor jómódú családok egy-egy szülőt elhelyeznek az egyházi vagy városi szeretetházban, otthonban. Hányszor találkoztam egy-egy idős anyával vagy apával. Könnyes szemmel mondták: hiányzik az otthon melege, nem látogatnak a gyerekek!

Mi az öregkor? Az ősz kezdetét meg tudjuk határozni, nehezebb az öregkor idejét. Hol kezdődik? A nyugdíjba menetel idejével? Nem mindig. Vannak 60 éves öregek, vannak testileg-szellemileg friss hetvenesek! Dávid írta: „*Életünk ideje hetven esztendő, vagy ha több, nyolcvan esztendő.*” (Zsolt 90,10)

Ha a statisztika szerint az öregkor kitolódott, a hetvenen túli időt szabad általánosságban az öregkorhoz számolni. Az öregkor költői meghatározása a Prédikátor könyvében: „*Akkor reszketni fognak a ház őrizői* (kezeink), *támolyognak az erős férfiak* (lábaink); *megállnak az őrlő lányok* (fogaink), *mert kevesen vannak, és elhomályosulnak az ablakon kinézők* (szemeink). *Bezárulnak az utcára nyíló ajtók* (füleink), *elcsendesül a malom zúgása* (őrlő fogaink). *Fölkelnek a madárszóra is* (korán), *és elhalkul minden énekszó.* (...) *A mandulája kivirágzik* (őszülő haj).” (Préd 12,3–6)

Az ember mindig kereste és keresi az élet értelmét. Miért is éltem? Mindenki tud felelni rá, aki elismeri, hogy az élet Ura Teremtője – Isten, ugyanakkor gondviselő Atyánk is.

Énok életének értelme az volt, hogy *Istennel járt*. Ászáf zsoltárában boldogan tesz bizonyosságot: „*De én mindig veled leszek, mert te fogod jobb kezemet.* (...) *Ha elenyészik is testem és szívem, szívemnek kősziklája és örökségem te maradsz, Istenem, örökké!*” (Zsolt 73,23.26) Szolgálatunkban újra és újra rá kell mutatni, öröm és kegyelem Istennel járnai, néki szolgálni, végig az életben.

A derűs szív művészetének lehetősége, feladata: *szeretni az embereket*. A lelkeseknek nemcsak a szószék magasságá-

* Előadás a nógrádi LMK-ülésen, Balassagyarmaton.

ból kell megszólítani az embereket, hanem családi otthonokban is. A beteget, öreget, árvát, özvegyet, munkanélküliet, hajléktalanokat fel kell keresni, látogatni kell.

HATÁRZÓNA

Döntő, hogy a Jézust követő fiatal, középkorú és öregember *bölcs szívvel* éljen és járjon. A zsoltáros könyörgése legyen a miénk is: „*Taníts úgy számlálni napjainkat, hogy bölcs szívhez jussunk!*” (Zsolt 90,12) A bölcs ember nemcsak takarékos, megfontolt, hanem hűséges munkás munkahelyén, otthon és egyházában is. Tudja és ismeri az Írás tanítását: vándorok vagyunk ezen a földön. A jövő, amit keresünk, nem itt van (Zsid 13,14). Erre rá kell mutatni igehirdetésben és pásztori beszélgetések alkalmából is. Nemcsak temetésen, amikor hangzik a feltámadás és az örök élet evangéliuma. Ezért énekeljük örömmel: „Velem vándorol utamon Jézus, Gond és félelem el nem ér. Elvisz, elsegít engem a célhoz, Ő a győzelmes, hű vezér...” (EÉ 459)

Aki már utazott külföldre, az tudja, hogy az országok között van egy földesúr, mely átmenetet képez egyikből a másikba. Az egyik ország ellenőrző szervei már elbúcsúztak, hamarosan belépünk a másik ország területére, vizsgálatra. E területet mondhatjuk határzónának. *Isten szeretete és igéje* teszi világossá, hogy az öregkor valójában olyan, mint a határzóna. Pál őszintén írta: „...*melyiket válasszam: nem tudom. Szorongat ez a kettő: vágyódom elköltözni és Krisztussal lenni, mert ez sokkal jobb mindennél: de miattatok nagyobb szükség van arra, hogy életben maradjak.*” (Fil 1,22–24) Hány szülő, anya és apa mondta: szeretném még gyermekeimet felnevelni, taníttatni. Hány nagyszülő is reménységgel és imádsággal gondol unokáira: szeretné, ha azok is boldog családosok lennének! Ilyenkor is szolgálata van a lelkésznek: biztatni őket, imádkozni értük és elmondani, hogy tegyék a fiatalokat az Úr kezébe. Szólni kell azonban arról is, mindenkor fogadják el Isten akaratát. Ne zúgolódjunk, ha előbb elszólít minket Isten, és hazahív az örök otthonba, mert Isten szívünkbe írja a készülést is: „Lelkem, vigyázz, készülj fel, / Istent buzgón kérve: / Váratlan ne érjen el / A kísértés éje”. (EÉ 441)

ÖRÖMMEL ÉS BÉKESSÉGBEN

Valljuk be őszintén, hogy bőven van nyugtalanság és békétlenség a múlt időben. Hány és hány idős, beteg testvérünk betegágya mellett álltunk meg otthonukban vagy a kórházban! Ma is hangzik a panasz, mint egykor Jézus felé is hangzott: „*Uram, nincs emberem, hogy (...) beemeljen a medencébe...*” (Jn 5,7–9) Jézus szava nyomán csoda történt: „*Kelj fel, vedd az ágyadat, és járj!*” Többször megtapasztaltuk mi is a csodát, meggyógyított. Köszönjük meg, hogy újra járunk, újra hallunk, és láthatjuk szereteteinket. Sajnos néha várni kell a gyógyulásra. Ezért nyugtalan és békétlen a szív,

ezért zúgolódik az ember és kiált gyógyulásért. Augustinus-szal vallhatjuk: „*Nyugtalan a mi szívünk* mindaddig, amíg benned meg nem nyugszik, Uram.” A nyugtalan, háborgó, bűnös szívet ő tudja egyedül megajándékozni békességével. Így biztat Jézus: „*Ne nyugtalankodjék a ti szívetek: higgyetek Istenben, és higgyetek énbennem.*” (Jn 14,1) Beteg, szenvedő embereknek először hirdette a bűnbocsánatot, utána pedig így szólt: „*Kelj fel, és járj!*” Családunkban, híveink életében sokan átélhették velem együtt a gyógyulás csodáját. Egy-egy súlyos műtét után visszatérhettünk otthonunkba, újra munkálkodhattunk, szolgálhattunk. Hálaadásra indítanak ezek a csodálatos megtapasztalások. Szolgálatunkban erről kell bizonyosságot tenni. Érezzék meg híveink, hogy az Úr övét el nem hagyja, segíti a benne bízókat...

Ősz hajjal is lehet örülni az Úr gondviselő szeretetének. Idézek egy idős ember imádságából: „*Köszönöm ezt a jó reggelt, köszönöm ezt a szép napot, köszönöm, hogy minden gondom átadnom szabad, köszönöm, hogy érthettem az Isten szavát.*”

LELKIGONDOZÁS SZOLGÁLATUNKBAN

A lelkészi eskü szövegében a következő mondat található: „A reám bízottakat híven pásztorolom, egész lelkészi szolgálatomat odaadó hűséggel végzem.” Emlékszünk erre, úgy gondolom, mindnyájan. Az igehirdetés, a tanítás, a szentségek kiszolgáltatása mellett vajon végeztük és végezzük-e a pásztori szolgálatot – lelkigondozást – a gyülekezeteinkben? Gondolok a betegek, özvegyek, árvákra, munkanélküliekre, hajléktalanokra. Valljuk be, kevés időt fordítunk erre... *Jakab* is figyelmeztet: „*Tiszta és szeplőtlen kegyesség az Isten és Atya előtt ez: meglátogatni az árvákat és az özvegyeket nyomorúságukban, és tisztán megőrizni az embernek önmagát a világtól.*” (Jak 1,27) „A lelkigondozói beszélgetés annak feltételezésével indul meg, hogy az ember megszólítható a bűnbocsánat igéje által! Ez a megszólíthatóság nem természettől fogva van bennünk, hanem Isten új, különleges munkájának ajándéka a Szentlélek által.” (Thurneysen, Eduard: *A lelkigondozás tana*) A bűnbocsánat nemcsak Isten szóló szája, hanem az ember halló füle is. A kegyelmes Isten szolgáin keresztül végzi ezt a mentő, erősítő és vigasztaló szolgálatot. A bűnös ember nehezen tud szabadulni a maga erejéből a bűntől. Idő kell ahhoz, hogy rádöbbenjen nyomorúságára, bűneinek következményeire: tisztátalan élet, iszákosság, durvaság. Járnunk kell a megtérés útját napról napra. Isten Szentleke munkája által, pásztori szeretettel végezhetjük egy-egy öregebb hívünk életében ezt a munkát. Így ismeri meg az ember a bűneit, ugyanakkor Urunk, Jézusunk mentő szívét és kezét. A cél mindig ez: kiragadni bűneiből, nyomorúságából, életuntságából – *odavezetni az örök Pásztorhoz, Jézushoz!* Ő mondta: „*Én vagyok a jó pásztor. A jó pásztor életét adja a juhokért.*” (Jn 10,11) Így ajándékoz egy-egy szívnek új életet. „A bűnbocsánat nemcsak Isten szóló szája, hanem

az ember halló füle is.” (Thurneysen) Benne van az ember megszólíthatósága is. A kegyelmes Isten igéje által bárkit bármikor megszólíthat. Nemcsak szava által, nemcsak az ő házában. Munkájában, pihenésében, otthonában, útközben is. Megszólíthat és megszólított betegségben, balesetben, mélységes gyászban... Azt akarja, hogy a bűnös hozzá térjen, hitben és szeretetben éljen és járjon. Ebben vagyunk mi szolgálói és a gyülekezet pásztorai. Hányan mondták el nekem vagy bármelyik lelkésznek, hogy a mélyből felemelt visszaadta újra az életörömét, a család iránti szeretetét és felelősségét! Megismertük Jézusban az Atya szeretetét és bocsánatát! Ez a szeretet élő és szolgálatba indító. „*Szeret-eim, ha így szeretett minket az Isten, akkor mi is tartozunk azzal, hogy szeressük egymást.*” (1Jn 4,11)

Szolgálatunk, látogatásaink során találkozhatunk olyan híveinkkel, akik aggodalmaskodók, csüggedők, elvesztették reménységüket. Az örök kérdést ismétlik: miért? Nemcsak az idősek, hanem a fiatalok közt is találkozhatunk megkeseredett szívekkel... Feltör a kérdés: „*Miért csüggedsz el, lelkem, miért háborogsz bennem?*” (Zsolt 42,6) A választ a következő verssel adja meg az Isten: „*Bízzál Istenben, mert még hálát adok neki az ő szabadításáért!*” Josephine Butler élete és szolgálata jelentős a lelkigondozásban. Egyszer egy női fogház egyik termébe lépett egy elítélthez, akihez a lelkész vigasztaló szavakat intézett. Durva választ kapott. Testvérünk Urunk erejével közeledett az elítélt nőhöz. Nem szólt hozzá, megigazította párnáját, imádkozott. „Nem tudom, mit mondtam, csak Krisztusra gondoltam, arra, hogy érte is ontotta vérért.” Az asszony megnyugodott, pár nap múlva bűnei bocsánatában való hitben halt meg.

LELKIGONDOZÁS ÉS IMÁDSÁG

Ezt a szolgálatot csak imádsággal végezhetjük. Lelkigondozást végezni és imádkozni ugyanaz. A lelkigondozás a svájci teológusprofesszor szerint: imádkozás. Jézus főpapi imádsága – Jn 17 – erre utal. „*Azokat a beszédeket, amelyeket nekem adtál, átadtam nekik, ők pedig befogadták azokat.*” (Jn 17,8) Pál is szól örömmel szolgálatáról: „*...szüntelenül hálát adok értetek, amikor megemlékezem rólatok imádságaiban. (...) A dicsőség Atyja adja meg nektek a bölcsesség és a kinyilatkoztatás Lelkét, hogy megismerjétek őt.*” (Ef 1,16–17)

Az imádkozás az ige mellett nem csupán a lelkigondozás egyik eszköze, hanem a középpontja. Emlékszem beteglátogató szolgálataimra gyülekezetben és kórházban. Többször csak imádságra volt lehetőség egy-egy súlyos állapotú testvérem mellett. Volt olyan alkalom is, amikor imádság közben dobbant a szív utoljára...

Az egyház, a gyülekezet imádságában rátalálunk a Dán 6-ban lévő – „Jeruzsálem felé nyitott ablak” – utalásra. Nem adhatunk egyetlen figyelmeztetést sem fiatalnak, sem öregnek, nem írhatunk egyetlen levelet sem, hogy nálunk is ne lenne valóság ez a nyitott ablak! A lelkigondozói imádság háromféle alakban jelentkezik. *Először: önmagamért való*

*imádság, lelkem megtisztulásáért, megvilágosodásért, azért, hogy Isten Lelkének áldott eszköze lehessenek. Másodszor: félebarátunkért való imádság, közbenjárói imádság. Már otthonomban, készülve a látogatásra kérem Urunk segítségét, bölcsességét. Istenben bízva szóljak, mert „bizalommal fordulhatok az Atyához, mint igazi gyermeke” (Luther). A közbenjárói imádság azért döntő, hogy a beteg, a szenvedő, a csalódott lelke világosodjék meg Isten Szentlelke által. Fogadja el a Pásztor segítségét, szeretetét! *A Szentírás tele van közbenjárásra való buzdítással és a meghallgatás ígéretével.**

A lelkigondozói imádság – harmadszor – a másikkal együtt való imádság. Az imádkozó beteg találkozik Istennel, az Atyával, aki szereti és keresi őt. Vele beszélünk, aki meghallgat és meg akar menteni. Az örök élet beszéde által vezet az örök élet hazájába... A pásztori beszélgetésnek a lehetőség szerint mindig közös imádkozásban kell végződnie. Pál szavai erőt adnak: „*Aki megvigasztal minket minden nyomorúságunkban, hogy mi is megvigasztalhassunk másokat minden nyomorúságban, azzal a vigasztalással, amellyel az Isten vigasztal minket.*” (2Kor 1,4)

LELKIGONDOZÁS IDŐS TESTVÉREKNÉL

2001 októbere óta végzem a szolgálatokat a városi Idősek Otthonában, a szeretetházban és a kórházban. Úgy tapasztalom, hogy az öregedők örömmel veszik a látogatásokat. Megértő szívvel, szeretettel és imádsággal beszélgetek velük. Évek óta fekvő betegek, láb nélkül, súlyos, gyógyíthatatlan betegségben szenvedők, életuntak ágya mellett állok meg. Meg kell hallgatni minden kérésüket, fájdalmukat és örömeiket is. Bibliaórát és istentiszteletet is tartunk. *A lelkigondozás, pásztori szolgálat számomra öröm: még tart a kegyelmi idő.* Isten egymásra bíz minket. Magam is érzem, hogy mennek az évek, de napról napra könyörgök értük, akik közeli és távoli gyülekezetekből kerültek ezekbe az otthonokba. Szeretik az énekeket, szeretik olvasni és hallgatni Isten igéjét, az örök élet beszédét.

A NAGY ÚT ELŐTT

„Az öregedés korai kezdetein még az életben maradás és az elköltözés között szorong az ember.” (Fil 1,21–25; Ablonczy Dániel: *Családkönyv*). Elérkezik mindnyájunk életében az elköltözés, a hazatérés ideje. *Jézus hívta a megfáradtat, elhangzik majd felénk is: szolgám, elég! Idős testvérünk írta: „Egyedül maradtam, kedveseim szétoszlottak, ki-ki övéihez. Akik legdrágábbak voltak nekem, azok elmentek az örökös hazába. Csak én maradtam egyedül...”* Hányan és hányan kiáltanak fel szomorú élethelyzetükből ilyen szavakkal! Együtt érző szívvel vigasztaljuk őket, és készítsük fel megfáradt testvéreinket az utolsó útra. A költő így imádkozik: „Adj, Istenem, bölcsességet,

vágyaimnak csendességet, illedelmes öregséget, s könnyű véget!" (Áprily Lajos)

Kora ifjúságom egyik látogatása felejthetetlen maradt számomra. Nagypám 74 éves volt akkor, második gyermekkorát élte, nem is dolgozott már semmit. Elbeszélte nekünk, hogyan találkozott Jézussal. *Bizonyágtétele* engem egy életre megragadott. Így is lehet Isten ajándéka a nagyszülő!

Elmegyünk. Pál így szól: „Mert e romlandó testnek romlahatatlanságba kell öltöznie.” (1Kor 15,53) Testi és lelki betegségek, nyomorúságaink figyelmeztetnek: *el kell menni!*

Isten gyermekei, szolgálói, az öregedő gyülekezet élő reménységgel fogadja el ezt az örök igazságot: *útra kelünk!*

Ez az örök rend. Isten arra is tanít: szüleinket, gyermekeinket, *az időseket becsüljük meg, míg élnek – míg élünk!*

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Ablonczy Dániel: *Családkönyv. Református keresztyén szemmel.* Református Zsinati Iroda Sajtóosztálya, Budapest, 1992.
Cserháti Sándor – Balikó Zoltán: *A megrepedt nádat nem töri el.* Evangélikus Sajtóosztály, Budapest, 1981.
Makkai Sándor: *Poiménika. A személyes lelkigondozás tana.* Magyar Református Egyház, Budapest, 1947.
Thurneysen, Eduard: *A lelkigondozás tana.* Református Konvent Sajtóosztálya, Budapest, 1950.

DEÁK JÁNOS

Ésaiás és a háború*

Sokszor nem könnyű dolog így tanérvnyító alkalmával a szakembereknek tudományáguk körében oly témát találni, mely a közönség érdeklődésével is találkozik. Ma azonban, amikor – fájdalom – újból benne vagyunk a világháborúban, szinte önként vetődik fel a Bibliával foglalkozók számára az a kérdés, hogy mit mond a háború kérdésére vonatkozólag a Biblia? Vagy – hogy itt egy kissé szűkebbre szorítsuk a területet – mit mond erre vonatkozólag az Ó-Testamentum „királyi” prófétája, Ésaiás.

Alkalmasnak mutatkozott a kérdés ilyen felvetése már csak azért is, mert Jeremiás prófétán kívül nincs az Ó-Testamentumnak olyan prófétája, kinek működése oly hosszú időre terjedt volna, mint az övé, s akinek – épp a korabeli eseményeknél fogva – annyira alkalma lett volna szemébe néznie a háború nagy kérdéseinek, mint éppen őneki, s akinek idejében nemcsak sok háború zajlott le, melyben saját népe is közvetlenül érdekelve vagy fenyegetve volt, de az ő idejére esik az ókor két kétségtelenül hatalmas birodalmának, Asszíriának és Egyiptomnak egyik döntő jellegű mérkőzése is.

Ismeretes, hogy Asszíria és Egyiptom ősrégi riválisok voltak. S a két rivális között éppen Palesztinának, illetve a Földközi-tenger keleti partvidékének jutott „Érisz almájának” a szerepe. Volt idő, midőn Palesztina és a környező terület a maga egészében Egyiptom uralma alá tartozott. Ésaiás korában már nem tartozott ide: Arám – ismertebb nevén Szíria – s Izrael és Júda országa legalább viszonylag önálló volt, de éppen ebben az időben jelentkeztek erőteljesebben Asszíriának bizonyos idevonatkozó területi aspirációi. Hatalmas uralkodók: Tiglat-Pileser, Szalmanassar, Szargon, Szan-

herib követik egymást ebben az időben Asszíria trónján. Egyik nagyobb szervező, hatalmasabb hadvezér, mint a másik. Szinte páráját ritkítja az az eset a világhistóriában, hogy valamely országnak a trónján négy ily hatalmas uralkodó kövesse egymást, mert inkább az a gyakoribb eset, hogy valamely hatalmas uralkodói egyéniség után gyengébb államfő következik. Egyáltalában nem meglepő tehát, hanem szinte magától értetődő, hogy ezek a hatalmas asszír uralkodók hamarosan felvetették azt a kérdést: ki is az úr azon a hatalmas földrészeket összekötő területen, ahol a Szentföld, illetve Palesztina fekszik. Nem lehet szándékomban jelen alkalommal az akkori nagy háborúk képét csak megközelítőleg is nyújtani, azt azonban megemlítem, hogy Ésaiás idejére esik Izrael erős szomszédjának, Arámnak és majd később fővárosának, Damaszkuszának a bukása (i. e. 732), Izrael államának illetve fővárosának, Samáriának az eleste (i. e. 722): ebben az időben bukik el az egyik legnagyobb filiszteus város, Asdód is, s a 705–701. esztendőkre esik az Egyiptommal való nagy mérkőzés, azt is mondhatnók, hogy leszámolás. S ezek a háborúk nem csupán mint a szomszédban lefolyt hadiesemények érintették Júda országát, illetve Jeruzsálemet, de egyszer-másszor ez a kis ország közvetlenül is belesodródott a háborúba. Egyszer a 734. esztendőben, máskor pedig a 701. esztendőt közvetlenül megelőző években. Az előbbire vonatkozó bibliai tudósítás És 7. és 8. fejezetében olvasható, az utóbbira pedig És 1., 36., 37. fejezetekben történik utalás, van azonban az utóbbira vonatkozólag értékes tudósításunk az asszír ékiratok között is.

Ezt azért említjük, hogy megállapíthassuk azt, hogy Ésaiás és kortársai közvetlenül is megtapasztalták a háború veszedelmeit és borzalmaikat. A próféta beszédeiben világosan elárulja azt, hogy tudja: milyen a jó hadsereg, mit jelent, hogy jó saruja, nyila, hadiszekere – ma azt mondanók: jó bakancsa,

* Írta és a M. Kir. Erzsébet Tudományegyetem 1939. évi október 1-jén Sopronban tartott tanérvnyító ünnepén elmondotta dr. Deák János, az evangélikus hittudományi kar e. i. dékánja. Megjelent a *Theológiai Szemle* 1940. évi számában különlenyomatként.

puskája, gépfegyvere, ágyúja, repülőgépe – van-e a hadseregnek. Tudja, hogy a jó katonának sokszor még csak nem is lehet gondolnia az alvásra, mert a gyorsaság s az ellenség meglepetésszerű megrohanása megköveteli, hogy lemondjon erről is. Tudja Ézsaiás, hogy az iszákosság mily veszedelmére lehet a hadseregnek. Sejtí a próféta azt is, hogy az ellenség megfélemlítése már szinte fél győzelem. Az ellenség lelki erejének és lelki ellenállásának a megtörése tehát nemcsak ma képezi az egymással szemben álló feleknek egyik fő törekvését, de megpróbálkoztak ezzel már Ézsaiás idejében is. Hogy mást ne is említsünk: az i. e. 701. év táján történt, hogy Jeruzsálem ostromzár alá került, s amikor körülötte már az egész ország az ellenség hatalmában volt, s a büszke főváros úgy állott ott egymagában, mint – a próféta kifejezése szerint – egy „kaliba az ugorkaföldön”, s amikor a hatalmas ellenség a kicsi országból több mint 200 ezer foglyot vitt magával, s az asszír ékiratok idevonatkozó adatai szerint Ezékiás, Júda királya be volt zárva Jeruzsálemben, mint egy „kalitkába zárt madár”, akkor megjelenik az ostromlott város falai alatt egy asszír küldöttség, és megadásra szólítja fel a várost. S az asszír hírnök zsidóul beszél annak ellenére, hogy a jeruzsálemi zsidó államférfiak arra kérik, hogy ne beszéljen ezen a nyelven, mert hiszen ők értik az ő nyelvüket is. A követ azonban nyíltan meg is mondja, hogy az ő beszédük igazság szerint nem is a politikusoknak, hanem a várfalakon is mutatkozó népnek is szól. Őket akarják fellázítani a vezető a király és kormányja és a hadsereg ellen, hogy ne védelmezzék tovább a várost. A szóban forgó fontos bibliai tudósítás ide vonatkozó része szó szerint így hangzik: „És monda Éliákim, a Hilkia fia és Sebna és Joákh Rabsakének: Beszélj, kérlek, a te szolgálóiddal szíriai nyelven, mert jól értjük, és ne beszélj velünk zsidóul e nép füle hallatára, mely a kőfalon van. És felele neki Rabsaké: Vajjon a te uradhoz, vagy te hozzád küldött-e engem az én uram, hogy elmondjam e dolgokat, avagy nem inkább a férfiakhoz-e, akik a kőfalon ülnek, hogy azután veletek együtt egyék meg a saját ganéjukat és igyák meg a saját vizeletüket? És oda állott Rabsaké, és hangosan kezdett zsidóul beszélni mondván: Halljátok meg a királynak, Asszír-ria nagy királyának beszédét! Azt mondja a király: Meg ne csaljon titeket Ezékiás, mert nem szabadíthat meg titeket az ő kezéből! És ne biztasson titeket Ezékiás az Úrral ezt mondván: Kétség nélkül megszabadít minket az Úr, és nem adatik e város az asszír-riai király kezébe. Ne hallgassatok Ezékiásra, mert így szól Asszír-ria királya: Békéljete meg velem és jöjjetek ki hozzám, és ki-ki egyék az ő szőlőjéből és fügefájából, és igyék az ő kútjának vizéből. Míg eljövök és elviszlek titeket a ti földetekhez hasonló földre, gabonás és boros földre, kenyes és szőlős földre, olajfás és mézes földre, hogy élhessetek és meg ne haljatek. Ne higgyetek Ezékiásnak, mert félrevezet benneteket, mikor azt mondja: Az Úr megszabadít minket! (...) De a nép csak hallgatott és nem felelt neki csak egy igét sem, mert a király megparancsolta volt, mondván: Ne feleljetek neki.” (2Kir 18,26–36) De ideje is már, hogy felvessük azt az alapvető kérdést is, hogy – Ézsaiás próféta szerint – ki is a megindítója és intézője a háborúnak? Az ő felelete ez:

nem Izráel, nem is Egyiptom, se nem Asszír-ria – nem is ezek istenei, hisz azok bálványok, semmik a háborúknak is egyetlen intéző uruk van, ez a Seregek Ura, Izráel Istene.

Ismerjük mindannyian ezt a nevet: Seregek Ura. Lehet, hogy valamikor ez a kifejezés – főleg a népies felfogás szerint – csak azt jelentette, hogy ő Izráel seregeinek az ura és vezére, de hogy Ézsaiás ajkán ez a név sokkalta többet jelent, az kétségtelen. A próféta szerint az Úr, a Seregek Ura tűzi ki a népek mozgósítása, hadba hívása céljából a hadizászlót, ő hívja őket hadba – Ézsaiás szavai szerint az Úr egyszerűen füttyent nekik s azok szolgálai módon engedelmekednek neki s indulnak csatába. Az Úr ad diadalt népének s más népeknek is, de ugyancsak ő hozza a vereséget még saját népére is! S a háború is addig tart, ameddig ő akarja. Az győz, akinek ő adja a diadalt.

De miért van háború és mi annak a célja? Ézsaiás beszédei alapján egészen világosan megállapítható, hogy szerinte az Úr nem azért bocsát háborút egyik vagy másik népre, vagy akár a nemzetek egész sorára, mintha ez volna mintegy az ő életeleme s ebben gyönyörködne – oka a háborúnak végeredményben az emberek és a népek bűnössége, célja pedig a bűnös ember és bűnös népek megbüntetése, megalázása, esetleg megsemmisítése. A világtörténet kormányosa, tehát az összes népek sorsának intézője a Seregek Ura. S minden nép a próféta szerint csak eszköz az Úr kezében. Éppen ezért csak mint eszköz bírálható s bírálható el. S kell, hogy a nép is annak tekintse magát. Ha győz, nem azért győz, mert jobb, igazabb, mint a másik – nem is azért, mert nagyobb számú, mint az ellensége –, hanem azért, mert Isten éppen általa akarja a másikat megfenyíteni, megalázni, megbüntetni. Lehet, hogy holnap már a győztes nép lesz legyőzötté. De egészen bizonyosan vereség vagy teljes elbukás lesz osztályrésze, ha szembe helyezkedik a Seregek Urának szuverén, szent akarataival. Szinte szédítő és csudálatos távlatú elgondolása ez a világhistóriának. S meg kell vallanunk, hogy ebben a vonatkozásban alig jutottunk máig is előbbre. Igen – csak mondjuk meg nyíltan –, az emberek és nemzetek bűne, istenellenessége, Istennel való szembenállása, gőgje és önimádata az oka a háborúnak, célja pedig az emberi gőg, az emberi nagyravagyás, elbizakodottság és telhetetlenség megalázása.

Mert Ézsaiás próféta szerint – szinte azt mondhatnók – tulajdonképpen csak egyetlen bűn van: az emberi gőg, amely magát teszi meg Istenné, a maga erejével akar elérni mindent úgy egyéni, mint nemzeti vonatkozásban is, és ha eredményt ért el, egyedül a maga hatalma és képessége sikerének minősít mindent.

S mikor Ézsaiás próféta azt látja, hogy az ő népe is ilyen, hirdeti az ő számára is az Úr büntető ítéletének eljöttét, amikor majd Isten letöri, megalázza az ő büszke, magabizós népét. Mert ledönt az Úr mindent, ami magas, ami dicső, ami büszke, s egyedül az Úr lesz dicső és hatalmas. S a büntetést végrehajtó hatalom Ézsaiás próféta szerint ebben az időben nem más, mint a hatalmas Asszír-ria, akit az Úr saját népe ellen küld fenyítő eszközül.

Mivel azonban később azt látja a próféta, hogy Asszír-ria

túlmege azon a határon – éppen hadviselése és háborús célkitűzése mutatja ezt amelyet Isten az ő számára kijelölt, most már ugyanennek az Asszíriának hirdeti, hogy kudarcot vall ő is, elbukik ő is, mert elvakították a sikerei, elvakította gőgje. Mert szembe helyezkedett Istennel, ezért őt is megalázza az Isten, a Seregek Ura.

Az eszköz sohasem gondolhatja azt, hogy ő az eszközlő! „*Avagy dicsekszik-e a fejsze azzal szemben, aki vele vág? Vagy a fűrész felemeli-e magát az ellen, aki vonzza azt? Mintha a bot forgatná azt, aki őt felemeli, és a pálca fel emelné azt, ami nem fa!*” (Ézs 10,15)

Mindebből következik Ézsaiás próféta számára a világos megállapítás: a háború sorsát sem az emberi erők, a látható eszközök döntenek el. Nem a vitézek, nem a hadiszekerek – bármilyen nagy is ezeknek a jelentősége, hanem az Úr maga.

Ezt a nagy igazságot akkor látta meg és hirdette népének Ézsaiás próféta, amikor mindenki arról beszélt és azt ajánl-gatta, hogy minél jobb és hatalmasabb szövetségest kell keresni a kicsi ország számára. A politikusok – és úgy látszik a katonák is – Egyiptomban bíztak most is, Ézsaiás azonban bátran megmondotta, hogy Egyiptomban hasztalan reménykednek, egyszerűen azért, mert Egyiptom csak „test” és mulandó, esékény és nem „szellem” (Ézs 30. és 31. fejezet).

De mert a legfőbb hadintéző maga a Seregek Ura, a látható és láthatatlan világnak egyedüli királya, ebből világosan következik az is, hogy csupán azon az oldalon lehet biztosan és szilárdan megállni, ahol az Úr van. Illetve: győzelem idején a győzelmet az Úr diadalának kell tekinteni, vereség esetén a vereség vagy elbukás okát és magyarázatát a népnek saját maga bűnösségében kell meglátnia.

Ez vezet bennünket ahhoz a megállapításhoz, amelyhez Ézsaiás próféta háborús idők súlyos megpróbáltatásai, bizonytalansága és kétségbeesése idején jutott el, hogy ti. a megmaradás egyedüli biztos alapja a *hit*. „Ha nem hisztek, semmiképpen meg nem maradtok” – állapítja meg a próféta. (Ézs 7,9b)

Érdemes volna ezzel a kérdéssel külön is foglalkozni, s akkor meglátnók, hogy Ézsaiás próféta teológiájában, sőt – ami ennél sokkal többet jelent – egész életében milyen nagy szerepet játszott a hit. Ennek birtokában szinte fagyos tár-

gyilagossággal, majdnem részvétlenül tudott a próféta nagy szerencsétlenségekről, katasztrófákról szólni, mikor mindenki biztosnak látta a politikai helyzetet s rózsaszínű szemüveggel nézte a világot, viszont ennek a hitnek birtokában tudott egymagában is sziklaszilárdan megállni akkor is, mikor körülötte pánik, háborús félelem szállt meg mindenkit.

Itt azonban legyen elég csupán arra rámutatni, hogy a hiten Ézsaiás próféta nem valaminek az „elhívását” érti, még csak nem is azt, hogy az ember elhiszi, hogy van Isten – hiszen ilyen értelemben, abban az időben mindenkinek volt hite, mert az ateizmust Ézsaiás kora még nem ismerte –, de jelentette Isten akaratának, világtervének felismerését s az ennek megfelelő életet. Tehát az Isten oldalára való feltétlen odaállást s a neki való engedelmes életet.

Ézsaiás már i. e. 734-ben azt hangsúlyozza, hogy ezt a hitet szeretné népénél és főleg annak vezetőinél, fejedelménél látni. De ugyanezt tartja a megmaradás egyetlen lehetőségének i. e. 705 táján is, amikor így szól: „*Csendességben és reménységben erősségtetek lett volna...*” Mert ez a hit jelenti a vigyázást, a nem félést és a nyugodt, bizodalmas megállást, a bátorságot.

Végül, befejezésképpen csak még egy kérdést! Lesz-e Ézsaiás szerint mindig háború ezen a világon? A próféta felelete körülbelül ebben foglalható össze: a bűnös ember világában – éppen a bűn miatt – van is, lesz is háború. De az Úr hoz majd egyszer egy más, egy boldogabb kort. Az ő ügyének harcosai, az ő erejével, az ő kegyelméből végső, döntő győzelmet aratnak majd egykoron, mely után az Úr megsemmisíti a fegyvereket s megvalósítja a „*Gyermek*” országlása alatt, „*kinek neve csodálatos tanácsadó, erős Isten, örökkévalóság atyja, békesség fejedelme*”, a megváltottak boldog birodalmát: a messiási kort. Amikor nép népre fegyvert többé nem emel s nem tanulják többé a háborút.

Mikor lesz ez? Erre a kérdésre a próféta sem ad feleletet, mert hiszen ezt senki sem tudja. De Ézsaiás hirdeti s Jézus és az egész Új-Testámentum arról tesz bizonyosságot, hogy ez a kor bizonyosan eljön. Éppen ezért várunk kell minden időben és mindvégig bizodalmas hittel, Istenbe vetett reménységgel, hogy Krisztusé, a békesség fejedelméé lesz az utolsó szó – a diadal.



„*Krisztusban mindnyájan életre kelnek*” (1Kor 15,22)

ZÓLYOMI MÁTYÁS

Ruttkay Leventére emlékezünk*

Hatvankét esztendőskorában búcsúzzunk Ruttkay Levente testvérünkötől, a szeretett férjtől és édesapától, aki 1940. augusztus 8-án született Ungváron, Ruttkay Ernő és Palicz Julianna gyermekeként. A háború viharai után a család Bu-

dapesten telepedett le. Leventében küzdelmes gyermek- és ifjúkora végére megérelődött az elhatározás, hogy a lelkesi életpályát választja. A gimnáziumi évek után ezért jelentkezett a teológiai akadémiára, amelyet sikerrel elvégzett, sőt utána egy évet ösztöndíjasként Németországban töltött.

Lelekészként több gyülekezetben szolgált. Legtovább – több mint tíz éven át – Bakonytamásiban. Időközben elvégezte

* Elhangzott Ruttkay Levente ravatala mellett 2005. március 13-án a Farkasréti temetőben.

az újságíróiskolát is, és 1984-től, lelkeszi szolgálatát megszakítva kül- és belpolitikai, valamint gazdasági újságírással foglalkozott. Innen is ment nyugdíjba egy éve. Világi hivatása mellett is hirdette az evangéliumot. Személyes beszélgetésekben, egyházi kapcsolatkereséseiben, szolgálatvállalásban igyekezett jézusi tanítvány maradni. Így lett a budafoki gyülekezet presbitere, Csepelre költözése után pedig felügyelőként vállalta egy megroppant gyülekezet sok gondját-baját: parókiarenoválást, lelkészválasztás lebonyolítását, gyülekezeti munkatársként gyakran az igehirdetés szolgálatát. Szeretetházban rendszeresen istentiszteletet, otthonában hetente missziós célú bibliaórát tartott. A csepeli gyülekezet örökre adósa marad odaadó munkájáért.

Érezte és vallotta: Isten újjól elhívta a szolgálatba. Hívasra nagy örömmel tért vissza a Budai Egyházmegye lelkeszi munkaközösségébe. Részt vett a Csepeli Ökumenikus Lelkeszkör munkájában. Készült újra letenni a lelkészvizsgát, hogy Luther-kabátban szolgálhasson. Ez azonban már nem adatott meg neki.

1999 óta volt súlyos beteg. Több műtét után visszanyerve erejét tudott – a teljes gyógyulás reményével – élni és szolgálni. E nehéz években hű felesége, Kapitány Julianna volt erőt adó támasza, akivel 1998. július 17-én kötött házasságot. Szolgálatban bátorító, imádkozó lelki társa, betegségében az utolsó percig kitartó, önfeláldozó ápolója, élete alkonyának csillaga lett. Leventét kiújuló betegsége decembertől ismét ágyba kényszerítette. Nagy élni akarása ellenére állapota fokozatosan romlott, és előrevetítette a várható véget. Élete utolsó napjaiban kórházi kezelésre szorult. Első házasságából született három leányát – akikkel mindvégig ápolta a kapcsolatot – akarta maga mellett látni. Tőlük és szeretett feleségétől elbúcsúzott. Imádkozó szívvel, bűnbánattal, Isten kegyelmében és az örök életben való reménységgel, csöndesen ment el március 3-án, hétfőn este fél tízkor. Halála a kórházi dolgozók előtt is Krisztusra mutató bizonyágtétel volt.

IGEHIRDETÉS

„Hiszen az Isten ajándékai és elhívása visszavonhatatlanok.” (Róm 11,29)

Egy fiatalembernek volt egy álma: Istennek akart szolgálni. Nem tudjuk, hogy szívének milyen mélységeiben fogant ez az álom. Nem tudjuk, mikor és ki által hallotta meg Jézus hívó szavát: Kövess engem! Lehet, hogy hirtelen történt, lehet, hogy lassan érlelődött a döntés: teológia, lelkeszi pálya.

Kell, hogy legyenek álmaink. Életünk emelkedettsége, céliránya függ ettől. Szabad – még ma is – durván kijózanító korunkban is nagyot álmodni. Egy fiatalembernek volt egy álma, és Isten vele álmodta ezt az álmot. Másképp nem is lehetett volna, hiszen a *vocatio interna* – a belső elhívás –, a Szentlélek pecsétje nélkül még az oly szép álmaink is köddé foszlanak, mint az Isten-szolgalat, Krisztus-tanítványság.

Mert nem azé, aki akarja és nem azé, aki fut – hanem a könyörülő Istené. Egy fiatalembernek volt egy álma, és ez az álom több mint két évtizeden át megvalósulni látszott. Azután valami eltört.

Mi, papok pontosan tudjuk – mert nekünk tudnunk kell –, hogy miről van szó. Nekünk éreznünk kell, mert velünk is történik, történhet vagy történhetett volna. Bennünk is szól a jeremiási *„Rászedtél, Uram, és én hagytam, hogy rászedj”*, az illési *„Egyedül én maradtam meg”*, az ézsaiási *„Jaj nekem! Elveszttem, mert tisztátalan ajkú vagyok”*. Az 51. zsolttár: *„Ne vess el orcád elől, szent lelkeket ne vedd el tőlem!”* De a 22. zsolttár jézusi panasza is: *„Én Istenem, én Istenem, miért hagytál el?”*

Kell, hogy tudjuk és ne tagadjuk ezeket a küzdelmeket, leverettetések, amelyek a papi élet velejárói. Mert aki lelket akar menteni, annak a maga lelkét kell kockára tenni. S ha erre nem érez késztetést, akkor baj van az elhívásával; azzal a bizonyos *vocatio internával*. Nos, valahol valami eltört, de most már tudjuk: nem azért, hogy ne álljon össze újra egésszé. Valaki elesett, de nem azért, hogy ne álljon fel soha többé. Mert úgy tűnik, Isten konokul ragaszkodik ahhoz, amit elhatározott. Ajándékai és elhívása visszavonhatatlanok. Ott dörömböl a szívben a péteri *„nem tehetjük meg, hogy hallgassunk”*, az a bizonyos *„csontokba rekesztett tűz”*. Isten elhívását nem lehet levetni, mint a Luther-kabátot, mert ő, az elhívó ragaszkodik hozzá. Hirdetni és mondani kell civil foglalkozásban is, és meg kell hallani újra nagybetegen is, egy új helyzetben, egy gyülekezet szükséghelyzetében is: *„Azért hívtalak el, hogy szolgálj légy, hirdesd az evangéliumot!”*

Megrendítő Istennek ez a hűsége, Krisztus szolgálatba küldő szavának ereje. Megrendítő, mert bűneink bocsánata visszhangzik benne százszorosán.

„Nem bántam meg – azt mondja az Úr –, hogy elhívtalak, hogy elküldtelek... és ismét elküldlek!” Lehetne ezzel büszkélkedni is: lám, Istennek mégiscsak szüksége van rám! De Ruttkay Leventének ez eszébe sem jutott. Csak a kegyelem. Az töltötte be a szívét, és a hála. Ezért vállalt, tett, imádkozott és álmodott újra. És megalázta magát sokak előtt, és készült a második lelkészvizsgára.

Isten azonban egy nagyobb vizsgára látta őt érettnek. És – amennyire ez emberileg tudható – ő megállta ezt a vizsgát. Pedig milyen nehéz volt! Nem a testi fájdalom... Az is, de sokkal nehezebb volt valami más. A gyógyulás reménye, a kinyíló új szolgálati lehetőség, a felé forduló szeretet és bizalom a szolgatársak részéről – egy új kezdet ígérete... És mindezt oda kellett tenni a hazahívó Isten kezébe. Ez volt nehéz. Megérteni, hogy Isten ajándékai és elhívása nem csak földi távlatokban érvényesek. Hogy az a másik, a mennyi távlat – ha lehet – még fontosabb, hogy örökké Krisztussal legyünk. Hogy kristálytisztává tisztuljon dicséretünk, amelybe itt a földön olyan sok hamis hang vegyült.

A halála előtti utolsó napokban azt mondta nekem Levente: *„A bűn zsoldja a halál – és én jó zsoldosnak bizonyultam.”* Azt feleltem: *„Melyikünk nem?”* Ő akkor azt suttogta: *„De tudom a folytatást is...”* Igen, mi is tudjuk: Isten kegyelmi ajándéka pedig örök élet a mi Urunk Jézus Krisztusban.

Bárány Gyula

(1927–2003)

Egyházunkhoz hűséges, ötgyermekes család első gyermeként született Győrben, 1927. szeptember 14-én. Az édes-apa művezető lakatosmester és gyülekezetünk presbitere volt. Édesanyjuk odaadó, nagy szeretettel egy fizetésből nevelte fel fiait és leányait. A szülők életvitele, nagy szeretete és tiszta, szép családi élete egy életen át drága emlék volt Bárány Gyula szívében. Iskoláit a győri evangélikus elemi iskolában kezdte, majd a Révai gimnáziumban folytatta. 1945-ben, a háborúvég romos emlékei között érettségizett. Kisdiák korában vallástanárához, Groó Gyulához vonzódott különös bizalommal. A családi nevelés, az egyház élete, Jézus megismerése, példás életű papok hiteles igehirdetései, no és elsősorban az édesanyjai imádság a lelkesítő pályára indította. Szorgalmas, hivatására komolyan készülő teológus volt. Kiváló soproni professzoraira mindig hálás szeretettel és tisztelettel gondolt.

1949 szeptemberében a győri Öregtemplomban, keresztelese, konfirmációja helyszínén avatta lelkésszé szeretett lelkipásztora, Túróczy Zoltán püspök.

Két évig a kissomlyói sokszórványos gyülekezetben, majd rövidebb ideig Vadosfa egyik filiájában, Kisfaludon szolgált. 1951 decemberétől a répcelaki Missziói Intézetet vezette, ahol konferenciákat, kántortanfolyamokat tartottak. Sajnos az akkori hatalom miatt répcelaki szolgálata afféle utóvédharc volt. Az intézet 1953-ban megszűnt. Ezután a kishaboti gyülekezet hívta meg pásztorának. Itt és a bodonhelyi filiában tizennyolc felejthetetlen szép évet töltött feleségével együtt, akivel 1951. november 24-én kötött házasságot. A győri Öregtemplomban áldotta meg házasságukat Túróczy Zoltán püspök. Felesége, Szalay Ida nemcsak hűséges párja, de melegszívű munkatársa is volt egyházi munkájában – mindvégig. Hálás szívvel vallotta meg élete végén: „Bizony, nélküle sem mire sem mentem volna!” Kishaboti szolgálata idején építették a bodonhelyi templomot, és készült el a kishaboti papiak.

1971-ben a beledi gyülekezet hívta meg lelkészének. Itt és a vásárosfalui, edvi filiában is nagy pásztori szeretettel gyűjtötte evangélikus „nagycsaláddá” a híveket. Beledi szolgálata idején, 1977-ben az egyházi felsőbbség bizalma és a Győr-Soproni Egyházmegye gyülekezetei esperesi szolgálatra hívták meg. Mint esperes 1980-ban központi helyre, a győri gyülekezetbe került. A győri gyülekezet szeretettel és bizalommal fogadta haza fiát, Bárány Gyulát. Kilencévi beledi szolgálat után Győrben 1980-tól 1996-ig szolgált mint gyülekezeti lelkész és esperes.

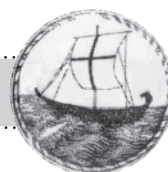
Bölcs tapintattal jó rendet tartó esperese és hűséges,

lelkiismeretes lelkésze volt egyházunknak. Az egyház nehez történelmi évtizedeiben az ősi kegyességgel, Isten kegyelmében bízva lelkésztestvérei és mások felé, ha kellett, bölcs kompromisszummal látta el esperesi hivatalát. Isten szerencsés természetével ajándékozta meg. Szerette a humort, a tiszta derűt. Mintha a vőlegény Jézus jelenlétének hitével, „lakodalmi” örömmel és derűvel járt volna közöttünk. Nem volt komor tekintetű, szigorú nézésű papi egyéniség! (Vadosfán szomszédja voltam. Mivel szolgálati utak miatt sokat távol kellett lennem, egy írást tettem ki az ajtó elé: „Ki keres? Honnan? Miért?” – Hazajöve látom a feljegyzést: B. B. B. Mit jelenthet ez? Aztán kiderült: *Bárány Beledből beszélgetni.*)

Isten, hűséges Gazdája, utóbb hosszabb betegséggel látogatta meg. Panasz nélkül viselte a próbatételt. Isten jóakarató emberek által nyugdíjas kora lakáskérdését is megoldotta. 1995-ben letette esperesi szolgálatát, 1996 májusában nyugdíjba ment. A „templom” töltötte be életüket. Az Öregtemplom mint valami mágnes vonzotta és fogta őket. Nem akartak messze menni a szent emlékek helyétől! Igen! „A te házadhoz való szeretet!” A konvent egyik emeleti lakásában élt. Konyhájuk ablakánál ülve az Öregtemplomra nézhetett. Isten felé hálás szívében bizonyára zsongtak az emlékek: konfirmációja, keresztelese, lelkésszé szentelése, házasságuk megáldása, régi, kiváló papok, tanítók, presbiterek, szolgatársak és hívek emléke elevenedett meg lelkében. Amikor feleségével emlékeztünk Bárány Gyula életére, párja könnyes hálaadással mondta: „Szép életünk volt!”

Házasságuk 50 éves évfordulóján szerettei, rokonai nagy családi gyülekezetében kérésükre az Öregtemplom oltáránál áldottam meg őket. „Érezzétek és lássátok, hogy jó az Úr!” Majd az oltárnál térdelve, egymás kezét fogva kapták az áldást. „A mindenható Isten, aki végtelen irgalmával hordozott mindeddig titeket... áldjon meg ezután is... hogy egykor elvegyétek az örök élet koronáját, az Úr Jézus Krisztus által.”

Az Úristen fájdalmas szenvedés nélkül otthonában, szerettei közelében, 2003. március 19-én hívta haza szolgáját. Koporsójánál, a győri Újvárosi temetőben Szebik Imre püspök hirdette az örök élet vigasztaló ígését: „Az Úrnak élünk... az Úrei vagyunk!” Hatalmas nagy gyülekezet, lelkészek sokasága emlékezett rá temetésén és köszönte meg életét. Még halálában is összehívta ravatala mellé azokat, akiknek szolgált, és akik mindvégig szerették, mert ő is sokakat szeretett!



KLAUS WOLLENWEBER

Az Ökumenikus Charta és az Európai Unió*

Szeretném megköszönni feleségem nevében is a szívélyes fogadtatást és a vendégszeretetet, amelyet Budapesten megtapasztalhattunk. Különös öröm és megtiszteltetés számomra, hogy itt most önöknek beszélhetek az Ökumenikus Chartáról és az Európai Unióról. Örömet azonban természetesen megzavarja az iraki háború. Nyilván önök is így vannak vele, mert nehéz Európára koncentrálni akkor, amikor Európától nem messze háború folyik. Minket, keresztényeket különösen nagyon mélyen érint, amikor máshol embereknek kell meghalniuk. Mély gyászban adózunk azoknak, akiket feláldoznak, és meg kell halniuk. Most mégis Európára koncentráljunk. Az Ökumenikus Charta és az Európai Unió összefüggései a témánk.

A latin „charta” szó általánosságban olyan írást, azaz dokumentumot jelent, amely valamilyen oklevélhez hasonlítható. A mai nemzetközi jog szerint chartának nevezik az olyan szöveget, amelyben nemzetközi szervezetek alapelveket fogalmaznak meg. Ezek az alapelvek közös célokra irányulnak; így pl. az ENSZ 1945 októberében kiadott chartája, amely az emberi jogokról, az ember személyi méltóságáról és az emberi személy értéke iránti elkötelezettségről, valamint a férfi és a nő egyenjogúságáról szól. Ezenkívül tudunk még az EU Alapjogok Chartájáról, amelyet 2000. november 14-én fogadott el az Európai Parlament. De erről majd még később lesz szó.

Előadásom témája az Ökumenikus Charta, amelyet hűsvét utáni vasárnapon, 2001. április 22-én írt alá Strasbourgban Jeremiás metropolita, az Európai Egyházak Konferenciájának elnöke és Miroslav Vlk bíboros, az Európai Katolikus Püspöki Konferenciák Tanácsának elnöke. Mielőtt közelebbről ennek a chartának lényegére térünk, három kifejezést szeretnék közelebből meghatározni.

Először is „ökumenén” *a keresztények által lakott egész világot értjük*, tehát *az ökumené többet jelent, mint Európa területét*. Az Ökumenikus Chartának az igényei, az elképzelései, felszólításai messze túlmutatnak az európai ösz-

szefüggéseken, még akkor is, ha konkrétan az európai kontinens helyzetéből indul ki. Az ökumené ebben a chartában sokkal többet jelent, mint Genf, azaz a genfi ökumenikus központ, az Egyházak Világtanácsa, és annál is többet, mint az „ökumenikus” római katolikus értelmezése. Az „ökumenéről” itt a keresztények által lakott egész Föld értelmében van szó. Azt a kereszténységet jelöli, amely világvallás ugyan, de különbözik a más vallásokkal folytatott dialógusoktól.

Másodszor: az Európai Egyházak Konferenciájának (rövidítése: CEC) 126 tagedyháza és 25 társult szervezete van az összes európai országból. Tagok többek között az ortodoxok, az anglikánok, a baptisták, az evangélikusok, a metodisták, az ortodoxok, a pünkösdiek és a reformátusok. A konferenciát 1959-ben, még a hidegháború idején alapították, és a hídépítést tekinti feladatának Európában, különösen is a különböző felekezeti hagyományok között. A CEC központja szintén Genfben van, de az Egyház és Társadalom Bizottság Brüsszelben és Strasbourgban működik. A CEC következő nagygyűlése június végén Trondheimben, Norvégiában lesz.

Harmadszor: a CEC-nek nem tagja a Római Katolikus Egyház, hanem ennek egy külön szervezete van, az Európai Katolikus Püspökkari Konferenciák Tanácsa (CCCE). Ezt 1971-ben alapították és 1977-ben kapott hivatalos pápai elismerést. A tanácsnak 34 püspöki konferencia a tagja, a titkársága Sankt Gallenben, egyik fontos bizottsága pedig szintén Brüsszelben működik.

Előadásom három részből áll. Az első, rövidebb részben az Ökumenikus Charta *előtörténetét* érintem néhány szóval. A második részben szólok a charta *felépítéséről és tartalmáról*. A harmadik részben részletesebben az Európai Unióról és az Unióval kapcsolatos *egyházi felelősségről* szeretnék szólni.

Először is nézzük a Charta Oecumenicát, az Ökumenikus Charta rövid előtörténetét:

Az Ökumenikus Charta is bizonyítja, hogy a két szervezet, tehát az Európai Egyházak Konferenciája (CEC) és a Katolikus Püspökkari Konferenciák Tanácsa milyen jól

* Klaus Wollenweber német evangélikus püspök előadása az Ökumenikus Tanulmányi Központ közgyűlésén 2003. március 28-án.

együttműködik. A Chartának már az előtörténete is hosszú ideje tartó együttműködésre utal. Például: a két szervezet együtt rendezte az 1989-es baseli és az 1997-es grazi keresztény nagygyűléseket. A grazi nagygyűlés fő témája: *A megbékélés Isten ajándéka és az új élet forrása* volt. Ott alakították ki azt az egyházaknak szóló ajánlást, hogy dolgozzanak ki egy dokumentumot, amely az alapvető ökumenikus kötelelességeket és jogokat tartalmazza. Az 1997-ben Grazban összegyűlt küldöttek úgy látták, hogy eljött az ideje az együttélés és az együttműködés ökumenikus kultúrája kialakításának. Ennek meg kellett teremteni a kötelező elvi alapját – ahogyan ezt Reinhard Frieling, a Német Egyházak Ökumenikus Intézetének korábbi igazgatója mondta. A 21. századnak így született meg az első ökumenikus dokumentuma. Ez az ökumenikus reménység dokumentuma, amely az evangéliumnak minden ember üdvösségére szolgáló hirdetését a legfontosabb feladatnak nevezi. De ugyanígy sürgeti a megbékélést, a békéért és a társadalmi igazságosságért való munkálkodást az e tekintetben még inkább megosztott Európában. Amikor a két elnök aláírta a chartát, ezzel nem valami tényt fogalmaztak meg, vagy valamilyen dogmát állapítottak meg, hanem éppen ellenkezőleg, egy folyamat kezdetét jelölték, amelynek folytatása a CEC és a CCCE sok-sok tagjának a feladata. Tehát nem arról volt szó, hogy célhoz érkeztek, hanem arról, hogy van valami közös pont, sőt a közös pontok jelölik az ökumené közösen kötelező folytatásának útját Európában. Bár a charta bevezetése hangsúlyozza, hogy nem igényel „tanítóhivatali dogmatikus” vagy pedig egyházi jogi szintű törvényi jelleg, hanem benne van az a várakozás, hogy az egyházak ezt a chartát a saját történelmi helyzetükben elfogadják, alkalmazzák, és bizonyos önkéntes elkötelezettséget éreznek. Nálunk, Németországban a berlini ökumenikus egyházi napokon kerül majd sor aláírására ez év júniusában. Magyarországon az aláírás tavaly október 1-jén megtörtént, és az egyházaknak lehetőségük nyílt arra, hogy megbeszéléseiken, tárgyalásaikon az adott ország helyzetéhez igazodva sajátos kiegészítéseket és perspektívákat fogalmazzanak meg, ahogyan ezt a dokumentum előszava is hangsúlyozza. Így a charta nem jogilag zárt előírás, amelyet az egyházfők ilyen formában bocsátottak volna újtárra, hanem inkább egy alapírat, egy bázisdokumentum a különböző helyi gyülekezetek számára. Az ökumenének nem felülről kell szerveződnie, hanem döntő mértékben alulról növekszik mindenütt az egyes régiókban. A charta magyar fordítását itt mindenki megkapta.¹

A második részben a charta formájáról, tartalmáról szeretnék néhány szót szólni. A charta abból indul ki, hogy a Szentháromság Isten igéje és cselekvése, tehát az Atya, Fiú, Szentlélek Isten tette mit jelent, amelyre minden keresztény egyház a közösen elismert egyetemes, illetve ógyházi hit-

vallásokban hivatkozik. Ez a forrás alapja minden közös jellegzetességnek; az egy szent katolikus, vagyis egyetemes és apostoli egyház megvallásának. Isten üdvözítő tetteinek ígéretéből következik az Isten által kiválasztott és megkeresztelt emberek életére szóló igénye, az, hogy *Isten igényt tart az emberi életre. Az isteni adományból feladatok következnek minden, Isten által elhívott ember számára.* Ezek a feladatok pedig az egységre, a felebarátnak, sőt az ellenségnek a szeretetére és a békére való elkötelezettségre irányulnak. Éppen ezért a charta inkább irányt mutató segítségnek tekinti magát azért, hogy a Krisztusban már fennálló közösséget az adott kontextusban, a sajátos összefüggésekben valóban felismerhetően ökumenikusan tudjuk alakítani. A charta felépítése is ennek a teológiai alapkoncepciónak felel meg.

A bevezető után *három főrész* következik *tizenkét ponttal*, amelyek *mindannyiszor két elkötelezéssel érnek véget.* Minden főrész előtt egy bibliai ige áll. Ez a mindennapokban útmutató vezérigéje a hívőnek saját körülményei között. A hitbeli egységre szólító felhívásnak és az evangélium hirdetésének ez a koncepciója az együtt imádkozást, a megbékélést és a teremtett világ megőrzését kéri, ami a zsidósággal, az iszlámmal és ezen kívül más vallásokkal és világnézetekkel való dialógust is jelenti. Mindezekre kitér a charta és hangsúlyozza, hogy ez bizony egyáltalán nem valamiféle egyszerű és könnyű út. Kétségtelen, hogy ehhez nagy lélegzetet kell venni nekünk, keresztényeknek, hogy mindezt fanatizmus és törvényeskedés nélkül tudjuk végezni. Az egymáshoz való közeledést könnyebb kimondani, mint ahogyan ezt a valóságba átültetjük. Mégis ez az egyetlen izgalmas és ígéretes út, amely kölcsönös gazdagodáshoz és a valódi békéhez vezet. Mert meggyőződésünk, hogy Európában a felekezetek sokféleségében a kereszténység gazdagságát láthatjuk és tapasztaljuk. Ezzel a gazdagsággal pedig élni kell, ennek burjánzani kell – úgy mond – , mert világos számunkra, hogy a felebarát és az ellenség szeretetéről szóló keresztény üzenetet nem lehet meggyőzően hirdetni akkor, ha felekezeti szétszakadozottságban, felekezeti konkurenciaharcban élünk, és ha egymástól vesszük el a gyülekezeti tagokat. De ha Krisztus egyetlen egyházára nézünk, vagy az ő egyháza felől gondolkodunk, akkor az irigység helyett öröm tölti el szívünket más keresztény egyházak növekedését látva. Már régóta szükség van az ilyen egyházi „magatartáskódexre” vagy vezérfonalra, ahogyan ezt az Ökumenikus Charta kívánja. Valóban azt mondhatjuk, hogy ez valamiféle ökumenikus magatartási kódex, vagy akár „illemtanak” is nevezhetnénk.

A charta tizenkét pontja mindegyikének a végén – ahogy már említettük – ott áll két konkrét, az előzőekből következő elkötelezés. Ez huszonnégy elkötelezést jelent. Az Ökumenikus Chartában ezek a tulajdonképpeni kihívások. „Ezért elkötelezzük magunkat” – olvasható ez mindannyiszor. De hát ki ez az „elkötelezzük”, ki ez a „mi” többes szám első személyben? Ez a „mi” azokat az egyházakat jelenti, amelyek a chartát aláírják. De ugyanúgy lehetnek a

¹ Az Ökumenikus Charta magyar nyelven olvasható a *Theológiai Szemle* 2001/3. számában, 172. o.

különböző egyházi intézmények, testületek, szövetségek vezetői, az igazgatótanácsok és gyülekezetek, az egyes keresztény emberek, akik ezeket az elkötelezettségeket a gyakorlatba átültetik. Néhányukról el lehet mondani, hogy mindezt már réges-régen gyakorolják. Hiszen az ökumené mindennapjaihoz tartoznak a közös istentiszteletek, a közös imádságok, a kisebbségek jogainak védelmezése, az egyházak dialógusának az elősegítése, az egyházi és társadalmi antiszemitizmussal szembeni fellépés. Másrészt az ökumené valóságához az is hozzátartozik, hogy bizonyos dolgok, amelyek első látásra annyira természetesnek tűnnek, nem is annyira egyszerűek, és ha egy kicsit jobban odafigyelünk, akkor bizony rájövünk, hogy a gyakorlatban nehéz ezeket megvalósítani. A következő alapokra épít: szabadság, egyenlőség, egyenjogúság és szolidaritás. Ezek pedig a demokrácia és a jogállamiság alapelvei. Cselekvésének középpontjába a személyt állítja, és ezzel megalapítja az uniós állampolgárságot, és teret nyit a szabadság, a biztonság és a jog számára.

Ezután következik az a bekezdés, amely az újonnan csatlakozni kívánó országok számára különösen is fontos: az, hogy az *Európai Unió hozzájárul az említett közös értékek fenntartásához és fejlesztéséhez*. Közben tekintettel van Európa népei kultúráinak és hagyományainak sokféleségére, valamint a tagállamok nemzeti identitására és államhatalmi szervezetükre országos, regionális és helyi szinten.

Az Európai Uniónak bizonyos fokig jogosan hányják a szemére, vagy éppen rossz néven veszik, hogy a keresztény hitet az alapjogok megfogalmazásánál nem vette tekintetbe. Eközben persze az Európai Unióban előkészítik az új alkotmányt, azaz az alkotmányos szerződést. Arra szeretnék emlékeztetni, hogy az Unió chartája önmagában még nem szerződés. Ezért hozták létre az Európa jövőjével foglalkozó konventet, amelynek az a fontos feladata, hogy megteremtse az Európai Unió új jogi megalapozását. Ez év februárjában a Német Katolikus Püspöki Konferencia és a németországi Protestáns Egyházak Tanácsa egy javaslatot készített az előszó szövegére. Mind a két egyház – a római katolikus és a protestáns is – Európa keresztény jellegéből vagy a kereszténységből kinőtt jellegéből indul ki, illetve az Európai Uniónak az értékekhez való kötöttségét hangsúlyozza, és ezért a következő megfogalmazást javasolja: „Az Isten előtti emberi felelősségnek, valamint az emberi felelősség más forrásainak tudatában Európa népei eltökéltek arra, hogy békésen formálják a jövőt. Szellemi, vallási és erkölcsi örökségének következtében az Unió az ember oszthatatlan és univerzális értékeire és méltóságára épül, vagyis a szabadságra, az egyenlőségre és a szolidaritásra.”

Tekintettel a legújabb fejleményekre, a két nagy német egyház közös javaslatát csak üdvözölhetjük. Az más kérdés, hogy mennyire lesz sikeres ez az előterjesztés. Ez attól függ, hogy az Európa Parlament képviselői és Bizottságának tagjai mennyire azonosulnak Európának ezzel a vallási-ke-

resztényi örökségével, mennyire kötődnek ehhez, és hogy magukénak vallják-e az előszóban, a bevezetőben az Istenre való hivatkozást. De ettől a problematikától függetlenül megkérdezhetem a mai témánkkal kapcsolatban, milyen indítást ad az Ökumenikus Charta a párbeszédre az európai civil társadalmakkal, például háború és béke és az emberi jogok kérdésében vagy az egyenlőséggel, a vallásszabadsággal és az egyházak önrendelkezésével kapcsolatban európai szinten?

„Együtt alakítani Európát” – ez az Ökumenikus Charta 7. vezérelvének a címe. Az elkötelezettségekkel kapcsolatban pedig azt mondja, hogy a közös vízióikat, elképzeléseiket közösen akarják képviselni. „Egyeztetjük egymással egyházaink álláspontját az európai szekuláris intézményekkel kapcsolatban, és irányukban azokat lehetőleg közösen képviseljük.” Ez már több mint elegendő – mondjuk így – „gyűlékony” anyag. Ha az Európa-képpel kezdem, amely az Ökumenikus Chartának is az alapja, akkor erre kell gondolni. Már a bevezetőben azzal a kérdéssel találkozhatunk, hogy mit értünk „európai földrészen”? Az Atlanti-óceán és az Urál, az Északi-sark és a Földközi-tenger közötti térségre gondoltak? Ez valamiféle vízió? Ha az Európával kapcsolatos viták fogalmait, kifejezéseit megpróbáljuk differenciáltan szemlélni, akkor itt nem ritkán bizonyára eléggé megkérdőjelezhető kijelentésekkel találkozunk. Vannak, akik úgy vélik, hogy egyes államok nem vagy még nem érettek Európára, vagy hogy egyes államok már úton vannak Európába, vagy megkérdőjelezzik, hogy kibővítsük-e Európa határait az EU keleti bővítésével. Sőt még további elgondolkoztató szempontok is vannak: mi Európa erőképe az értelme és jelentése, különös tekintettel Európa gazdasági helyzetére vagy rendszerére? Vagy pedig csak a gazdaság határozza meg azt, hogy hol húzódnak Európa határai? A nagyobb Európa majd a gazdasági együttműködés Európájából a szociális Európává fejlődik-e? A technokratából az inkább értékorientált és demokratikusabb polgári társadalommá válik-e? Az egyházi szóhasználatban maradunk inkább a „nyitott Európa” kifejezésnél, még akkor is, ha a politika és gazdaság részéről ez egyelőre csak kevés egyetértéssel találkozik. A más származású, más kultúrájú, más életű és vallási vagy hitbéli hátterű emberekkel való együttélés szempontjából *Európa mégis sokkal több, mint a csúcstechnika és a gazdaság, a munka hatékonysága és az euro, a belső piac és a mobilitás*. Az ökumené Európát nem faktumként, hanem folyamatként látja. Európa a népeknek és a kultúráknak a szabadságban, a bizonyágtételben és a szolgálatban megvalósuló felelőssége, megbékélt különbözősége kell legyen! Ebben az értelemben az Ökumenikus Charta szerint Európa inkább valamiféle ökumenikus térkép, amely iránymutatást, eligazítást kínál a különböző kegyességű embereknek. Kirajzolódnak bizonyos vázlatok, bizonyos kontúrok, de azokat az élet színeivel kell kitölteni.

Második szempontként azt a döntő kérdést kell feltennünk, amelyet Németországban is, különösen pedig az

egykori Kelet-Németországban, vagy Csehországban, Szlovákiában, Magyarországon, tehát az újonnan csatlakozó államokban is feltesznek: *hogyan egyáltalán megérkeztünk-e már Európába?* Akkor is, ha Európa már a saját ajtóinknál vagy portáinknál kezdődik politikailag, gazdaságilag, szociális és kulturális szempontból, mégsem lehet figyelmen kívül hagyni az Európai Uniótól való félelmet. Jelen van a félelem a pluralizmustól, a nemzeti identitás elvesztésétől, a dolgok átláthatatlanságától, a munkanélküliségtől, a vallási és kulturális nivellálódástól. A határok nélküli Európa nem lesz-e mindannyiunk számára veszélyforrás? És mi a helyzet az európai biztonsággal, különösen is 2001. szeptember 11. után? Mi van akkor Európa egységével, ha háborúról és békéről van szó? Csak az USA–Irak, illetve az USA–ENSZ közötti konfliktust említtem, azután a balkáni országok ingatag helyzetét és az izraeliek és palesztinok közötti állandó borzasztó összecsapásokat. Mi lesz a gyermekeinkkel és unokáinkkal egy csak látszólag békés Európában? Mi az Európai Unió: egy óriási szupermarket, egy multikulturális és vallásközi rendezvény a legkülönbözőbb termékekkel? Eric Friedtől származik a következő, átgondolásra vagy átérzésre érdemes szöveg: „Az ember büszke arra, hogy Európában lehet német, olasz, lehet angol, lehet francia (és kiegészítem, hogy lehet magyar). Az ember büszke Európában arra, hogy lehet nem német, nem angol, nem olasz, nem francia (és kiegészítem, hogy lehet nem magyar).”

A Charta Oecumenica 7. pontjában a következőket olvashatjuk: „Az egyházak előmozdítják az európai kontinens egyesülését. Közös értékek nélkül nem alakítható ki tartós egység. Meggyőződésünk, hogy a kereszténység lelki öröksége inspiráló erőt jelent Európa meggazdagítására.” A keresztény egyházak elképzelése szerint Európa kiváltképpen párbeszédre, együttműködésre, megbékélésre, szolidaritásra, békére és igazságosságra indít, mégpedig az egyes helyi gyülekezetektől kiindulva és a nemzeti kulturális nyelvi és felekezeti határokon átívelően. Ebben az értelemben az Ökumenikus Charta meghívó, nem pedig program, meglevenítő impulzus, nem pedig törvény. „Közösen képviseljük” – ezt olvashatjuk ennek a 7. pontnak az elkötelezettségei között. Milyen nagyok, milyen nehezek és mennyire időt rablók az egyházak, a felekezetek és az egyházi közösségek között a kölcsönös megértést, a közös nyilatkozatokat célzó fáradozások! Ámde nem hagyhatjuk figyelmen kívül a felekezeti különállásra és az önálló képviseletre vagy egyedüli és kizárólagos képviseletre irányuló igényeket sem. Ugyanakkor az is kérdés, hogyan akarnának minket komolyan venni az európai politikusok, ha mi, egyházak és felekezeti csoportosulások egymással szembenálló érdekeket és témákat képviselünk? Itt első sorban a szociális és társadalmi felelősségnek a különböző területeiről van szó: a családról, az egészségről, az oktatásról, a továbbképzésről, a bioetikáról. Ez csak néhány olyan probléma, amelyeket a különböző egyházak és felekezetek az Európai Unióban különféleképpen és

egymással is vitázva képviselnek. Mégis: *az európai egyházak közös felelőssége, hogy ne mulasszák el az Unió lehetőségét, mert az egyházak részei ennek a lehetőségnek abban az Európai Unióban, amely egy soklakású közös európai ház.* Szívesen használnok egy másik képet is: az európai egyházak egy többszólamú kórushoz hasonlók. A jó kórus értéke pedig abban mutatkozik meg, hogy a fődallamban egyesül. A közös motívumok alakítják ezt a fődallamot.

A negyedik szempont pedig az, hogy az egyházak Európáért való közös felelőssége csak akkor lehet sikeres, ha komolyan szembe akarnak nézni és meg akarnak birkózni a múlttal. Még messze nem gyógyultak be – a megbékélés útján tett lépések ellenére sem – a németek és keleti szomszédjaik közötti sebek. Szükség van továbbra is a párbeszédre, egymás meghallgatására, a másik elfogadására, tudomásul vételére tapasztalataival együtt. Ennek a párbeszéd folyamatnak védett helyen kell folynia, ahol a visszaéléseknek, a csúsztatásoknak, a féligazságoknak a veszélye nem akadályozza a valóban őszinte és nyílt beszédet. A megbocsátásnak és a megtérésnek reális lehetőségnek kell lennie. Ennek pedig az egyházak megfelelő helyet tudnak biztosítani.

Mégis a charta joggal állapítja meg (szintén a 7. pontban): „...az is igaz, hogy a Krisztus-követők vétkei miatt Európában és annak határain túl sok baj támadt.” Erre példák a keresztes hadjáratok, a vallásháborúk, valamint a misszióknak és a gyarmatosításnak a gyakori káros összefonódása. Nem utolsósorban az egyháznak és a nemzeti ügyeknek, a nacionalizmusnak az összekapcsolódása. Ezek okoztak olyan konfliktusokat, amelyek nagyon sokat ártottak az evangélium hirdetésének. A korábbi fájdalmas szétszakadozottság és ellentétek ellenére valóban a reménységnek kiemelkedő jele az, hogy ez az Ökumenikus Charta Európa összes egyházának az első ökumenikus dokumentuma 1000 év múltán. Ezeknek a „gyógyító emlékeztetőknél” meg kell találni a megfelelő helyet a vallásoktatásban és a vallási nevelésben, sőt ezeknek éppen ebben kell meggyökerezniük. Európának szüksége van az egyházakra azért, hogy az egymásnak okozott sebek begyógyulhassanak.

A charta a 7. pontban – „Együtt Európáért” – és a 8.-ban – „A népek és kultúrák megbékéléséért” – joggal azt a kihívó követelményt támasztja, hogy „az egyházakat nem lehet kizárni az EU folyamatából”. A nagykorú és felelősségteljes kereszténységhez hozzátartozik, hogy igenis bekapcsolódik Európa alakításának a folyamataiba. A csak egyénileg értett kegyesség nem hivatkozhat Krisztusra, mert a krisztusi örömmüzenetet, az Istennek velünk, emberekkel való megbékélésének ezt a híret hirdetnünk kell a világban a világegyetért – ahogyan Bonhoeffer mondta, és ez a hirdetés nem szorítkozhat a privát kereszténységre. Szükség van arra, hogy az európai átalakulási folyamatban, a politikában, a gazdaságban és a társadalomban egyértelműen tegyünk keresztény bizonyosságot arról a szabadításról, amely a bűnösnek Isten által való megigazulása.

Befejezésül egy dicséretmondással hadd zárjam szavaimat: Legyen „dicsőség” Istennek, „a teremtmények Urának, a könyörületesnek és az irgalmasnak, aki az ítélet napját uralja! Néked szolgálunk és hozzád fordulunk segítségért. Vezess minket az egyenes úton, azoknak az útján, akik iránt kegyesnek mutatkoztál, s ne azokén, akiket haragvásod sújt, sem a tévelygőkén!” Valószínűleg velem együtt csodálkoznak, hogy ez a keresztények által is szívesen hallott szöveg honnan származik, de ugyanakkor azt is észreveszik majd, hogy mennyire és milyen alaposan kell egymásra figyelni, és mennyire kell egymáshoz közeledni. Ezzel a magasztalással kezdődik a Koránban az első „szúra” (első fejezet). Ez egy iszlám szöveg, és ezt idézve teszünk eleget a charta felszólításának, a 11. pontban álló elkötelezésnek, hogy „a muzulmánokkal a kölcsönös megbecsülés és értékelés szellemében találkozunk”, és a „közös ügyekben együttműködünk velük”. Köszönöm szépen a figyelmet és az együtt gondolkodást!

Az előadás után élénk eszmecsere alakult ki. A többiek által feltett kérdésekre Wollenweber püspök válaszai tükrözték a sokakat foglalkoztató és a kérdezők által érintett problémákat.

1. Ami az ökumenét illeti, az nem lehet korlátozás, hogy európai ügyekről van szó. Mivel az említett beadványt a két nagy európai egyházi szervezet (az Európai Római Katolikus Püspöki Konferenciák Tanácsa és az Európai Egyházak Konferenciája) képviselői írták alá, természetes, hogy ők Európából kiindulva szemlélik és nyilatkoznak, de az egésznek a szellemisége arra irányul, hogy Európán túl is érvényesüljenek a benne foglaltak.

2. Teljesen igaz, hogy az Európai Uniót először gazdasági uniónak álmodták, illetve alkották meg. Ebben a gazdasági unióban pedig először nem foglalkoztak az egyházakkal. Így érthető, hogy őket nem kérdezték meg, pedig a gyülekezeti tagok is részt vesznek a gazdasági folyamatokban. Sőt az egyházakat akkor sem kérdezték meg, amikor a gazdasági unió politikai unióvá alakult. A dolog úgy alakult, hogy az egyházak léptek fel vagy avatkoztak be, és ők tesznek fel kérdéseket az Európai Uniónak. Mind az Európai Egyházak Konferenciája, mind a Katolikus Püspökök Bizottsága irodát nyitott Brüsszelben, így az Európa Parlament képviselőit és a Bizottságot kérdezik az egyházak. Vagyis az egyházak szólnak bele, és ők teszik fel a kérdést, nevezetesen, hogy mit csináltak itt tulajdonképpen, ez még összhangban van-e a mi nyugati keresztény örökségünkkel? És ez már azért sem egyszerű, mert az állam és az egyház viszonya az EU-tagor-

szágokban nagyon különböző. Viszont az Európai Unió részéről is egyre inkább belátják, hogy a politikai-gazdasági uniónak fokozottan szociális unióvá kell válnia. Az egyházak igenis figyelnek arra, hogy megmaradjon a nemzeti identitás, és hogy az egyes emberek jogait tiszteletben tartsák.

3. Bizony nehéz válaszolni arra a kérdésre, hogy mit vár el az Európai Unió Magyarországtól. Ezt inkább fordítva kell feltenni: mit vihetnek a magyarok, a csehek, a szlovákok, a lengyelek az Unióba? Ennek kapcsán megint csak arra utalok, hogy óriási, hihetetlenül nagy kulturális értékek vannak Közép-Európában az egyházaknak, illetve az újonnan csatlakozó országoknak. Valóban, ezzel a több évszázados kulturális örökséggel kétségtelenül gazdagítani lehet az Uniót. Ezek olyan értékek és kincsek, amelyek az EU-ban már részben, vagy akár már teljesen is szekularizálva lettek. Az bizony nagy kár, hogy ezekkel az értékekkel sokszor nincsenek tisztában, nem hivatkoznak rájuk, nem védik azokat, és így a nyugatiak legázolják őket. Minden ország részt vehet az alakításban, hogyha valóban belép és beavatkozik. Amikor a Német Püspöki Konferencia és a Német Protestáns Egyháztanács javaslatot tett az alkotmány bevezetésére, hogy abban Isten is szerepeljen, akkor ezt a feladatot vállalta. Ebből persze vita kerekedett, és akár belekerül a végleges szövegbe, akár nem, mindenesetre a fejekbe a gondolat befészkelődött.

4. A következő veszély valóban az, hogy az Európai Unió csak a piacát szeretné bővíteni. De az ilyen törekvésekkel szemben is mondani kell, hogy másként szeretnénk, és értékeinket, kincseinket akarjuk bevinni, s nemcsak egyszerűen a piac területévé válni. Én személy szerint nem szeretem azt a kifejezést, hogy „az Európai Unió keleti bővítése”. Mert mit bővítenek tulajdonképpen? Európa eredetileg csak Nyugat-Európa? Jobb, ha ezt a kifejezést töröljük szótárunkból, inkább azt mondjuk, hogy újabb országok csatlakozásáról, belépéséről van szó. Hiszen az újonnan belépő országok nem nulláról indulnak.

5. Az új alkotmány még nincs készen, és minden újonnan csatlakozó ország a maga elképzeléseit beleviheti ebbe. Azt a gondolatot hangsúlyozni kell, amely a gazdasággal kapcsolatos, de át kell vinni a lelki-szellemi területre is. Vagyis globálisan kell gondolkodni és regionálisan, azaz helyileg kell cselekedni. Túl kell látnunk a saját tányérunkon vagy fazekunkon, de ugyanakkor helyben kell, kinek-kinek a maga helyén folytatni a cselekvést. Ez persze átvihető és érthető az egyházakra nézve is, meg az egész ökumenére is. Nyilván összeurópai gondolkodásról van szó, de mindig helyben kell cselekedni!

Fordította: *Szentpétery Péter*

Jézus Krisztus meggyógyít és kiengesztel egymás iránt

Tanúságtételünk Európában

Az Európai Egyházak Konferenciája (CEC) Egyház és Társadalom Bizottsága (CSC) 2003. április 6–8. között tartotta ülését Brüsszelben. A találkozóknak két célja volt, egyrészt a közelgő CEC-nagygyűlés (Trondheim, 2003. június 25-től július 2-ig) témáinak előkészítése, másrészt egy olyan hálózat kiépítése, amely lehetővé teszi az Egyház és Társadalom Bizottság, valamint a CEC tagegyházai közötti kommunikációt és együttműködést. E bizottság munkája azért is jelentős, mert 126 európai tagegyház (protestáns, anglikán, ortodox, ókatolikus – közöttük a Magyarországi Evangélikus Egyház) európai uniós képviseletét látja el. A tanácskozás idején került sor Rüdiger Noll német evangélikus lelkésznek az Egyház és Társadalom Bizottság elnöki tisztségébe való beiktatására.

A TRONDHEIMI NAGYGYŰLÉS FELÉ

A fenti cím – *Jézus Krisztus meggyógyít és kiengesztel egymás iránt* – *Tanúságtételünk Európában* – a CEC Trondheimben megrendezésre kerülő 12. nagygyűlésének mottója. Megemlíthető, hogy az LVSZ 10. nagygyűlésének (Winnipeg, 2003. július 21–31.) mottójában – *Gyógyulást a világnak* – is megjelenik a gyógyítás szükségessége. A témaválasztás kifejezi, hogy Jézus Krisztusra a mai Európának szüksége van, benne megvalósulhat a gyógyítás és a kiengesztelődés. „Gyógyulásunkat nem a legyőzhetetlen Istentől várjuk, hanem attól az Istentől, aki sebezhetőségünkben osztozott, aki bűneinkből és elveszettségünkéből gyógyít meg. A gyógyulásnak nem is testi formáját várjuk, mintha Jézus csodadoktor lenne. A gyógyulás a megtört emberi egzisztencia minden területen történő teljes visszaállítását jelenti, amely már most megkezdődik, és Isten országában jut teljességre.”¹ A tanúságtétel kifejezés címbéli használata pedig hangsúlyosan utal a 21. század szekularizált világában a keresztény egyházak missziói irányvételének felvállalására.

Az egyház és társadalom kérdéskörének összefüggésében négy fő téma került elő, amelyek a trondheimi nagygyűlés témái is lesznek:

- európai integráció, európai identitás;
- szolidaritás, szegénység–gazdagság;
- béke, biztonság, megbékélés;
- Európa a többpólusú világban, globalizáció.

Megemlítem azokat a tagegyházak által javasolt témákat is, amelyekkel kapcsolatban az egyházak határozott üzenetét kell az európai társadalmi, gazdasági és politikai intézmények felé közvetíteni: emberi jogok és vallásszabadság, észak–dél viszony, bioetika, tudomány és technológia, törvények az EU-ban, oktatás, nők a társadalomban, etnikai és vallási konfliktusok, gazdasági és ökológiai kérdések, fenntartható fejlődés, az egyház küldetése a szekularizált világban, az európai integrációs folyamat új fázisa. A más vallásokkal folytatott párbeszéd (különösen az Európában élő muszlimokkal), dialógus az USA-beli egyházakkal, az Ökumenikus Charta alapelveinek teljesítése és a római katolikus egyházzal való kapcsolat elmélyítése olyan területek, amelyek eredményei tanúskodhatnak a társadalom felé is arról, hogy az egyházak komolyan veszik a Krisztusban való megbékélés lehetőségét és feladatát.

EURÓPAI INTEGRÁCIÓ, EURÓPAI IDENTITÁS ÉS A KERESZTÉNY EGYHÁZAK

Az európai integráció nem csupán azért jelentős egyházi szempontból, mert a kereszténység Európa történelmében nagy szerepet játszott, hanem azért is, mert a kereszténység határozta meg e kontinens értékorientációját. Az egyházak európai integrációval kapcsolatos jelenlegi feladata is az, hogy ezeket az értékeket hangsúlyozza, érvényre juttassa az európai intézményrendszerekben. „Európai kontinensünkön, az atlanti partoktól az Urálig, az Északi-sarktól a Földközi-tengerig terjedő térségben, ahol minden korábbinál nagyobb mértékben van jelen a plurális kultúra, az evangélium segítségével lépünk fel az emberi személy mint Isten képmása méltóságáért, egyházakként pedig közösen kívánjuk elősegíteni a népek és kultúrák közötti megbékélést.”² Megkerülhetetlen a kérdés: még mindig a béke, az igazságosság, a stabilitás és a szociális biztonság megteremtése, a megbékélés elősegítése az európai integráció alapvető motivációi? A politikai és gazdasági érdekek mellett háttérbe kerülő etikai, spirituális és kulturális szempontok felvállalása és előtérbe helyezése azért is nehéz, mert a keresztény ember számára Istenre és Jézus Krisztusra visszavezethető értékeknek olyan nyelvezetét és interpretációját kell megtalálni, amelyet a nem az evangélium üzenetén tájékozódó rendszer is elfogad.

¹ Jesus Christ Heals and Reconciles – Our Witness in Europe 1.1.5.

² Charta Oecumenica.

A pluralista Európában a kereszténységen kívül más értékorientáció-források is léteznek, előtérbe kerültek, hangsúlyossá váltak olyannyira, hogy kérdésként kerül elő az is, hogy a mai európai identitáshoz hozzátartozik-e a kereszténység. A szekularizációnak különböző hatásai vannak Nyugat-, illetve Közép- és Kelet-Európában. A nyugat-európai országokban az egyháztagok száma, az istentiszteletek látogatottsága erősen visszaesett. Sok országban az egyházak peremhelyzetbe kerültek, az emberek többségének életére semmilyen kihatással nincsenek. Még így is megfigyelhetők olyan jelenségek, amelyek a mélyben meghúzódó keresztény gyökerekre utalnak, pl. nemzeti vagy nemzetközi konfliktushelyzetek esetén látványosan megnövekszik a templomokba érkező, itt gyertyát gyújtó és imádkozó emberek száma. A különböző okkult, ezoterikus gondolatok és jelenségek terjedése rámutat arra, hogy a vallási élmény, a transzcendens megtapasztalása iránti vágy a szekularizált világ embereiben is él. Hogyan szólíthatja meg ezeket az embereket az egyház, hisz a párbeszéd létrejöttének feltétele, hogy a felek kapcsolatba kerüljenek egymással. A kelet- és közép-európai országokban a szekularizmus hatása mellett megfigyelhető az egyháztagok számának növekedése, az egyházak hangsúlyos szerepvállalása a társadalmakban. Ezekben a volt kommunista országokban erősen jelen van az ateizmus és a keresztényellenesség is, a kereszténység iránti érdeklődés jelensége mégis évek óta olyan meglevő folyamatnak bizonyul, amelyre a jövőben is lehet számítani.

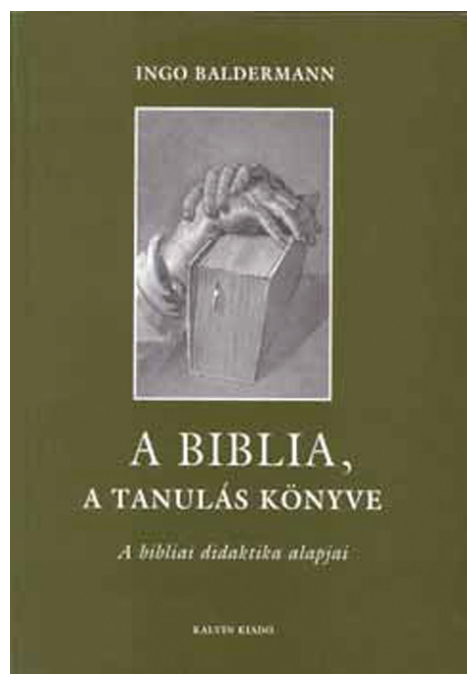
Az európai integráció folyamatában a nemzeti önazonosság és európai identitás egymáshoz való viszonya, Európa és az Európai Unió kapcsolata, azonossága kérdésként kerül elő. Mennyiben érték a különbözőség és az azonosság, hogyan gazdagítja az identitást a másság megjelenése, vannak-e és hol vannak a határok, amelyeket meg kell húzni, sorompók, amelyeket le kell engedni önmagunk védelmében?

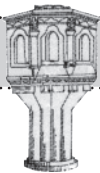
E kérdéseket az ökumenikus gondolkodás felől közelíthetik meg az egyházak. A 2001-ben megfogalmazott Ökumenikus Charta tartalmazza azokat a feladatokat és irányvonalakat, amelyek az egyházak előtt állnak, hogy hitelesen tudjanak szólni kiengesztelődésről, megbékélésről. Szép példája ennek, hogy az EU-ban az Európai Konvent felé közösen lépnek fel az európai keresztény egyházakat képviselő szervezetek. Ugyanakkor Jézus Krisztus egyházának tagjai már kb. 2000 éve tudják és gyakorolják, hogy a helyi gyülekezet hogyan épülhet bele a Krisztusban hívő emberek univerzális közösségébe, egyetemes keresztény értékek hogyan őrizhetők meg és jeleníthetők meg kisebbségi helyzetekben. Az Európai Alkotmány preambulumból kihagyták a vallások említését, a keresztény-zsidó gyökerekre és értékekre utalást. Erre utal az európai egyházak által sokszor emlegetett kép: az EU zászlaja, kék alapon körben sárga csillagok, a közepe üres. Vajon Jézus Krisztus mai egyháza tud-e mit mondani, és el tudja-e mondani mindenképpen a közepéről szóló üzenetét?

MEGJELENT

Baldermann, Ingo: *A Biblia, a tanulás könyve. A bibliai didaktika alapjai.* Kálvin Kiadó. Budapest, 2003.

„A tudományos munkát a bibliaértésem nagy meggazdagítójaként és pontosítójaként ismertem meg, egyúttal azonban veszélyes kísértésként is arra, hogy a Biblia helyes értelmezését csak keveseknek, nevezetesen a tudósoknak tartsa fenn. Véleményem szerint a bibliai tudomány feladata kérdéseinek és felismeréseinek olyan továbbadása, hogy azok a bibliaolvasót a kiskorúvá váló lefokozás helyett önálló ítéletalkotásra képesítsék a teológiai párbeszédben.” (Részlet az előszóból)





SZENTHÁROMSÁG ÜNNEPE

• *Ef 1,3–14*

Efezust mint földrajzi helyet ismerjük. Kedvező fekvése – kikötőváros – hozzájárult ahhoz, hogy fontos kereskedelmi központtá váljon. Különböző felfogású emberek találkoztak utcáin napról napra: vallásos zsidók, pogányok s innen-onnan odavetődő emberek. Ma sem homogén a környezetünk. Ezt tudomásul kell vennünk, nemcsak temetések alkalmával, hanem minden istentiszteleten is!

Az „Efezusban” szó a legrégebb kéziratokban nem található. *Járt-e Pál Efezusban?* Akadtak, akik ezt is megkérdőjelezték. Hát hogyan járt volna! ApCsel 18,19 szerint megfordult Efezusban, ahol a zsinagógában „vitázott a zsidókkal”. ApCsel 19,1 ugyanezt igazolja: „...elérkezett Efezusba.” ApCsel 20,17–38-ban olvasható, hogy három évig munkálkodott Efezusban, s jól ismerte az ott élő keresztényeket. Érdeemes arra is odafigyelni, hogy milyen megható – számomra igen! –, ahogyan búcsúzik a gyülekezet előljáróitól, „az efezusi vénektől”. Mi adott esetben hogyan búcsúznak azoktól, akiket hosszabb-rövidebb ideig ránk bízott az Isten?

Sokan problémáztak a levél szerzőségét illetően: *Pál írta-e a levelet?* Való igaz, hogy a levélben szinte nyoma sincs a személyes vonatkozásnak vagy valamiféle utalásnak. Nem úgy, mint pl. Kol 1,1-ben (Timóteus) vagy 4,10-ben (Arisztarkhosz). „Jól ismert gyülekezethez ennyire személytelen levelet intézni szeretetlenség lenne.” (Balikó Zoltán: *Az Efezusi levél*. 1985. 22. o.) E mondaton alaposan elgondolkodtam. Egészen érdekes dolog, mert Pál ismerte a gyülekezetet, szerette azt a közösséget, hiszen így kéri őket, amikor elköszön tőlük: „*Viseljétek gondot tehát magatokra és az egész nyájra, amelynek őrizővé tett titeket a Szentlélek, hogy legeltessétek az Isten egyházát, amelyet tulajdon vérével szerzett.*” (ApCsel 20,28)

Érdekes az Efezusi levél nyelvi és stílusbeli sajátossága a többi páli irathoz képest. Ertér azoktól! A másik, ami észrevehető, hogy van valami hasonlósága, összefüggése a Kolosséi levéllel. Ezért sokan valószínűnek tartják, hogy az Efezusi levelet Pál egyik (számunkra is) ismeretlen ta-

nítványa írta a Kolosséi levél felhasználásával... Ezekről jó tudni, kell tudni, lehet róla gondolkodni, de számunkra egy a fontos: „*A teljes Írás Istentől ihletett, és hasznos a tanításra, a feddésre, a megjobbításra, az igazságban való nevelésre.*” (2Tim 3,16)

E szerény emlékezés és emlékeztetés után kezdünk el azon gondolkodni, hogy miről és hogyan prédikáljunk Szentháromság ünnepén! Alapigénknek szinte minden verséről külön prédikációt lehetne írni. Ezért én inkább a „témás” prédikációt választom és ajánlom. Ha a kulcsszavakra gondolunk, van bőven lehetőség. A teljesség igénye nélkül néhány példa...

1. 1.4-ben kínálja magát a „kiválasztott” szó. Igen, Isten kiválasztottai vagyunk Jézus Krisztus által, aki „*azért jelent meg, hogy elvegye a bűnöket*” (1Jn 3,5). Mennyiben határozza ez meg, mennyiben kell, hogy meghatározza mindennapi életünket? Gondoljunk Jn 17,15-re, ahol Jézus így imádkozik: „*Nem azt kérem, hogy vedd ki őket a világból, hanem hogy őrizd meg őket a gonosztól.*” E világban mi állandóan lelki harcban állunk. Ez a harc Isten erői és a Sátán erői között folyik. Jézus azért választotta ki övét – „*az ő vére által*” (Ef 1,7) –, hogy ellent tudjunk állni a kísértéseknek, ellent tudjunk állni a gonosz erőknél. Urunk több esetben együtt evett a vámszedőkkel és bűnösökkel (lásd Mk 2,16), de ő a Krisztus maradt! Jézus nem az érdekesség kedvéért, nem a semmiért kereste társaságukat, hanem azért, mert meg akarta őket menteni. Úgy is lehetne mondani, hogy „váltani”. „*Őbenne van – az ő vére által – a mi megváltásunk, bűneink bocsánata is.*” (Ef 1,7)

Jézus megváltottai nem fogják megváltani a világot, de jobbá tehetik, példát mutathatnak segítőkészségből, emberiségből, megbocsátásból, szeretetből. Egy ilyen egyszerűnek tűnő mondat is lehet témája a prédikációnak: Mint „kiválasztott” ember „légy példa”! Persze ezt a szép célt csak a Krisztussal való szoros együtt járással, állandó imádsággal és a Szentlélek vezetésének állandó keresésével érhetjük el.

2. „Krisztus dicsőségének magasztalása”. El lehet csendesedni, gondolkodni a fentebb említett mellett másik három kifejezésnél is.

Váltság = szabadulás (14. vers). A régi időben akkor használták ezt a kifejezést, amikor pl. egy rabszolgát (*Tamás bátya kunyhója* – olvastuk!) vagy netán egy hadifoglyot felszabadítottak, megszabadítottak, kiségítettek olyan helyzetből, amelyből saját erejéből, erejével soha nem lett volna képes kijutni. Az Ószövetségben 2Móz 13,14-ben olvashatjuk: „Erős kézzel hozott ki bennünket az Úr Egyiptomból, a szolgaság házából.” A mindenkori embert – bennünket is – veszélyezteti a bűn fogsága, rabsága. Az egyetlen segítő kéz Jézus keze!

Megbocsátás. A világ mindenkor ismerte bűnösségét. Vagy beismertük állapotunkat (bűnös vagyok), vagy szorított, bénított, bántott lelkiismeretünk. Aki az elsőt választotta, az megkönnyebbült. Az is biztos, hogy a választás alapja csak Jézus lehetett. Az ő szeretetében meg lehet kapaszkodni, mert nem akarja veszíteni, (lásd pl. 2Pt 3,9) Reménység. Itt lehet folytatni, megerősíteni az előző pontban leírtakat. Bűneinkben, lelkiismeret-furdalásunk közepette is lehet reménységünk! A reménység forrása Krisztus, a feltámadott. (1,12) Bátorodjunk fel „az ő dicsőségének magasztalására”! (14. vers)

3. Isten áldása és pecsétje. (1,3, ill. 1,13b). Egy bővebb vázlatkísérelt előtt, melyet harmadik lehetőségként nyújtok, csak annyira hadd emlékeztessenek, hogy az áldás Isten kegyelmét jelenti.

Az áldás néhány mutatója

Megszülettünk, élünk, hallgathatjuk őt – kegyelem!

Szeretetével közöttünk van, irányít – mindig tud új utat mutatni népének –, ez is kegyelem!

Nemcsak e földi úton irányít, hanem Jézus Krisztus által elhívta, viszi és várja övét az ő országába. Róm 8,32-ben olvashatjuk: „Aki tulajdon Fiát nem kímélte, hanem mindnyájunkért odaadta, hogyne ajándékozna nekünk vele együtt mindent? Őbenne lettünk örököséivé is...” (Ef 1,11a) – ez nagy kegyelem!

Isten pecsétjével jegyzett emberek vagyunk

Mit jelent a „pecsét”? Jézus Krisztust, akivel fizetett értünk.

A Krisztusban hívő ember jegyzett, elkülönített az Isten számára. (Hogy honnan indult valaki, nem számít!)

Az övéi vagyunk, lehetünk. Ez biztonságérzetet ad!

Áldásból, kegyelemből élni

Szent titok („az ő akaratának titkát...” – 1,9), mégis fogható! (Lásd Ef 3,3; Mt 13,10; Ef 6,9 stb.)

Áldásból élve boldogan lehet vállalni feladatokat, terheket is.

Szóban és tettekben legyünk bizonyágtévő emberek, akik túlmutatnak önmagukon. Arra, aki ma is él, s aki most is szeretettel cselekszik az emberekkel Szentleke által, mint ember voltának napjaiban.

Péter Jenő

SZENTHÁROMSÁG ÜNNEPE UTÁN 1. VASÁRNAP

• 2Móz 19,3–8

Megjegyzések a textussal kapcsolatban

Refidim: vö. 2Móz 17,1.8; 4Móz 33,14. F. M. Abel a Refaid wádiban vagy hegyen kereste a település nyomait.

A Sínai-hegy helyét nem lehet teljes bizonyossággal rögzíteni. A J- és P-forrásban annak a hegynek a neve, amelyen Isten megjelent Mózesnek, és megkötötte az ott egybegyűlt néppel a szövetséget. Az E-forrás Hórebnek nevezi ezt a hegyet, máshol egyszerűen „a hegy”, illetve „Isten hegye”. Helyesebb azonban a Sínait úgy értelmezni, hogy eredetileg jelző volt, amely az ottani Szin-kultuszra utalt. A keresztény hagyomány a Sínai-félszigeten keresi, de abban megoszlanak a vélemények, hogy vajon a Dzsebel Szirbalra (2070 m) vagy a Dzsebel Muszára (2285 m) kell-e gondolni a félsziget délnyugati részén meghúzódó hegytömb két csúcsa közül. A Biblia adatai nem mutatnak arra, hogy a Hórebet el kell különíteni a Sínaitól, és a Hórebet a félszigetre helyezi, a „történelmi” Sínait viszont máshol keresi, pl. Midiánban.

A fejezetünkben szereplő teofánia vulkánra vonatkozó elemei nem teszik feltétlenül szükségessé egy vulkanikus hegy közelségét.

J. Wellhausenék a Hórebbe az E- és a D-hagyományt látják. M. J. Lagrange lehetségesnek tartja, hogy Hóreb az egész hegységnek a neve, a Sínai név pedig csak egy csúcsra vonatkozik. Elképzelhető az is, hogy később bizonyos irányzatok a Szin-kultusz miatt kerülték a Sínai név használatát.

Figyelembe kell vennünk, hogy az Úr emlékeztette a népet, hogy idáig az ő ingyen kegyelméből, irgalmából éltek; a törvényt Isten nem az üdvösség eszközéül adta, hanem azért, hogy általa Izrael, mint már megszabadított nép, mint Isten tulajdon népe, papok királysága és szent nép engedelmesen tölthesse be rendeltetését; a törvény megtartása nem volt kényszer mindaddig, ameddig Isten rendelkezését elfogadták.

1Pt 2,9–10 textusunk erőteljes újszövetségi átvételére mutat!

Ami a törvény alatt feltételekhez kötött volt, azt a kegyelem ideje alatt ingyen és feltételek nélkül kapja meg minden hívő (1Pt 2,9; Jel 1,6; Jel 5,10). Ábrahámnál az ígélet megelőzte a követelményt, a Sínai-hegynél a követelmény előzte meg az ígéletet. Az Újszövetségben az ábrahámi sorrend érvényesül (Zsid 8,8–12).

A parancsolatok és rendelkezések „vallási rendszert” ké-

peznek. A hívő keresztényre nem a cselekedetekhez kapcsolt és feltételekhez között mózesi szövetség érvényes, hanem a „kegyelem új szövetsége”, amely feltételekhez nem kötött (Róm 3,21–27; Róm 6,14–15; Gal 2,16; Gal 3,10.14.16–18.24–26; Gal 4,21–31; Zsid 10,11–17). A törvény nem változtatta meg az ábrahámí szövetség feltételeit, hanem csak hozzátétel volt egy időre – amíg eljön az utód (Gal 3,17–19). Az új szövetség „másságára” és többletére itt csak röviden utalunk (Zsid 7,12kk; Zsid 8,1kk).

A kiválasztottságot a „papok királysága és szent nép” kifejezés jelzi egyértelműen. „Papok királysága”: Izrael olyan ország lesz, amelynek a népek élén az lesz a feladata, mint a papoknak a gyülekezet élén: megismerheti és végezheti az igazi istentiszteletet, más népekért is könyöröghet, más népeket is tanítva az Úr igéjére. „Szent nép”: az Úr tulajdonául elkülönítettséget, különválasztást fejez ki, de ez nem a gögös elzárkózást, hanem a profán és Istennek nem tetsző dolgoktól való elkülönülést jelenti. Ez lehet példaadó és Istenhez vonzó misszió!

A nép szóbeli válaszára (8. vers) hivatkozik az Úr 5Móz 5,27–28-ban. Izrael további története mégis azt mutatja, hogy milyen kevésbé ismerték saját lelki és erkölcsi gyengeségüket és az isteni törvény tökéletességét, ezért vállalták olyan könnyen az engedelmességet. Idevág Isten panasza (5Móz 5,29), de az egész Újszövetségben is él az egész Izrael kiválasztottsága (Róm 11,25–32).

Rövid meditáció

Textusunk első verseiben Isten meghatározó módon sorolja fel mindazt, amit Izraelért tett. Az Istenre figyelést és a tetteire való emlékezést sohasem felejtheti el sem az ő népe, sem pedig az egyes ember! A felelőtlenségnek és a könnyelműsködéssnek mindig szomorú és káros következményei vannak a közösség és az egyén életében.

Az emlékezésnek mindig a hálaadás, a kijózanodás és a szükséges tapasztalatok levonása a célja: minden másképpen történjen ezután, mint eddig! A múltból magunkkal hozott intő jeleket, gyakran szomorú, de mindig tanulságos tapasztalatokat be kell építeni a jelenbe, az idő és az alkalmak jobb kihasználásával. Sajnálni való az olyan ember, aki nem hajlandó tanulni a saját múltjából. Az engedetlen-ségre, az Istennel való szembeszegülésre mindig ráfizetünk.

A fogadalom lényege mindig magában foglalja a célkitűzést és a teljesítést. De hol van az emberben ez a képesség? Az elesett bűnös fogadalma, amelyet nem akar és/vagy nem tud megtartani, éppen olyan értéktelen, mint a fizetésképtelen kereskedő fizetési utalványa: tönkrement, semmit sem kezdhet. Teljes erőtlenségében a jót sem akarni, sem pedig cselekedni nem tudja (Préd 5,4; Róm 7,14kk). Teljesítette-e Izrael a fogadalmát? (Az aranyborjú, az összetört kőtáblák, a megszenteltetlenített szombat, a megvetett és elhanyagolt törvények, a próféták megkövezése, Jézus elvetése és keresztre feszítése, a Szentléleknek való ellenszegülés...)

A vasárnap jellege

A Szentháromság ünnepe utáni 1. vasárnap agendabeli témája: „Isten hív minket – Figyelj a hívó szóra!” Lekció: Lk 16,19–31, a gazdagról és Lázárról szóló példázat. A figyelmetlenségnek, felelőtlenségnek és a szociális érzéketlenségnek komoly következményei vannak és lesznek.

Vázlatkísérletek

1. „Emlékezzünk!”

- a) hálával,
- b) bűnbánattal,
- c) reménységgel!

2. Isten szövetségeseink

- a) hatalmával,
- b) hűségével,
- c) Jézus keresztjével!

3. Legyünk készen a jóra

- a) az Ige iránti hűségben;
- b) széles sugarú istentiszteletben;
- c) személyes bizonyoságtételben.

Barcza Béla

SZENTHÁROMSÁG ÜNNEPE UTÁN 2. VASÁRNAP

• Zak 1,3–6

Két törekvés áll szemben egymással, az Isten törekvése és az emberé. Az Isten jó rendet, békét és örömet szán nekünk, az ember viszont olyan mértékben vágyik a kényelemre és a biztonságra, hogy ezért minden jót képes feladni, még kényelmét és biztonságát is. Nézzük csak, hogyan is működik ez igénk fényében.

Az első lépés csakis az Istené lehet, és ebben a lépésben Isten meghatározza üdvözítő koncepcióját. Ez – ahogy 1,4b is rámutat – elsősorban nem homályos célozgatás valami tökéletes túlvilág ígéretére, hanem nagyon is erre a jelen világra és a mindennapi életünkre vonatkozó szándék, tulajdonképpen naponkénti üdvösség.

Kapcsolat. Isten hisz abban, hogy az emberekkel lehet jót tenni, hogy örülnek neki, ha jobba akarják tenni az életüket. Ez a „naiv” elképzelés az ember története során annyiszor vallott kudarcot, hogy a lehető legrosszabb lehetőségek euforikus örömmel kísért választása már az ember legsajátabb viselkedésformájához tartozik. Hányszor fordul elő, hogy önállóságunk és magunk által felmagasztalt egyéniségünk pont abban találja meg a legjobb kifejezést, hogy teljes lelkesedéssel és örömmel, rendszerint hatalmas arc-talan tömeggé kovácsolódva, tudatosan és önállóan döntünk a választható lehetőségek számunkra legrosszabbika

mellett. Az igéhez közeli módon legyen példa a pusztában vándorló választott nép újra és újra feltámadó nyafogása, amikor úgy dönt, hogy visszatérne a csodásán biztonságos rabszolgaságba. És persze ilyen a végre teljes egységet létrehozó örömnep az aranyborjú körül, vagy az, amikor tökéletesen meggyőződve az igazunkról, egy hanggal és egy szívvel, mindent beleadva együtt üvöltjük: Barabást!

Kulcsszó: „*az én ígéim és rendelkezéseim*” (1,6). Mivel Isten terve maga a valóság teljessége, ezért számunkra muszáj korlátolt és primitív módon valahogy megfogalmaznia a keretet. Szükség lenne a játékszabályok pontos ismeretére, hiszen amíg ez hiányzik, lehetetlen igazi örömet találni az életben. Nem szabad megfélemleni arról, hogy ugyan Isten felállítja a játékszabályokat, de téves az örökké divatos analógia: Isten nem játszik az emberiséggel mint sakkfigurákkal! Legfontosabb szándéka a naponkénti üdvösségünk, ezért időről időre változtat a szabályokon, hogy nekünk a legjobb lehessen a „játék”. De ne szaladjunk előre.

Második lépés. Mivel a koncepció kész, az ígék és rendelkezések az Isten üdvözítő tervében helyre kerültek, a feladat az lenne, hogy az emberi közösségekben is helyükre kerüljenek. Ennek eszköze a szóló ige, a prófétai szó.

Kapcsolat. A *prófétáknak* – ezt a csoportot most a legtagabb értelemben véve – kivétel nélkül szilárd meggyőződésük volt, hogy mindennél fontosabb, hogy az Isten tervét hirdessék, az igazi üzenetet, mondanivalót, kérést átadják a *tévelygő emberiségnek* az Isten igéi és rendelkezései által. Valami ma már alig érthető okból, számukra fontosabb volt ez az üzenet, mint a saját sorsuk, karrierjük, fájdalmuk vagy akár az életük.

Kulcsszó: „*a próféták ezt hirdették*” (1,4). Isten azon eszébe jut az üdvözítés koncepciójában, amely határozott tett, beavatkozás az Isten részéről, mégis meghagyja az ember önállóságát, amennyiben szabad akaratunkból kifolyólag úgy kezeljük az Isten ígétét és rendelkezéseit, ahogy kedvünk tartja. Az első lépés „kapcsolat” címszó alatt leírt gondolatmenetében látható krízis működik itt is, mivel a *kooperáció*, az Isten akaratával együttműködés hiányzik innen is.

Harmadik lépés. Aligha lehet kérdés számunkra, mi az ember azonnali válasza az első két lépésre: az elutasítás. A dolog mégis bonyolultabb, a válasz igazából kettős.

Kapcsolat és kulcsszó 1. „*Nem hallgattak és nem figyeltek rám*” (1,4). Ezen a téren egészen speciális képességekkel rendelkezők. Kétéves kislányomon látom, hogy a szelektív hallás milyen remekül működik, de ő még kisgyermek. Mi, felnőttek bezzeg már tökéletesre fejlesztettük a képességünket, hogy csak azt halljuk meg, ami igazán tetszik és hízelg, és tökéletesen süketek legyünk mindarra, ami kellemtelen helyzetbe hozhat, kibillenthet magabiztos és gondosan ápolott értéktelenségünkben.

Kapcsolat és kulcsszó 2. „*Ne legyetek olyanok, mint elődeitek*” (1,4). Ha bármiben bizonytalanok vagyunk, a legegyszerűbb, ha megnézzük, korábban mások hogyan is csinálták. Az utánzás a leginkább azonnali sikereket kíná-

ló módszer, rendkívül praktikus, és nem is gondolunk bele, mennyire általánosan elterjedt eszköz nagyon individualista világunkban is. Ha ügyesen akarunk megélni az utánzásból, egyetlen dologra nagyon figyelni kell: semmiféle tartalmat, mondanivalót ne vegyünk át, csak a külső formát, a látszatot. Az utánzás teljes sikere érdekében a tartalmat igyekezzünk teljesen megszüntetni vagy legalábbis minimalisra csökkenteni. Ez a recept működik Zakariás figyelmeztetések is. Kényelmes dolog az elődökre hivatkozni, őket követni, de észre kell venni, hogy már ők sem jól cselekedtek! Az igazán lényeges a kérésgma megtalálása lenne, nem pedig az azt hordozó forma majmolása. Ne a prófétákat vagy a prófétagyilkosokat kövessétek, hanem a próféták üzenetét kellene megérteni.

Negyedik lépés. Szeretjük elmondani az ünneptelen félév elején a híveknek, hogy most jön az az időszak, amikor az ünnepek rengeteg mondanivalójából táplálkozva, a Szentháromság ünnepe utáni vasárnapok alatt az ünnepek üzeneteit feldolgozva átélhetjük a lelki megújulást, a hitbeli ébredést. De vajon az átélt, születésétől mennyibemenetelig végigvett intenzív Jézus-életrajz indítja a gyülekezetet erre a lelki ébredésre, vagy csak az ünnepek okozta fáradtságot pihenjük ki? Isten mindenesetre pontosan ebben a sokrétű Jézus-eseményben teszi meg az ígék feloldását is kínáló negyedik lépést.

Kapcsolat. *Isten függetleníti üdvösségszerző koncepcióját az emberi teljesítménytől.* Itt az áldozat helye. Amikor Isten helyettünk hozza meg az áldozatot. Az első olvasásra fenyegetően hangzó 1,5–6 verseket olvassuk most evangéliumi örömhírként. A folytonos kudarcokkal küzdő, Istennek már csak dachból is folyton ellentmondó ember kegyelemből tapasztalja meg Isten szabadítását.

Kulcsszó. „*Úgy bánt velünk a Seregek Ura, ahogyan útjaink és tetteink miatt jónak látta.*” (1,6) Isten rátekinett a hűtlen és bűnös népre, aki folyton gyalázza az Úr nevét – és megbocsátott neki. Ismerjük az örömhírt, ez Isten nagy lépése. De egy utolsó, megválaszolhatatlan kérdés engedtesse még meg: vajon mi megkegyelmezzünk-e egyszer az Istennek? Pont erről a visszás, nagypénteki végső megoldásról töpreng édesapám egyik nyolcsoros epítáfiuma.

Áldozat

Kereszten lógva csodálkozhatom milyen szép kék az ég fölöttem azért szögeztek fel a fára mert hóhéraim megváltani jöttem.

Boldog teremő arra számíthat, hogy *jóttének büntetése* várja megkapja azt, amit megérdemelt s lesz teljessé a lét harmóniája.

Novotny Dániel

SZENTHÁROMSÁG ÜNNEPE UTÁN 3. VASÁRNAP

• Ézs 64,3–8

A tágabb összefüggés

Textusunk része annak a hosszú kollektív bűnvalló-könyörgő imádságnak, amely Ézs 63-ban kezdődik. Megtalálható benne az a kettős hang, amely egész Tritó-Ézsaiáson végighúzódik: a választott nép története az Istentől való elfordulások története, ugyanakkor Isten soha nem szegi meg szövetségét, és új utakat kínál népének. Az eredetileg Izraelnek szóló prófétai textus különösebb gond nélkül értelmezhető keresztényként is, hiszen az Isten–ember kapcsolat örök emberi kérdéseiről szól.

A szöveg

3. vers: A szöveg utal a monoteizmust megelőző állapotra, amelyben még nem vonták kétségbe más istenek létét, azonban Izrael Istenének kiemelkedő szerepét és mindenek fölötti hatalmát hangsúlyozták. E helyen JHVH különleges szeretetére és gondoskodására esik a hangsúly.

Azok kedvéért cselekedett Isten, akik megmaradtak, hűségesen kitartottak hitükben. A héber כח ige 'kitartani', 'várva várni', 'bízni' jelentésű, főnévként 'horgot', 'szigonyt' jelent. Ezek az eszközök arra szolgálnak, hogy a megsebzett hal ne tudjon elúszni, helyben maradjon. Aki Istenhez ilyen horog nélkül kötődik, az ideig-óráig talán mellette marad, azonban könnyen elsodródhat, ki van szolgáltatva a külső ellenirányú hatásoknak. A „horgosok”, a hűségesen kitartók neve az Ószövetségben a „maradék”.

A zsidó nép történetében több példát is találunk arra, hogy Isten annak ellenére megszabadította népét, hogy nem mindenki bízott benne. Nemcsak az igazakra süt a nap, hanem mindenkire, de éppígy a felhők sem kímélnek senkit. Izrael népe s vele együtt az egyház népe egy közösség, amely együtt részesül mind Isten szeretetének, mind haragjának jeleiből. Egymás örömeiben és erőtlenségeiben is összetartozunk, ez az értelme az olyan kollektív bűnvalló imáknak, mint amilyen textusunk is.

4. vers: Az új fordításban „mert” szerepel, de olvashatunk helyette „ést” is.

A „rád gondol” kifejezésben a יכר ige szerepel, ugyanez a szó található meg a sabbatról való megemlékezés parancsolatában is. A mondat jelentését annyiban gazdagítja ez, hogy a hit a héber gondolkodásmód szerint nem választható el az Isten szabadító tetteiről való megemlékezéstől, azok állandó felidézésétől, jelen idejűvé tételétől. A jövőbe vetett reménység feltétele Ingo Baldermann szerint a múlt tapasztalatainak – legyenek azok személyesek vagy a közösség tapasztalatai – újbóli átélése.

5. vers: Tisztátalan ruha, elszáradó lomb, szélsodrás: a vers három képe az ember életének mulandóságára és tetteinek

értékvesztettségére utal. A pesszimizmus mögött azonban megláthatjuk a lehetőséget is: a ruhát ki lehet mosni, a fák minden évben újra kizöldülnek, a szél szava pedig már az Ószövetség eredeti olvasói számára is megegyezett azzal a szóval, mely Isten Lelkét jelöli, keresztényként pedig még hangsúlyosabban eszünkbe jut róla az újjáteremtő Szentlélek. Ami elromolhat, az el is romlik – mondja Murphy törvénye, s ezt kiegészíthetjük: ami elromlott, az változni képes, s nemcsak a negatív, hanem a pozitív változás lehetősége is benne rejlik.

6. vers: „*elrejtetted arcod előlünk.*” A kifejezés felidézheti bennünk a Nap képét, amelyet felhő takar. A Nap az igazságosság jelképe. Ami napvilágnál történik, azt nem kell szégyellni, ellenben aki csak az éj leple alatt mer cselekedni, annak valószínűleg rosszak a szándékai. Ez a gondolkodásmód a világ különböző régi kultúráiban megtalálható, és az Ó- és Újszövetségtől sem idegen. A bűnvalló ima összefüggésében arra következtethetünk, hogy a nép bűnei már olyan nagyok, hogy az igazságosságot elváró Isten – aki ilyen értelemben hasonlatos a Naphoz – már nem bírta nézni a gonosztságot, ezért takarta el arcát. Ha az Isten és a Nap közötti párhuzamot tovább visszük, akkor megállapíthatjuk, hogy Isten arcára, odafordulására éppolyan szüksége van az embereknek az élethez, mint arra, hogy a Nap süssön. Nem mellékes, mit szól Isten a közösség cselekedeteihez!

7. vers: Nem Jézus volt az első, aki atyának nevezte Istent. Itt az atya és a fazekas képe egyaránt azt hivatott kifejezni, hogy az emberek nem egyenrangúak Istennel. Létük nem saját magukban gyökerezik, hanem Istenben. Mégis megtörik a fazekas metafora, mert bár az elrontott agyagedény hibájáért annak formálója a felelős, az ember maga tartozik felelősséggel tetteiért. A hibák nem a formálóban keresendők, ezért van értelme a bűnvallásnak.

8. vers: A יכר ige alanya most Isten, ellentétben a 4. verssel, amikor az igaz ember. A feszültség és az összefüggés e kettő között abban áll, hogy ha az ember már nem emlékszik Istenre, akkor az Isten emlékszik a bűnökre. Az emberi nem emlékezés és az isteni emlékezés az ember veszte, az ellenkezője pedig a továbbélés záloga.

Textus és tapasztalat

Egyáltalán nem természetes ma bűnvalló-bűnbánó imádságról prédikálni. Még kevésbé kollektív bűnvallásról. A kollektív bűn terhelt, sokak számára értelmezhetetlen és igazságtalan fogalom. Még saját hibáinkról is nehezen beszélünk, nemhogy egy hatalmas és körvonalazhatatlan bűnmasszában magunkénak mondjunk egy részt! Pedig ha valamikor, akkor éppen korunkban égetően aktuális a *közösség bűnében való részvétel* problémája. Mindennapjaink és életvitelünk, ha akarjuk, ha nem, hozzájárul bolygónk elpusztításához, nálunk szegényebb országok, emberek nyomorához és halálához. Még ha igyekszünk is védeni a környezetünket és segíteni a rászorulóknak, a rendszert, amely az erőseknek kedvez a gyengék rovására, képtelenek va-

gyunk megváltoztatni. Nemcsak bűnös tetteink szorulnak tehát Isten bocsánatára, hanem mulasztásaink is, tehetlenségünk, újszövetségi szóval élve megkötözöttségünk. Minden mindennel összefügg a világon, ezért értelmezhető ma is az ézsaiási kollektív bűnvalló textus.

A textus egyik kulcsszava az *emlékezés*. Tapasztalatainkkal összevetve erről sem egyszerű szólni az igehirdetésben. Van, aki csak a szépre emlékezik. Ami rossz volt, igyekszik minél hamarabb elfelejteni, vagy ha ez nem megy, legalább a láthatatlan szőnyeg alá seperni. Mások annyira szeretik sajnálni önmagukat, hogy a jó könnyen kihullik emlékezetükből, a rossz tapasztalatok pedig felnagyítva maradnak meg. Isten ígéje az egészséges emlékezésre tanít. *Az önsajnáltatóknak* arra hívja fel a figyelmét, hogy Isten úgy mutatta meg magát, mint szabadító. Nemcsak hatalmát, hanem szeretetét is ismerhetjük, ha felidézzük tetteit. Izrael népének hitét az egyiptomi szabadulás emléke táplálta, számunkra emellett a Jézus feltámadásáról és a Lélek munkálkodásáról szóló történetek is erőforrást jelenthetnek. Amikor elhagynánk magunkat, amikor belelélnék magunkat a szerencsétlen mártír szerepébe, akkor emlékezetünkbe idézhetjük Isten szabadító tetteit.

A rózsaszín szemüvegen át nézők az emlékezés másik útját tanulhatják meg. Nem tehetünk úgy, mintha már most a földi mennyországban élnénk. A gonosz mind a világban, mind bennünk jelen van. Ugyan nem legyőzhetetlen, de létét nem tagadhatjuk le, azzal ugyanis épp az ellenkezőjét érzük el annak, amit szeretnénk. Isten sem könnyen felejt el hibáinkat – nem azért, mert rosszindulatú, hanem mert minden bűnünk megsebzí őt és olyan embereket, akiket teremtett és szeret. Nem szólalhatna meg azonban a bűnbánat hangja, ha nem hinnénk abban, hogy Isten felejtani is képes, hogy arcát újra megmutatja, a piszkos ruhát kifehériti, a fáknak új lombkoronát ad, a pusztító szelet pedig az élet leheletével cseréli fel. Még közel van Szentháromság ünnepe, amikor az egyházi esztendő elérte egyik csúcspontját. Bár a Szentháromság titkát felfogni nem tudjuk, azt azért bizonyára átértéztük, hogy az Atya, Fiú, Szentlélek Isten ünnepe a tökéletességet villantotta föl. A tökéletes, a kerek előtt azonban könnyen visszahőkölünk, amennyiben van önkritikánk. Sok téves elképzelés gyökere, hogy Isten makulatlanságához nem tudjuk elképzelni az elfogadó szeretetet – talán mert az embervilágban ritkán társul a nagyság, a csodálatra méltóság alázattal. Isten kerek, mi pedig szögletesek? Nem baj. A vasárnap üzenete Agendánk szerint éppen ez: Isten bűnösöket hív. Ez az igazi nagyság, ez az igazi jóság.

Isten bizonyára azért választotta a bűnös ember és közösség magához ölelésének útját, mert úgy látta, ez vezet egy jobb világhoz. A középkori keresztény misztika egyik fontos gondolata, hogy a gonosz nem az emberen kívül van, hanem benne, ezért aztán kiűzni sem lehetséges. Egyedüli hatásos fegyver ellene, ha az ember *szorosan magához öleli*, s ezáltal teszi tehetetlenné. Amit ugyanis minden áron el akarunk tolni magunktól, arra erősen koncentrálunk,

ezáltal megerősítjük, s jobban magunkhoz láncoljuk. Isten a bűnös ember magához ölelésével megszelídíti a benne lévő rosszat, és szeretetével formálja jobbá, neki tetszőbbé. Ha eltaszítana bennünket magától, vajon mi változna bennünk? Talán dacosabbak lennénk, talán gögősebbek, talán akaratosabbak – de semmiképp sem emberibbek, jobbak.

Lehet-e imádságról prédikálni? Minden bizonnyal lehet, ahogyan a Miatyánk is kedvelt alapige. Egy imádság azonban mindenekelőtt *együtt mondásra* való. A bűnvallás helyén az Agenda-imádság helyett a textus parafrázisát, aktualizálását is felolvashatjuk, az *oratio oecumenicá*ban pedig a szokásosnál nagyobb figyelmet fordíthatunk azokra, akik a mi bűneink miatt szenvednek. („Mi” alatt érthetjük önmagunkat mint egyházat, mint a fogyasztói társadalom együttműködő tagjait stb.) Nehéz kimondani ilyen mondatokat? Ha nemcsak üres beszédnek és erkölcsi prédikációnak szánjuk igehirdetésünket, akkor érdemes túlszárnyalni önmagunkat, ahogyan tulajdonképpen minden bűnvallásban ez történik.

Lehetséges vázlatok

Isten kerek, én szögletes – mégis helyem van nála

1. Énképünk, meghatározó közösségeink (pl. egyházunk, gyülekezetünk) énképe: milyen vagyok? Milyenek a közösségek, amelyekben élek? Jó(k) vagy rossz(ak)? Jó(k) és rossz(ak)?

2. Istenképünk: Milyenek ismertük meg Isten? Jónak? Rossznak? Kiszámíthatatlannak? Kedvesnek? Igazságatlannak? Szeretetteljesnek?

3. Tapasztalataink és az egyház kollektív emlékeinek felidézése megmutatja, hogy Isten tökéletessége, „kereksége” nem kitaszító, hanem befogadó. Nemcsak a hozzá hasonlóakat fogadja be (ilyen ember nincs is), hanem inkább azokat, akik „szögletesek”, és vágyódnak „kerekké” válni. Így volt ez Izrael és az egyház története során sokszor, s ma is folytatódik a megbocsátó szeretet története.

4. Látom Isten „kerekségét” és saját szárnalmas voltomat hozzá képest, ismerem befogadó ölelését, ezért együtt tudom mondani a közösség bűnvallását, s képes vagyok megfogalmazni saját bocsánatkérő imámat is.

Közösségünk bűnbánata, közösségünk új életre kelése

1. Sokszor támadják az egyházat hibái miatt. Ezeket általában kívülálló felé kimagyarázni, mentegetni próbáljuk, viszont ha egymás között vagyunk, érdemes magunkba nézni. Nincs közösség bűn nélkül.

2. „Bűneink elsodornak bennünket” (5. vers), egyik hozza a másikat, míg végül nem is ismerünk rá önmagunkra, arra, akik kezdetben voltunk. Melyek azok a terhek, amelyek sodorják és megkötözik közösségünket? (Itt elkaphatná az igehirdetőt az ítélkezés heve, ehelyett inkább tapintatosan szabad kimondani a sebeket, amelyek fájnak a gyülekezet testének – abban a tudatban, hogy a lelkész sem áll nyája

felett, hanem tagja annak, részese a benne történő jónak és rossznak.)

3. Az újrakezdés tapasztalatai a gyülekezet eddigi életében, történetében. (Akár az előző generációk életéből is.) Az emlékezés segít remélni, hogy most is lehet újat kezdeni!

4. Az újrakezdés mindig a régi lezárásával kezdődik (bűnvallás, számvetés hibákkal és hiányosságokkal), és csak azért lehetséges, mert Isten a bűnös embert hívja.

(Ez utóbbi vázlatot módosíthatjuk pl. a másik fontos közösségre, a családra nézve.)

1. A családi béke – látszat vagy valóság?

2. Már nem tudunk egymással fájdalom nélkül beszélni, akkor is támadunk, ha nem akarunk. Sodornak a rossz tapasztalatok.

3. Családi újrakezdések története (természetesen nem konkrét, hanem tipikus esetek szerepelhetnek itt a prédikációban).

4. Isten ölelő szeretete a családokat is hívja, ha újat akarunk kezdeni.

A következő történet akár A farizeus és a vámszedő vagy más, Isten bűnbocsánatáról szóló bibliai szakasz átírata is lehetne. *Az emberek életük során egy kötél végébe kapaszkodnak, melynek másik vége Isten kezében van. Ha valaki bűnt követ el, elvágja a kötelet. Isten azonban összeszecsomózza a kötélvégeket. A jó emberek kötelei makulátlanok, a bűnösök kötelei pedig tele vannak csomókkal. De a csomók lerövidítik a kötelet, így a bűnösök egyre közelebb kerülnek Istenhez.*

Ajánlott irodalom

Baldermann, Ingo: *Auferstehung sehen lernen – Entdeckendes Lernen an biblischen Hoffnungstexten*. Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen, 1999.

Jálics Ferenc: *Szemlélődő lelkigyakorlat*. Manréza–Korda, Kecskemét, 2001.

Popper Péter: *A sátán a XXI. században*. Saxum, Budapest, 2002. *Zsugyel Adél*

SZENTHÁROMSÁG ÜNNEPE UTÁN 4. VASÁRNAP

• 1Móz 39,1–5

Isten hívása, földi hivatásunk

Kijelölt textusunkról alapos exegézist olvashatunk *Az Ószövetség a szószéken* című kiadványban Kovács Áron feldolgozásában. Az ott leírtakat érdemes tanulmányozni és főleg a *Lelkipásztorban* megismételni. A József-novella valóban a világirodalom egyik legszebb novellája, nem csoda, hogy Thomas Mann nagy sikerű regénnyé formálja a *József és testvérei* című regényében.

Számunkra azonban József története nem irodalomtörténeti szempontból izgalmas, hanem igei üzenete teszi azt, vagyis hogy József történetén, hányatott sorsán, majd felemelkedésén keresztül mit üzen Isten igéje. Ennek az üzenetnek a megformálásában szeretnék segítséget adni.

Nem hagyhatjuk figyelmen kívül azt sem, hogy József történetének versei (1Móz 39,1–5) Szentháromság ünnepe utáni 4. vasárnap hangzanak el a szószéken. Ennek a vasárnapnak a jellege pedig az „Isten hívása, földi hivatásunk” címben fogalmazódik meg. Az erre a vasárnapra rendelt igék is ebbe az irányba mutatnak. Azt is ki kell hallanunk ebből, hogy az elhívás és a hivatás szó azonos tőről fakad. Isten mandátuma ez az ember számára, melynek hűségese teljesítését vagy elhanyagolását számon kéri rajtunk. Az ógyházi evangélium (Lk 6,36–42), valamint epistola (Róm 8,18–23) is azt a gondolatot erősíti, hogy feladatunk, elhívásunk van, amelyet hűségesen be kell töltenünk. A József-történet kijelölt versei is a hűséges helytállásra biztatnak. Éppen ezért nem ajánlom, hogy a szószéken elmeséljük az egész történetet, mert akkor elsiklik a mondanivaló, amelynek pedig aktualitása van.

A másik, amire vigyáznunk kell, hogy Józsefből ne csináljunk példaképet, mert akkor könnyen moralizálásba csap át igehirdetésünk. A Biblia alakjai – s ezt jól tudjuk – nem önmagukban példaképek, hanem abban, ahogyan Isten velük cselekszik. Miképpen az egész József-történetnek, a felolvasott szakasznak is az a megállapítás a hordozója, amelyet a bibliai szerkesztő így fogalmaz meg: Isten pedig Józseffel volt. Vele volt a kút mélyén, a börtönben, a megaláztatásban, az ő jelenléte segített Józsefnek abban, hogy meg tudjon állni a csábításban, no meg abban, hogy mindvégig megbízható maradt. Valóban nagy utat tesz meg az elkényeztetett „papa kedvence”, amíg odáig eljut, hogy az egyiptomi főember, Potifár házában és javainak gondnoka lesz.

Gondolatok az igehirdetéshez

A fenti meditáció után fordítsuk immár tekintetünket a perikópára, vagyis a felolvasott öt versre, s próbáljuk meg aktuális üzenetként megszólaltatni azokat. József tehát rab-szolgaként kerül Egyiptomba, adják-veszik, mint egy tárgyat. Nem irányítja sorsát, annak alakulásába nincs beleszólása. Kiszolgáltatott teljes mértékben. Sorsa mégis szerencsés alakul, mert Potifár, a testőrparancsnok házába kerül. „*De az Úr Józseffel volt, ezért szerencsés ember lett, és egyiptomi urának a házában élt.*” Azt mondhatnánk erre: szerencse a szerencsétlenségben, ha nem tudnánk arról, hogy mindez csak azért történt, mert az Úr Józseffel volt.

A mi sorsunk alakulásában is, ha fölfelé figyelünk, mindig fölfedezhető az a bizonyos *de*. A hívó embert éppen az különbözteti meg a nem hívótól, hogy fölfedezi sorsa alakulásában az isteni vezetést, mert nem akkor vagyunk szerencsések, amikor az élet napos oldalán élve élvezzük az életet, hanem ha felfedezzük, hogy életünk nehéz időszaka

kában is velünk volt az Isten. Ez a de az, ami sohasem érdem, hanem mindig kegyelem. József életében is az volt, miképpen a mi életünkben is az. Persze mindezt utólag fedezi fel az ember. Az események alakulásakor ezt még nem tudjuk, nem is tudhatjuk. Ilyenkor csak kesergünk és panaszkodunk, sőt vádolunk, gyakran még az Istent is, pedig Isten már előbbre tart, mint mi, mert ő már akkor tudja, amit mi még csak remélve szeretnénk. Józseffel nem azért volt az Isten, mert József hibátlan jellem, hanem azért, mert kiválasztott volt, és ez mindent megmagyaráz. Ő csak abban példa, ahogyan Isten vele cselekszik, miképpen abban is, ahogyan Isten általa cselekszik Potifár házában.

Mert ez igénk komoly üzenete. Általunk is cselekedni akar az Isten. Azt akarja, hogy akiket ő kiválaszt, azok választottságuk tudatában éljenek. Hogyan is olvassuk a történetben? „*Látta az ura, hogy vele van az Úr, és mindazt eredményessé teszi az Úr, amihez hozzáfog*” – vagyis nem József cselekszi, hanem az Úr cselekszik József által, és Potifár ezt észre is veszi. Úgyis fogalmazhatnánk, hogy az egyiptomi főember észreveszi, hogy gyarapodása nem József

ügyességén, talpraesetségén múlik, hanem azon, hogy vele van az Úr. Így lesz József Istenre mutató ember, ezért szerencsés ember, de talán pontosabb, ha így fogalmazzuk: áldott ember, aki áldássá lesz mások számára. Ebben még az sem hat zavarólag, hogy József Izrael fia, Potifár pedig pogány. Mert Isten nem szűkkeblű, nem úgy méricskéli az áldást, ahogy sokszor ezt a mi szűkkeblűségünk diktálja. Gazdag Isten ő, aki nem lesz szegényebb azzal, ha egy pogány is szeretetének hatósugarába kerül.

Komoly üzenet ez mindnyájunk számára, mert a hívő embert is nem hívő társadalom veszi körül, mondjuk ki bátran: pogány világ vesz körül minket, egy olyan világ, mely legkevésbé sem keresztény, de ez nem ment fel minket az alól, hogy szeretetünkkel és munkákkal gazdagítsuk környezetünket elhívásunk szerint,

1. mert mi elsősorban Urunknak tartozunk számadással;
2. mert a hit megbízhatóságot jelent;
3. mert ez a világ minden ellentmondásával együtt is Krisztusban megváltott és Istentől megáldott világ.

Veczán Pál

KRÁMER GYÖRGY

Isten nyitott tenyere*

Jn 10,17–18

Keresztény gyülekezet, kedves tévénézők, kedves testvérek az Úr Jézus Krisztusban!

„*Én odaadom az életemet. (...) Senki nem veheti el tőlem: én magamtól adom oda.*” Mennyire más Jézusnak ez az odaadó mozdulata, mint a mi megszokott, mindennapi, beidegződött mozdulataink! Ő mindent odaad.

Már az óvodában ezt mondják a gyerekek: ez az enyém, nem adom. Hangosan tiltakoznak, ha valaki elvesz tőlük valamit. Ez az én autóm, ez az én babám, ez az én könyvem! Az óvodában elkeseredett küzdelem zajlik, ha két gyerek nem tud megegyezni azon, hogy kié legyen a baba, az autó vagy a könyv. A fejlődést kutató pszichológusok meg is állapítják, hogy ezek a veszekedések, harcok szükségszerűek. A gyerekek így építik fel az önálló éntudatukat, így lesznek önálló személyiséggé.

Az embernek erre az ősi ösztönére épít az a világ, ahová Magyarország tart, ahová a tegnapi szavazatainkkal is megerősítve szeretnénk eljutni. „*Légy önmagad, légy erős, küzd át magad az akadályokon.*” A piacgazdaság rendje, amely már most is meghatároz minket, és amelynek európai közösségébe szeretnénk belépni, éppen az

emberi akaratra, a küzdelemre, a győzelemre, a több megszerzésére épül. A világ, amelyben élni fogunk, úgy épül fel, hogy gyermekeinktől meg is követeli, hogy képesek legyenek harcolni önmagukért. Fel kell készülniük arra, hogy megállják a helyüket a másikkal szemben, hogy többet, jobbat, értékesebbet alkossanak, mint a többiek. Sokak szerint éppen ez a harc a motorja a megújulásnak, a társadalom fejlődésének. A harcban alulmaradók után, a vesztesek, az alkalmatlanok, a gyengék után kevesebbet kérdezőnk, az ő segítségért nyúló kezüket alig vesszük észre.

Sokan várnák azt, hogy az egyház ujjal mutasson az igazságtalanságra, emelje fel hangját. Mégsem hiszem, hogy a számon kérőn előre nyújtott mutatóujj lenne a mi mozdulatunk. A helyünket, a feladatunkat sokkal inkább Jézus szavai jelölik ki. „*Én odaadom az életemet. (...) Senki nem veheti el tőlem: én magamtól adom oda.*” Ezek a szavak megkerülhetetlenül szembeállítanak minket önző birtokvágyunkkal, azzal az ösztönünkkel, hogy mindenáron meg akarjuk tartani azt, ami a miénk. Mindezek persze csak szépen hangzó szavak lennének, ha itt csak valamiféle moralizáló beszédet tartana Jézus. Itt azonban nem szavakról, nem egy szép beszédről, hanem Isten cselekvéséről van szó!

* Istentisztelet-közvetítés a Magyar Televízióban Pilisről virágvasárnapon, 2005. április 13-án.

Isten az ő Fiában, Jézus Krisztusban egészen másként cselekszik, mint ahogyan az ebben a világban megszokott és elfogadott. Jézus Krisztus Atyja éppen úgy mutatja be önmagát, mint aki a legfontosabbat, a legértékesebbet odaadja. Odaadja értünk. Éppen az odaadásban, és nem a megszerzésben-megtartásban ismerhető fel az Isten! Ő, aki Ura ennek a világnak és minden életnek, nem követel! Nem követel több hitet, több odaadást, nagyobb elszántságot, nagyobb akarást! Nem követel, hanem ad, ajándékozik!

Isten az ő Fiában a legdrágábbat, a legféltebb kincsét, az életét adja nekünk. És ezzel mindazokat, akik őhozzá tartoznak, akik meg lettek keresztelve, akik benne élnek, megszabadítja, felszabadítja egy olyan gondolkodásmódra, egy olyan életre, amely Isten cselekvésével egyezik. Az Isten Krisztusával találkozáskor megszabadulhatunk összeszűkülte gondolatainktól és szűk szívüinktől. Lehetünk nagyok az odaadásban, az ajándékozásban, a megbocsátásban.

Mennyire más a mi összeszorított, mindent megragadni, megmarkolni akaró kezünk, mint Isten kinyújtott, ajándékozó keze! Minél erősebben akarunk ragaszkodni ahhoz, ami a miénk, annál erősebben kell megmarkolnunk, annál erősebben kell szorítanunk. Az összeszorított kéz pedig tehetetlen. Összeszorított kézzel képtelenek leszünk kapaszkodni, képtelenek leszünk egy másik kezét megfogni. Nem tudunk segítséget kérő kezek után nyúlni. Az összeszorított kéz nem tud kérni, és nem tud elfogadni sem. Az összeszorított kéz, a görcsösen összezárt ököl már csak egyetlen dologra alkalmas.

Isten az elengedés, az odaadás mozdulatát tanítja meg nekünk. Karját széttárja, tenyerét kinyitja felénk. A nyitott tenyér tud adni, tud kérni és tud elfogadni. A nyitott tenyér tud simogatni és védőn eltakarni. A nyitott tenyérbe lehet kapaszkodni. A nyitott tenyér felemel.

A kereszt eseményében Isten kinyújtja kezét az ember felé. A kereszt széttárt kar éppen az ellenkező mozdulata a magunkhoz ragadásnak, a megszerzésnek, a birtoklásnak. A kereszt átszeggelt kéz Isten nyitott tenyere. Nyitott tenyér, amely mindent nekünk ad! Nyitott tenyér, amelyik felénk nyúl, ránk vár.

Ha megfogom ezt a kinyújtott kezét, akkor Krisztus magával ragad. Erősen tartja a kezemet, és magával ragad abba a történetbe, amely az ő története, az ő útja Istennel. És az ő története, az ő útja tovább tart, mint a szenvedés és a halál. Ez a történet, ez az út minket is továbbvisz, egészen az életig. Ha megfogom Istennek Krisztusban kinyújtott kezét, akkor ő végigvezet azon az úton, amely Istenhez visz el.

Ez az út más, mint a megszokott utak. Ez az út nem alulról felfelé vezet, nem az apró kezdetektől a nagy eredményekig. Nem a kemény harcokon át a sikerekhez vezet

út ez. Nem az az út, ahol sokan kiesnek, és kevesen érnek célba. Jézus útja éppen fordítva, az erősektől az elesettek felé vezet. A fényből a sötétségen át vezet. A számárháton bevonuló királyt ünneplő sokaságból a keresztben szenvedő Emberfia elviselhetetlen magányáig vezet. Jézus útján nem azt halljuk, hogy még gyorsabban, még jobban, még erősebben, még tökéletesebben! Jézus útján az emberek egyre csendesebbek lesznek, egyre egyszerűbbek, egyre türelmeesebbek, egyre odaadóbbak. Ez lesz a mi utunk, vagy az általunk választott út oda vezet, ahová valójában nem szeretnénk soha eljutni?

Éppen azért lehet a miénk ez az út, mivel mi magunk is sokszor érezzük magunkat megsebzettnek, megaláztattnak, legyőzöttnek. Mi magunk is gyakran tapasztaljuk, hogy mit jelent alulmaradni, vereséget szenvedni, mit jelent elhagyottan egyedül lenni. Ki az közülünk, aki mindig győztes, akit mindig szeretnek, akit soha nem terít le betegség, sors vagy éppen egy másik ember? Ki az közülünk, akit mindig barátok vesznek körül, akit soha nem árulnak el, akit mindig megértene, és aki soha nem szorul rá másra?

Jézus bevonul Jeruzsálembe az ünneplő sokaság közé. De nem marad közöttük! Az előttünk álló héten figyelemmel követhetjük, ahogyan végigjárja a kereszt útját! Végigjárja ezt az utat, hogy közel érezzük őt magunkhoz, hogy Isten valóságát közel hozza. Ez az út, az adni tudás és nem a megszerzés útja, az ajándékozás és nem a megtartás útja, a megbocsátás és nem az elszámolás útja.

Az út végén, a keresztben ott a kitért kar, a nyitott tenyér, a felénk nyújtott kéz. Ez a kéz ránk vár! Arra, hogy beletegyük a mi segítséget kérő kezünket, és hagyjuk, hogy Isten Fia magával ragadjon minket. Hagyjuk, hogy vezessen az ő útján. Azon az úton, ahol a mi kezünk sem markol görcsösen, nem mutat vádlón, hanem megnyílni és adni tud. Az út végén a keresztben ott a kitért kar, az Isten nyitott tenyere.

Imádság. Mennyei Atyánk! A te felénk tárt karod, nyitott tenyered leleplez minket. Mozdulataink, görcsösen összeszorított kezünk, mindent megszerezni, megtartani akaró életünk elárul minket.

Taníts az elengedés, az ajándékozás, az odaadás mozdulatára. Fiadban, Jézus Krisztusban kinyújtottad értünk kezedet. Taníts minket, hogy mindazt elengedve, amiről azt hisszük, a miénk, megfogjuk a te segítséget adó kezedet. Szabadíts ki minket összeszűkülte gondolataink, szűk szívünk szorításából, és engedd, hogy tudjunk adni, ajándékozni, megbocsátani.

Hálásan köszönjük neked, hogy Fiadban, Jézus Krisztusban mindent odaadtál nekünk! Köszönjük, hogy benne ajándékozó Atyaként ismerhettünk meg téged. Segítsd lépteinket, hogy Jézus útján járva, a kereszt útján járva, egyszerűen lehessünk majd szent színed előtt! Ámen.

Nagypénteki igehirdetés*

4MÓZ 21,4–9

Nagy szeretettel és tisztelettel köszöntöm a Kossuth rádió hallgatóit és itt a templomban jelenlevő gyülekezetet. Isten áldása legyen a közös emlékezésünkön.

Nagypéntek van. Feketébe öltözött az oltár, a szószék, mert az Úr Jézus Krisztus kínjaira, kereszthalálára emlékezünk – ami nem más, mint a mi megváltásunk. Köszönöm, hogy ennyien vagyunk – egy munkanapon. Mert ma – milyen szomorú, hogy – munkanap van hazánkban. Majdnem az egyetlen kivétel vagyunk egész Európában. Az óhajtott Európában ugyanis mindenütt munkaszüneti nap van ma, nagypéntek napján! Azért, hogy aki szeretne tisztességesen visszaemlékezni a golgotai keresztre, megtehesse. Mert sokan szeretnének. Szerettek volna. De a munkahely, az munkahely. Csak Magyarország kivétel, ahol ma nincs munkaszüneti nap, mert nem ünnepnapnak kell ezt nevezni, hanem emléknapi. Ez az a nap, amelyiken nagyon sokan emlékeznek meg – az egész nagyvilágban – az Úr Jézus Krisztus szenvedéseiről, kereszthaláláról. Ilyenkor mindenütt egy kicsit csendesebb a szó. A múlt század '70-es éveiben voltam a főváros közeli Monoron segédlelkész. A templom és a parókia szomszédságában még a vendéglő is bezárt nagypénteken este! Most nem. Döbbszentén láttam, hallottam, olvastam: zenés multság az egyik faluban nagypéntek este. Lehet táncolni, enni, inni, vigadni. Nálunk egészen gazdag a nagypénteki és nagyszombati vidám multságok száma. A világ más tájain viszont hívők milliói Krisztus Urunk kínjaira, kereszthalálára emlékeznek a mai és még a holnapi napon is. A magunk szerény módján, a felhőtlenül vigadozók ellenére is, elcsendesített szívvel mi is emlékezünk. Miért? Mert tudjuk, hogy az életünkről van szó! Sőt, azt is tudjuk, hogy az örök életünkről van szó! Nem kicsi a tét!

Szomorúvá csak azért tesz a nagypénteki vacsorás és zenés multság, mert jó érzésű emberek a szenvedés és a halál láttán maguktól is, még hit nélkül is elcsendesednek, ahogy egy ravatalozóban sem kapcsolja be senki a heavy metalt vagy hasonlót. A vacsora és a zenés multság egyébként olcsó: harminc ezüstpénz! Még lehet jelentkezni. Még kinn a hívogató plakát.

Mi itt, a hallgatók otthon vagy bárhol, talán egy gépkocsiban vagy mégis munkahelyen, a rádió előtt, mi Krisztus Urunk szenvedéseire, kálváriájára emlékezünk. Mi itt lelkünkkel halljuk, ahogy lesújt a sokágú római korbács, hogy cafatokba szaggassa a húst az Úr Jézus, az Istenfia, az Emberfia hátáról. Lelkünkkel látjuk, ahogy fejébe

nyomják a töviskoronát. S hallhatjuk a gúnyt, a szitkot, a csúfot. Démoni kacaj hömpölyög, mint a láva. Ő pedig viseli, tűri, hordozza. Hordozza a keresztet, igaz, összeesik alatta. Nem néma a kereszten sem, mert hétszer kiált fel, de senkit nem okol, hanem legvégül „*ezt mondta: »Elvégeztetett!« És fejét lehajtva* – olvastuk az oltár előtt – *kilehelte lelkét*”.

Az ószövetségi történet ne lepjen meg bennünket. Anynyira megragadó és kifejező történet ez, hogy az Úr Jézus is ezt idézi fel, ezt a történetet és képet, amikor egy előkelő, de lelkiekhez nem sokat értő farizeussal beszél. Egy Nikodémus nevű nagytanácsbeli, országos szintű vezető ember éjszaka kereste fel a názáreti Jézust, hogy messiási mivolta felől érdeklődjék. Az udvariassági formula után Jézus nem engedi ezt az embert okoskodni. Ugyanis Nikodémus úgy kezdi a látogatását, ahogy azt egy modern karrieriskolai tankönyvben sem tudnák jobban tanítani. Első a dicséret, mert így a másik hiúságára építesz, aki ettől boldogan tesz eleget a kérésednek. Nikodémus nagy dicsérettel kezdi: „*Mester, tudjuk, hogy Istentől jöttél...*” – mert hát ugye azok a jelek, azok mégis csak tények, faktumok. Tehát... de nincs mód a folytatásra, Jézustól a hiúság is idegen, máris közbevág: „*Bizony, bizony, mondom neked, ha valaki nem születik újonnan, nem láthatja meg Isten országát.*”

Szegény Nikodémus ettől teljesen zavarba jön, és valami olyasmit hebeg, hogy vénember létére bemehet-e az anyja méhébe. Ezért mondtam: lelkiekhez nem sokat ért. Az Úr Jézus makacsul megismétli, szükséges neked újjászületned, mert aki nem születik újjá „*víztől és Lélektől, nem mehet be az Isten országába*”. És még egyszer, nyomtatékosan: újonnan kell születnetek. A földhöz ragadt, jó Nikodémusnak nem fér a fejébe az egész. Víztől, Lélektől újonnan születni? Hogy a Lélek, mint a szél? Nikodémus előtt még nagyobb a homály. Végül közvetlenül rákérdez, mint egy barkochbajátékos. „*Hogyan történhet meg mindezek?*” – Erre Jézus csendes iróniával visszakérdez: „*Te Izrael tanítója vagy, és ezt nem tudod?*”

Milyen szégyen, ha egy pedagógus nincs tisztában a tantárgyával. Izrael tanítója nem tudja, hogyan lehet újjászületni!

De vajon mi mint Jézus tanítványai tudjuk-e? Mert ha igen, akkor már újjászülettünk! Vagyis felülről! Mert magunktól ezt nem lehet tudni. De ha újjászülettünk, akkor tudjuk a titkát! Tehát tudjuk-e?

Nikodémus megkérdezte: »Hogyan történhet meg mindezek?« – erre feleli meg neki Jézus a titkot! A titkot! »És aho-

* Igehirdetés a Magyar Rádióban 2003 nagypéntekén.

gyan Mózes felemelte a kígyót a pusztában, úgy kell az Emberfiának is felemeltetnie, hogy aki hisz, annak örök élete legyen őbenne."

Persze, van igazuk azoknak is, akik arra emlékeztetnek, hogy Jézus már itt a mennybemeneteléről beszél. Jó, de előtte mégis fel kellett a keresztre is emeltetnie! A keresztnem kerülhető ki! A nagypéntek nem kerülhető ki! Úgy, ahogy Mózes felemelte a kígyót...

Ezzel a képpel festi Nikodémus elé az ő küldetését, megváltó művét. Nikodémus természetesen ismerte a történetet, régi história. Ezt a régi históriát olvastam fel igehirdetési alapigeként: magunknak is életbe vágó tanulságul.

Az ősi történetben arról olvastam, hogy a nép Isten és Mózes ellen beszélt. Lehet, hogy nem is olyan régi ez a történet? A nép Isten és az embere ellen beszélt, mert egy váratlan akadályba ütköztek. A pusztában vándorló népet – így a történet – az edomiták nem engedik át az országukon. Nincs mit tenni, következik egy kerülő út az akadály miatt. Erre kitör a lázadás, a zúgolódás, az elégedetlenség... természetesen Isten a hibás (de Mózesnek lehet mondani). Minek hoztál ki Egyiptomból, hogy itt haljunk meg? Nincs kenyér, nincs víz, hitvány az eledel...

Isten haragra lobbant! Tudjuk, hogy hosszútűró az Isten, 2Móz 34,6-ból tudjuk, hogy az Úr irgalmas és kegyelmes Isten. Türelme hosszú, szeretete és hűsége nagy! De a bűn, a hitszegés nem maradhat „büntetés nélkül”. Mert a nyárfák sem nőnek az egekig. Egyszer csak azt mondja Isten: elég. Hol az a határ, ahol elég? Csak nehogy itt legyen! Mert az Isten elleni lázadás, zúgolódás egyszer csak kiváltja a haragot. Ott és akkor, a pusztai lázadás alkalmával a mérgekígyók alakjában büntette meg Isten az ellene lázadókat. Volt is rettenetes kétségbeesés és jajgatás. Még jó, hogy volt egy közbenjáró, akit meg lehetett kérni: és Mózes imádkozott a népért. Ekkor kapta Istentől azt a parancsot: *„Csináld egy rézkígyót, és tűzd rá egy póznára. Mindenki, akit megmárt a kígyó, életben marad, ha föltekint arra.”* Mózes engedelmeskedett, és aki azután feltekintett a rézkígyóra, életben maradt.

Az Úr Jézus ezt a képet alkalmazza önmagára, de ennél mégis sokkal többet ad. Mert az Úr Jézus egyrészt az újjászületés titkáról beszél, másrészt pedig arról, hogy aki hisz, annak örök élete legyen. Ez az ószövetségi történet előre mutat Jézus szavaira. Ott a rézkígyó, illetve a feltekintés a rézkígyóra csak a földi életet mentette meg. Jézus azonban ezzel a képpel, hogy az Emberfiának is fel kell emeltetnie, két lelki-szellemi távlatot ragyogtat fel előttünk.

Nikodémus az újjászületés titkáról kérdezte Jézust, aki ezzel a képpel felel: nézz fel a keresztre! És ne csak nézz,

hanem láss! Lásd, hogy mi történt. Hallanod és látnod kell – ezért is találták ki a passiójátékokat. Hogy lássuk! Ezért is nagyon fontos a lelkünkben követni Jézus szenvedéseit: és nagy segítség ebben a megjelenítésben – hogy lássuk – az is, ahogy fiataljaink, diákjaink ma este is előadják Jézus szenvedéstörténetét. S gyermeki beleéléssel. Virágvasárnap este az egyik padban, édesanya ölében ülő gyermek ószinte szava hangzott fel hangosan. Amikor az Úr Jézus megfeszítésére került sor, félhangosan kiszaladt a száján: jaj, ne... És 2000 éve tudjuk: de igen! Hogy mi lássuk, és tudjuk, hogy ez értünk történt. Mi az újjászületés titka? Nézz fel a keresztre – és a Lélek ragyog neked, és tapasztalod, hogy más emberré leszel.

Jézus még többet mond: „...úgy kell az Emberfiának is felemeltetnie, hogy aki hisz, annak örök élete legyen őbenne.” Ő sokkal több, mint a rézkígyó!

Mert az csak egy rézkígyó volt – ő pedig Isten élő fia és élő emberfia. A rézkígyó nem érzett fájdalmat, hiszen holt tárgy, de az Úr Jézus mindent érzett... azért, hogy biztos légy a szeretetében! Mert a szenvedés és a szeretet összefüggnek. És ő nem rézkígyó, hanem élő Úr, aki minden fájdalmat átélt, hogy nekünk legyen kire felnézni. Mert nekünk is újjá kell születni, felülről kell születni, és éhezünk az életet, az örök életet.

Nagypéntek van, világszerte megemlékeznek az Úr Jézus haláláról. S bizony igaz: amilyen mélységgel, lélekkel át tudom élni az Úr Jézus szenvedéseit, olyan ragyogásban áll majd előttem a jó hír, a feltámadás ígéje harmadnap. Mert nagypéntek nélkül nincs feltámadás. S nemcsak kronológiában, azaz az események menetében. De a mi lelkünkben is. Aki átéli lélekben, emlékezésben, passiójátékban mindazt, amit Jézus értünk tett, felszabaduló örömmel éli majd át a nagy hírt: harmadnapon! De a kettő összetartozik.

Ma hajtsuk a szívünket őfelé, és adja a Lélek – ezt is tőle kérjük –, hogy legyen rálátásunk ezekre a fájdalmas eseményekre, a keresztre... és valami nagyszerű kezdődik a szívünkben, újrakezdődik a lelkünkben. Mert talán az elmúlt időkben megfáradtunk, talán még lázadoztunk és zúgolódtunk is, talán elégedetlenkedtünk... és hát azok a bűnök... és hát azok következménye, az a sok seb az életünkben... sebesült életek... Nézz fel! Már nem a rézkígyóra, hanem a gólgotai kereszt Krisztusára... én nem akarok köztetek másról tudni, csak a Megfeszítettéről, írta Pál!

Újjászületés és örök élet!

Fekete az oltár, a szószék, de már messzebb látunk a fekete színnél, mert készíthetjük szívünket a harmadnap csodájára.

Marburgi prédikációk (részlet)*

ApCsel 17,22–32

Pál beszéde a *pogányságra támad*, de nem erkölcstelen vagy istentelen volta miatt, hanem éppen *vallásossága, vallása miatt*. Számára ez nem több babonáságnál. Miért is?

Athénben sétálva sok templomot és oltárt látott, melyekben sok istent imádtak és sok istennek áldoztak, és *„háborgott a lelke, mert látta, hogy a város tele van bálványokkal”* (16).

De mi is a babonáság ebben a sokistenhitben? Talán az, hogy a pogány istentisztelet alapvetően téves elképzelésen, gyerekes gondolkodáson alapult, és a kereszténység, amely az egy Istent hirdeti, felvilágosodást hozott, és helyes, érett gondolkodásmódjával elűzte a téves elképzeléseket? Nem! Pál már csak azért sem gondolhatta ezt így, mert jól tudta, hogy a sok kis istenről való elgondolás a művelt görögök körében rég túlhaladott, hogy filozófusaik az *egy* istent hirdették, aki irányítja a világot, akiben *„élünk, mozgunk és vagyunk”*, és akivel az ember bensőjében rokon. Hiszen idéz is egy sort egy filozófus írótól: *„Bizony, az ő nemzetsége vagyunk”*, ami annyit tesz, hogy az egy isten nemzetsége. Ezek a filozófusok azt tanították, hogy a templomokban hagyományosan tisztelt istenek csupán erői, kisugárzásai az egy ősisstennek, akit ugyan más és más néven tisztelnek, mégis egy és ugyanaz. Nem abban gyökerezik tehát a kereszténység ereje a sokistenhittel szemben, hogy felvilágosító tevékenységével a pogány téves elképzeléseket el kellett űzze.

Mi tehát a babonáság a sokistenhitben? A válasz kettős.

A sokistenhitben az ember félelme fejeződik ki. Az istenek tisztelete abból fejlődött ki, hogy a világ az ember számára talányos és félelmetes. Talányosak és félelmetesek a természet és a sors erői, melyek az embernek hol áldást, hol romlást hoznak, melyek műveit hol segítik, hol lerombolják. Talányosak és félelmetesek azok az erők is, melyek az ember bensőjéből törnek elő, ösztönei és szenvedélyei, melyek őt jóra vagy rosszra vezetik, melyek hol nagy tettekre ragadtatják, hol pedig sötét bűnbe vonják, hogy az ember megrémül önmagától. Az ember, aki titkoktól és félelmetes erőktől érzi magát körülfogva, aki nem biztos önmagában, aki csak azt tudja, hogy életét átjárják nálánál nagyobb hatalmak és erők, félelme él; és félelmében ezeket az erőket istenekként tiszteli. És ha végül mindezeket az erőket visszavezeti egyetlen erőre, még mindig nem szabadul meg félelmétől, mert ezzel még nem ismeri az egy Istent, aki Ura mennynek és földnek.

Minél több az oltár és az isten, annál több a jele ennek a félelmennek. Ilyen jel az az oltár is, melyet *„az ismeretlen istennek”* állítottak. Hiszen az ilyen oltárok (melyeken néha ez a felirat állt: *„az istennek, akit illet”*) abból a félelemből fakadtak, hogy itt esetleg egy olyan isten munkál, akit még nem ismerek, akinek nem tudom a nevét! Kapnia kell tehát egy oltárt, ahol úgymond névtelenül imádják.

A második Pál szavából válik nyilvánvalóvá: *„Az Isten, aki teremtette a világot és mindazt, ami benne van, (...) nem lakik emberkéz alkotta templomokban, nem szorul emberi kéz szolgálatára”* (24–25), és nekünk *„nem szabad azt hinnünk, hogy aranyhoz vagy ezüsthöz vagy kőhöz, művészi alkotáshoz vagy emberi elképzeléshez hasonló az istenség”* (29). Nem is ebben tévesek a babonás elképzelések. Hiszen Pál idején már rég túlhaladott a régi elképzelés, hogy az istennek emberi alakja lenne, egy adott helyhez kötődne, és ezért emberi szolgálatra szorulna.

A tulajdonképpeni babonáság sokkal inkább a szándék, mely az istenség megjelenítésének és kultikus imádatának mélyén nyugszik. A szándék, hogy hatalma alá vonja istent. A vallás kísérlet arra, hogy a sötét erőktől való félelmen, mellyel az ember a természetben, a sorsban és önnön lényében szembesül, úrrá legyen; legyőzze ezeket az erőket azért, hogy képekben ábrázolja, megismerkedik és bizalmas viszonyba kerül velük, sőt szabályozza a kapcsolatot, melyet velük épít ki, ahogyan azt embereknél is teszi. Az ember, aki a sötét világot egyre inkább a hatalma alá kívánja vonni, a félelmetest keresi, amely százszemű szörnyként nézett rá a sötétből, és rá leselkedett, hogy besorolja, saját rendszeréhez igazítsa, és helyszínt biztosítson neki, amelyet ugyan még mindig rettegés és hódolat vesz körül, de ez a rettegés és tisztelet már besorolást nyert az élet világos útjának rendjébe, meghatározott helye és ideje van. Igen, amikor az ember üzletszerűen és lelkesen adja át magát az istenek ily módon rendezett tiszteletének, elnémítja az eredeti világfélelmet, és elkendőzi a lét rejtélyét vallása által.

Erre példa a helyszín, ahol Pál ezt a beszédét tartja, a „tanácstér”, az Areopagosz Athénban. Itt imádták az Eriniszeket, a vérbosszú borzongató démonait. De imádták őket, amikor nevet adtak nekik: eumenidák, kegymesek.

Ez tehát a babonáság a pogány vallásban: benne nem Isten valódi félelme él, hanem a világ félelmetességétől való életföltés, és ez a vallás egyidejűleg kísérlet arra, hogy ezen a félelmen úrrá legyen az ember, hogy a rettenetest hatalma alá vonja, rendszerében helyet találjon neki, ezzel

* Bultmann, Rudolf: *Marburger Predigten*. J. C. B. Mohr. Tübingen, 1956. Elhangzott 1936. június 7-én. Bekenntnis-Predigten Heft 21. Chr. Kaiser, München, 1936. 36. o.

nyugalmat találva léte rejtélye fölött, megteremtve ezzel a lét biztonságát.

Mindezzel a múltról beszélünk, mely bár érdekesnek tűnik, tulajdonképpen mi köze van hozzánk? *Vagy mindezzel magunkról beszélünk?* A mai emberek talán már nem félnek? Az élet és a világ többé nem félelmetes talány számukra? Nem gyakorolják többé a rettegésen úrrá lét művészetét? Úrrá lenni éppen a vallás által?

Igen, úgy tűnik, a modern ember többé nem tud az ismeretlen istenről, már nem épít neki oltárokat. Az élet számára többé nem titokzatos és rettenetes, hanem világos és barát-ságos; bevilágította gondolataival és kiépítette műveivel. Az őserdőben, ahol az ember ugyanígy megtalálható, annak egy kis részét megművelhetővé teszi; fényt visz oda, rendet teremt a természetben, melynek erőit megfigyeli és szolgálatába állítja. Ezt a területet növeli egyre jobban, míg az végül olyan tágas lesz, míg a világ sötétsége olyan távolba húzódik, hogy a rettenetes kikerül az ember látóteréből. Így nincs többé oka, hogy a *láthatatlan istennek* építsen oltárt.

De *ki tudta-e irtani azt a létfélelmet,* amelyből az „ismeretlen istenbe” vetett hit fakadt? Vagy az titokban nyugszik léte alapjaiban, elnémítja állandó cselekvése, vagy elkenődzi egy nagy illúzió, hogy azután néha annál hangosabban üvöltönsön fel? Vajon az ember valóban úrrá lett a világon és saját életén? A világ és a lét elvesztette volna titokzatosságát és rettenetességét az emberi kultúra és civilizáció hatalmas szervezete által? Nem lesekednek-e az ember bensőjében még mindig rettenetes erők, szinte csak a pillanatra várva, amikor démoni erővel törhetnek elő?

Amikor Pál azt mondja: „*Akit tehát ti ismeretlenül tiszteltetek, én azt hirdetem nektek*”, ezzel *elismeri, hogy ez a félelemből fakadó istentisztelet mégis tartalmaz valami helyénvalót.* Magában foglalja a *kérdést,* mely az egy igaz Istent keresi azzal, hogy tartalmazza a *tudást:* az ember nem úr önmaga fölött. Az ember nem azáltal szabadul meg életfélelmétől, hogy bevilágítja a világot, amelyet magának alárendel és szervezett egészévé tesz, hanem csakis azáltal, hogy engedi hangossá lenni a félelem hangját, amely azt a tudást érvényesíti kérdésével, amellyel eljuthat az egy Isten megismeréséhez, aki ég és föld ura. Ez a kérdés érthetővé lesz számunkra a fiatal Nietzsche egyik költeményéből:

„Még egyszer, mielőtt továbbállok,
és pillantásaim előrevetem,
felemelem összefont kezeim
hozzád a magasságba, akihez könyörgök,
akinek a szívem legmélyén
oltáránál ünnepin áldozom,
hogy minden időben
a te hangodon hívjon vissza engem.

Milyen felizzik a mélyen bevéssett ige:
az ismeretlen Istennek.
Övé vagyok, akkor is, ha vétkesek hordájában
maradtam ez óráig;

övé vagyok – és érzem az indákat,
melyek a harcban mélybe vonnak,
bár menekülnék,
mégis az ő szolgálatára kényszerítenek.

Ismerni akarlak, Ismeretlen,
téged, mélyen lelkembe markoló,
életem viharként átjáró!
Felfoghatatlan, mégis hozzám Rokon!
Ismerni akarlak, és valómmal neked szolgálni.”¹

Az ember, aki már nem épít oltárt az *ismeretlen* istennek, az már a *kinyilatkoztatott* Istent, aki ég és föld ura, sem fogja imádni, hiszen önmaga ura kíván lenni.

Minden ember törekvése a *félelem legyőzésére* irányul, arra, hogy életterét tisztává és uralhatóvá tegye vágyai és tervei számára, és hogy állandóan növelje az életbiztonságot. A félelem már nem zavarhatja, nem rémítheti meg az embert. A modern világ a *technikának* meglepő mértékű fejlődését élte meg, és a technikát az említett törekvés szolgálatába állította. A világnak és erőinek technika általi legyőzésében állandóan szembesülünk a kísértéssel, hogy életünket biztosítottak, a világot pedig uralmunk területének tekintsük, elfelejtve ezzel eredendő bizonytalanságunkat és életünk kérdéses voltát. Mint az a paraszt, akinek földje gazdag termést hozott, és ő úgy gondolta, hogy az élelmiszer birtoklásával életét is biztosította. Isten így szólt hozzá: „*Bolond, még ez éjjel elkéri tőled a lelkedet!*” És valóban: nem kell hosszasan magyaráznunk, miért nem lesz soha, bármennyire tökéletesítjük a technikát, teljesen uralható a természet, és hogy erői mindig újra és újra rombolni fognak természeti katasztrófákban, és érezhetőek lesznek a szerencsétlenségekben. Minden újságban van ilyen híradás. És mégis: az általános bizonytalanság olyan nagy, hogy csak az olvasók egészen csekély hányadát rázzák meg a hírek annyira, hogy azt gondolja: velem is megeshet.

Egy dolog van, amelyet pedig semmilyen technika nem tud eltörölni a világból, a halál. Nem beszélünk róla szívesen, mint ahogyan általában semmiről nem beszélünk szívesen hangosan, ami kellemetlen vagy rémítő, még megzavarna! Ezért gondolkodunk és beszélünk olyan keveset a legnagyobb zavaróról, a halálról. Valaha még természetes volt, hogy az ember kész volt a halálára. Aki közeledett halálához, felkészült rá, és egyházi biztatás segítette ebben. Ma ha valaki a végéhez közelít, igyekeznek ezt lehetőség szerint minél inkább eltitkolni előle. Miért tették ez egykor másképp? Mert tudták, hogy a halálban az ember elkerülhetetlenül szemközt kerül Istennel, aki számadást követel tőle. Mert tudták, hogy az ember nem zárhatja le egyedül élete számláját, nem összegezheti egymaga. Ahol ma adnak helyt ennek a gondolatnak, ott sem tudják kiirtani a félelmet. Abban, hogy nem beszélünk a halálról, nem készülünk fel rá, csak a félelem mutatkozik meg, amely görcsösen lehunytja szemét a rettenet előtt.

¹ Nyersfordítás: Körmeny Petra Kornélia.

Valóban, ki lenne ma dühös, ha egy haldokló elől eltitkolják közeli halálát? És ki veszi magának a bátorságot, hogy a mit sem sejtőnek megmondja: hamarosan meg kell halnia? Ám ez éppen azt mutatja meg, hogy honnan jöttünk, és mennyire elkendőztük életünk bizonytalan voltának tudását, hogy mennyire nem vesszük komolyan, hogy „benne élünk, mozgunk és vagyunk”. Mert a menny és föld ura az élet és halál ura is, és a „benne élni, mozogni és lenni” azt is jelenti: *media in vita in morte sumus*.

A technika eszközeinek birtokában is a halálé marad az ember, nem lesz ura Istennek. Sőt még maga fölött sem lesz úr, de veszélybe kerül, *hogy magát elveszítse*. Az eszközök egyike, mellyel a technika oly vonzóan hat az emberre, az a mód, ahogyan mindig túlszárnyalja *idő és tér korlátait*, ezáltal téve egyre kisebbé vagy egyre kisebbnek látszóvá az eredő kötöttségeket, melyek az embert végességére emlékeztetik. Pedig ezektől a korlátoktól soha nem szabadul meg. Ám minél kevésbé érezhetőek, annál jobban feledkeznek meg az ember végességéről, annál elbizakodottabbak lesznek tervei és számításai. És minél nagyobb a kapkodás és rohanás az életben, annál kevesebb idő marad tőprengésre. Az az ember pedig, aki átadja magát a technikától uralt élethajszának, csak akkor ébred az idő tudatára, amikor *ideje üres lesz*. Mert ez a roháné élet átka, hogy a szünetek, melyek itt-ott beállnak, üresek. Ilyenkor iszonyatos unalom tör rá az emberre, melyben hirtelen fölör a lét értelmének kérdése, és olyan mértékű utálat, mely akár az öngyilkossághoz is vezethet.

„...*őbenne élünk, mozgunk és vagyunk*.” Aki az undor és unalom érzései közt él, semmit nem tud már erről. Ha kitar az elmélkedésben, akkor bizonyosan megérti, hogy épp a rábámuló ürességben kérdezi őt Isten. A lényére kérdezi rá, és kérdőre vonja, mit csinált magából. De vajon kibírja-e az ember a kérdést? Az élet rendszere már feltalálta az eszközt, *hogyan vészelteti át az ember az üresség perceit*: szórakoztatás és rombolás, nagyüzem és láрма! El kell felejteni a rémesen zavaró valóságot, hogy „*őbenne élünk, mozgunk és vagyunk*”! De mi más működik a görcsös rohanásban és lármában, mint az ember eredő életfélelme, melyet el kíván nyomni?

A *technika*, amelynek az lenne a célja, hogy a természet erőit, melyekkel egykor démonikus erőként találkozott az ember, megkösse és szolgálatába állítsa, *maga lett démonikus erővé*, mely szolgálatába kényszeríti az embert, hogy az elveszítse önmagát.

Természetesen nagy tévedés lenne, ha magát a technikát akarnánk legyőzni, hiszen mindünknek szükséges az élethez. Sokkal inkább fontos tudatosítanunk, hogy a technikát jóra és rosszra egyaránt lehet használni, és hogy *kísértő erő* lakik benne. A *kísértés* ellen küzdeni kell, mert ha vereséget szenvedünk tőle, akkor a technika életünket becsapó démonná lesz. A *kísértés* abban áll, hogy arra csábítanak minket a technika sikerei, hogy higgyünk létünk biztonságában, és ne érezzük kérdésességét. Magunkra úgy tekintünk, mint az élet uraira, és elnémissük az eredendő életfélelmet, ahelyett, hogy Istent kereső kérdéssé engedjük magunkban válni.

Nem a köreinken, egyházon és keresztény hiten kívül eső emberekről beszélünk. Nem, mindannyian részesülünk a modern életből, és mind ez előtt a kísértés előtt állunk.

De a hír, hogy Isten a bíró, éppen azt próbálja nekünk megmutatni, hogy *a világ jelenségei kétértelműek és ezért kísértőek* is. Hogy használhatjuk azokat jóra, de el is veszhetünk általuk. De csak akkor veszítjük el magunkat, ha egyértelműnek tartjuk őket, ha többé nem látjuk meg kísértő voltukat. Számadással tartozunk arról, hogy mihez kezdünk velük. Ez leginkább *saját magunkra érvényes*, a saját bensőnkben lakó erőkre és indítékokra, adományokra és szenvedélyekre. Ezek sem egyértelműek, és nem minden jó, amire a vérünk indít. Az ember eredően ismeri létének kérdéses voltát abban is, hogy tud önnön veszélyességéről, és nem gondolja azt, hogy úr önmaga fölött. A német író is tudta ezt: „Ah, oly kevésbé ismerjük önnön magunkat, hiszen egy isten uralkodik bennünk.” (Hölderlin).² Napjaink egyik sokat olvasott könyvében, Ernst Wiechert *Majorin*-jában az író nagy nyomatékot ad annak, hogy mivé lehetnek emberi sorsok pusztán azért, mert oly kevésbé ismerjük önmagunkat, és azután megrémülünk, ha nem sejtett erők törnek elő bensőnkből.

De *a modern ember úgy véli, hogy ismeri magát*, és úgy is él, mintha ismerné. Csak azért tehet így, mert elfelejtett *őbenne élni, mozogni és lenni*. Mert az a mondat figyelmezteti rá, hogy életét egy bíró szemé előtt éli, akinek folyton számadással tartozik, aki folyton átlát rajta. „*Hova menjek lelked elől? Orcád elől hova fussak?*”

A modern ember egyértelműnek tartja magát indítékaiban és vére indulataiban. Milyen ritkán rémülünk meg már magunktól, milyen ritkán lesznek rémisztőek számunkra gondolataink és tetteink! Nem, már megszoktuk, hogy dicsőítsük és ünnepeljük gondolatainkat és tetteinket, ha azok a világ számára is látható teljesítményekben előtérbe kerülnek. Nem olyan régen az emberiség büszke volt a kultúrájára, haladására. A világháború rettenetes módon ébresztette tudatára, milyen sötét szenvedélyek nyugszanak kiirthatatlanul az emberi szív mélyén. Ilyen hamar elmúlt ennek a réműlete? Ismét ünneplő szavakat hallunk arról, hogy az akarat és az erő miket vitt végbe, miket alkotott, és büszke szavakat a feladatokról, amelyeket még meg kell valósítani. Jó és szép! De *ma már nem veszélyeztetik az embert a gonosz sötét erői, melyek belsejében laknak?* És nem lenne meg minden alapja erre gondolni éppen ma a mérhetetlen feladatokkal szembesülve, melyek a jelent sújtják? Ne fogjon el minket a rettegés, amikor a büszkeség és öröm szavai teljesen elfelejtetik a gonosz rettenetét? Nem tűnik úgy, mintha az ilyen szavak által a gonosztól való félelem saját magát némítaná el? Mintha a büszkeségben, amely nem akar többé a bűnről hallani, ez a félelem leleselkedne titokban?

Amit a távolból mesélnek nekünk a gonosz kitöréseiről, az sokféleképpen rázhat meg minket. És érthető, ha a bol-

² Nyersfordítás: Körmeny Petra Kornélia.

sevista rémuralom rettenetéről beszámoló könyvek vagy akár Dwinger kis könyve, a *Zug durch Sibirien* (Szibériai utazás) olvasói azt, amit olvastak, nem felejtik el egyhamar – ha megragadja őket az együttérzés azon rémtettek áldozatai iránt, melyekről alig elképzelhető, hogy emberek tették emberekkel. Az is érthető, ha az ember, amikor ezekkel szembesül, azt kérdi, „hogyan engedhette ezt Isten, ha van egyáltalán?” De vajon minden olvasó találva érezte magát a saját lelkiismeretében? Vagy olyan egyértelmű számára, hogy ő nem lehet ilyen rémségekben bűnös –, hogy fel sem merül benne, hogy mindenki, aki részesül a rosszból, felelős azért, amit a gonosz erői a földön véghezvisznek? Amikor a rettenetről hallott, csak Istent vont a felelősségre, amikor önmagát is kellett volna?

A modern ember már nem épít oltárt a láthatatlan istennek, vagy teljesen elfeledkezett Istenről, és elvetett minden róla szóló gondolatot, vagy az is lehet, hogy *túl ismert Isten van*. Ahogyan Pál csatlakozik ahhoz az oltárfelirathoz, úgy csatlakozik a képzetek filozofikus istenhitéhez is abban a világnézetben, mely úgy véli, ismeri Istent, mint azt, akiben „*élünk, mozgunk és vagyunk*”, és büszkeséggel állítja: „...*az ő nemzetsége vagyunk*.” Így tanítottak a sztoikusok: az istenség kitölti, átjárja és megformálja a mindenséget, lélegzetünkkel együtt áramlik és vérünkben él. Ebben az értelemben a modern ember is szívesen használja ezt az igét: „...*őbenne élünk, mozgunk és vagyunk*.” És így, ugyanúgy, mint egykor, a világ isteni erőinek dicséretét és tiszteletét gyűjtja meg ezekkel a szavakkal. Életének ünnepélyes és megnyugtató kísérezeténévé válik, és nem veszi észre, hogy *éppen vallása által védekezik Isten ellen, és taszítja el magától messzire*. Mert Istennek ez az imádása, mely látni akarja őt gazdagságában, léte teljességében, a világ sokféle rendjében, úgy kíván a világra tekinteni, mint szép műre-
mekre, magát pedig vallásos hangulatba burkolózni ebben az élő mindenségben. Igen, ebből a mindenséget átjáró erőből igazolást akar nyerni az emberi akarat mozgásai és törekvései számára, és a saját szívében lakó Istenről beszél.

De valójában nem az igazi Istent akarja, aki találkozik az emberrel. Nem öngazolásként, hanem kritikus erőként. A valódi Isten, aki találkozik az emberrel, kérdezi az embert adománnyal és sorssal, a teremtő, aki előtt az ember semmi, a bíró, akinek számadással tartozik. Isten nem a sorson kívül áradó életerő, hanem a történelem ura. Nem minden élet titokzatos alapja és háttere, hanem a teremtő és ítélő. És az ember nem vitetheti egyszerűen magát a mindenség áramló erővel vagy népének vérével és életerejével. *Az ember Isten előtt egyedül áll*. Isten ítélőbíráként kitépi az embert természetes kötöttségeiből és a magányba állítja. Az ember nem vitetheti magát lényének természetes ösztöneivel, hanem felelősen és döntéssel kell kiválasztania útját. *Ez tehát az igaz abban, hogy „az ő nemzetsége vagyunk”*. Nem természet vagyunk, hanem lélek, az embernek tudata van, mely őt a magányosságba hívja.

„...*őbenne élünk, mozgunk és vagyunk*” – a természetes embernek valódi értelmükben ijesztő szavak ezek, melyek

minden nyugalmat és biztonságot lerombolnak. Ahogy mindenki tudhatja, aki megéri, mit jelent Isten szeme előtt vezetni az életet. Rémes az emberek magas művészete, hogy *a kegyesség illúziójával eltakarják maguk elől Istent, a menny és föld urát*. „Ó, öröklét, dörgő szavad” – énekel-tük az imént. De milyen kifinomult a művészetünk arra, hogy az „örök” szót az emberi tettek dicsőítő kifejezéseként használjuk! Szülővárosom temetőjének kapuján ez a régi felirat áll: „Ó, az örök mily hosszú!” De éppen a napokban olvastam egy értekezést, mely ezt a mondatot tárgyalja, és „kulturális műveink vezérszavaként”, „buzdító mon-dásaként” értelmezi. Mit jelent ez? Azt jelenti, hogy Isten öröklétét, mely behatárolja és megítéli időnket, ezt az öröklétet igényli tehát az ember művének vallásos dicső-
ítésére, hogy az ítélet alatt álló ember, megfeledkezvén az örökkévalóságról, műveinek akarja adni azt a tiszteletet, amely egyedül Istent illeti meg.

A modern ember, akinek túl ismerős, túl bizalmas Isten, távolabb van Istentől, mint az, aki félelmében a láthatatlan istent magasztalta. Mert nem *azt* várja Isten az embertől, hogy az ember saját emberi nagyságának dicsőítésére használja Istent, hanem átadja, alávesse neki magát, mint urának, *őt dicsérve*. Aki Istenhez szeretne közeledni, annak *az önátadás sötét útját* kell megjárnia. Csak a halál sötétjéből, melyben az ember önálló akarata meghal, fénylik elő az élet, mely Isten ajándéka.

És *mi bátorít* bennünket arra, hogy bemenjünk ebbe a sötétségbe? Mi bátorít bennünket arra, hogy elsüllyedjünk a sötétben, bízván abban, hogy Isten keze erősen és kegyel-mesen megtart majd minket? Nos, csak az, és valóban *csak* az, hogy az ismeretlen Isten megismerteti magát velünk igéjében. És mert igéje a miénk, hiszünk. Igéje, melyet Jézus Krisztus hirdetett nekünk, aki meghalt és föltámadt. Igéje, mely a halottak feltámadását jelenti. Igéje, mely igazságát csak annak tárja föl, de annak teljesen feltárja, aki hisz.

Textusunk utolsó verse így hangzik: „*Amikor a halottak feltámadásáról hallottak, egyesek gúnyolódtak, mások pedig azt mondták: majd meghallgatunk erről máskor is*.” Melyik válaszadók közé akarunk mi tartozni? Annak, aki bízik az ígéletben, annak új értelmet nyernek a szavak: „...*őbenne élünk, mozgunk és vagyunk*.” Az ének, amelyben ezt énekel-tük:

„Te légy egyedül,
Mi Istenünk és Urunk,
Téged illet a dicsőség!”

Így folytatódik:

„Levegő, mely mindent betölt, melyben mindig lebegünk,
Minden dolgok alapja és élete,
Tenger – vég és alap nélkül, minden csodák legcsodásabbja,
Benned merülök alá.
Én benned és te énbennem, engedd eltűnnöm egészen,
Hogy magamat újra benned megleljem.”

Fordította: Körmeny Petra Kornélia